

273245

ANII XLII - LXVI (1948 — 1972)

273245

BULETINUL

SOCIETĂȚII NUMISMATICE ROMÂNE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

577/975

EDITURA LITERA

COMITETUL DE CONDUCERE
AL
SOCIETĂȚII NUMISMATICE ROMÂNE
1971 — 1973

Președinte: Acad. EM. CONDURACHI; *vicepreședinți:* ODYSSEUS APOSTOL, OCTAVIAN ILIESCU; *secretar general:* GEORGE BUZDUGAN; *casier contabil:* ȘTEFAN TĂNĂSESCU; *bibliotecar:* OCTAVIAN LUCHIAN; *secretar:* AUREL SMARANDA; *membri:* CORNELIU BĂLĂCESCU, BUCUR MITREA, MICIPSA POPOVICI, CONSTANTIN PREDA, EUGEN RĂSMERIȚĂ,

COMISIA DE CENZORI

Cenzori: IRIMIA DIMIAN, ION CRISTESCU, VICTOR SAVA; *cenzori supleanți:* ALEXANDRU DIACONESCU, ION FARCAȘ, CONSTANTIN IACOBOVICI.

SECȚIUNILE SOCIETĂȚII

Petroșani: IOAN G. POPRAGU, *președinte*; Tirgu-Mureș: KALMAN FILEP *președinte*; Timișoara: AGOTHA ANDREI, *președinte*; Craiova: AUREL GOLIMAȘ, *președinte*; Cluj: GHEORGHE BRAN, *președinte*; Iași: GEORGE DIACONESCU, *președinte*.

COMITETUL DE REDACȚIE
AL
BULETINULUI

Redactor Șef: Acad. EM. CONDURACHI; *membri:* CORNELIU BĂLĂCESCU, GEORGE BUZDUGAN, OCTAVIAN ILIESCU, MIHAIONIȚĂ, OCTAVIAN LUCHIAN, BUCUR MITREA, CONSTANTIN PREDA.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Str. Madrid 8 bis — București Sect. 1
Oficiul poștal nr. 63.

279245

BULETINUL
SOCIETĂȚII NUMISMATICE ROMÂNE
ANII XLII—LXVI (1948—1972)
Nr. 96—120

BCU Cluj / Central University Library Cluj

577/975

BULETINUL

SOCIETĂȚII NUMISMATICE ROMÂNE

ANII XLII—LXVI (1948—1972)

Nr. 96—120

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BUCUREȘTI — 1974

S U M A R

	<u>Pag.</u>
Acad. EM. CONDURACHI : Cuvînt înainte	9

25 de ani de cercetări numismatice

CONSTANTIN PREDĂ : Numismatica geto-dacică după un sfert de veac de cercetări	13
BUCUR MITREA : Probleme de numismatică română în ultimul sfert de veac . .	23
OCTAVIAN ILIESCU : Cercetări de numismatică românească în ultimii 25 de ani	29

Note și comunicări

OCTAVIAN ILIESCU : Problema realizării unui repertoriu al descoperirilor monetare din România	63
CARMEN MARIA PETOLESCU : Un stater de tip Alexandru cel Mare, provenind din tezaurul de la Mărășești	71
ION SPIRU ȘI CORNELIU BEDĂ : Tezaurul de monede antice descoperit la Frăsinet, județul Teleorman	73
BUCUR MITREA : Asupra unui tezaur monetar roman republican din estul Transilvaniei	75
OCTAVIAN ILIESCU : 1365—1965 : șase veacuri de la emiterea celei dintii monede românești	83
GEORGE BUZDUGAN, OCTAVIAN LUCHIAN și CONST. C. OPRESCU : Unele constatări în numismatica modernă românească	91
MIHAIL IONIȚĂ : Monedele statului român (1867—1972)	95
GEORGE BUZDUGAN : Medalii românești recente	99

Galeria numismaților români

ION PATRAȘCU : Pagini din istoria veche a arheologiei și numismaticei românești : Cesar Bolliac în Oltenia	111
OCTAVIAN LUCHIAN : Profesorul Constantin Moisil, îndrumătorul	115

AUREL GOLIMAȘ : Corneliu Secășanu : 1894—1970	119
---	-----

Insemnări bibliografice

EUGEN CHIRILĂ, NICOLAE GUDEA, GHEORGHE MOLDOVAN : Tezaure și descoperiri monetare din Muzeul Municipal Sighișoara (<i>Elena Isăcescu</i>) . .	125
ELVIRA ELIZA, CLAIN-STEFANELLI : Numismatics — an Ancient Science. A Survey of its History ; Italian Coin Engravers Since 1800 (<i>Octavian Iliescu</i>)	126
MUHAMMAD ABU-L-FARAJ AL-'USH : Trésor de monnaies d'argent trouvé à Umm-Hajarah (<i>Bucur Mitrea</i>)	126

Cronică

OCTAVIAN ILIESCU : Varia	129
------------------------------------	-----

Din viața Societății numismatice române

Membri de onoare	137
Membri activi	137

De la redacție

Publicații primite de Societatea numismatică română	141
---	-----

SOMMAIRE

	<u>pag.</u>
Acad. EM. CONDURACHI : Avant-propos	9
25 années de recherches de numismatique	
CONSTANTIN PREDA : La numismatique géto-dace après un quart de siècle de recherches	13
BUCUR MITREA : Problèmes de numismatique romaine au dernier quart de siècle	23
OCTAVIAN ILIESCU : Les recherches de numismatique roumaine au cours des dernières 25 années	29
Notes et communications	
OCTAVIAN ILIESCU : Le problème de la réalisation d'un répertoire concernant les découvertes monétaires faites en Roumanie	63
CARMEN MARIA PETOLESCU : Un statère du type d'Alexandre le Grand, provenant du trésor de Mărășești	71
ION SPIRU et CORNELIU BEDA : Le trésor de monnaies anciennes découvert à Frăsinet, département de Teleorman	73
BUCUR MITREA : Sur un trésor monétaire romain républicain de l'est de la Transylvanie	75
OCTAVIAN ILIESCU : 1365—1965 : six siècles depuis l'émission de la première monnaie roumaine	83
GEORGE BUZDUGAN, OCTAVIAN LUCHIAN et CONST. C. OPRESCU : Quelques remarques dans le domaine de la numismatique roumaine moderne	91
MIHAI IONIȚĂ : Les monnaies de l'état roumain (1867—1972)	95
GEORGE BUZDUGAN : Médailles roumaines récentes	99
La galerie des numismates roumains	
ION PATRAȘCU : Pages de l'histoire ancienne de l'archéologie et de la numismatique roumaines : Cesar Bolliac en Olténie	111

OCTAVIAN LUCHIAN : Le professeur Constantin Moisil, le maître	115
AUREL GOLIMAŞ : Corneliu Secăşanu : 1894—1970	119

Notes bibliographiques

EUGEN CHIRILĂ, NICOLAE GUDEA, GHEORGHE MOLDOVAN : Tezaure şi descoperiri monetare din Muzeul Municipal Sighişoara (<i>Elena Isăcescu</i>)	125
ELVIRA ELIZA CLAIN-STEFANELLI : Numismatics — an Ancient Science. A Survey of its History ; Italian Coin Engravers Since 1800 (<i>Octavian Iliescu</i>)	126
MUHAMMAD ABU-L-FARAJ AL-'USH : Trésor de monnaies d'argent trouvé à Umm-Hajarah (<i>Bucur Mitrea</i>)	126

Chronique

OCTAVIAN ILIESCU : Varia	129
------------------------------------	-----

La vie de la Société numismatique roumaine

Membres d'honneur	137
Membres actifs	137

De la part de la rédaction

Publications reçues par la Société numismatique roumaine	141
--	-----

CUVÎNT ÎNAINTE

Reluăm cu acest număr seria Buletinului Societății numismatice române, întreruptă din condiții independente de voința noastră de mai mulți ani de zile. Seria veche a Buletinului Societății noastre, ca și Cronica numismatică și arheologică, apărute cu regularitate timp de mai multe decenii datorită stăruințelor și grijii devotate ale acad. Const. Moisil — unul din marii ctitori ai numismaticii românești — și-au încetat apariția, în ciuda eforturilor sale și ale comitetului societății noastre. O imensă lacună se deschidea astfel și, fără îndoială că, întreaga activitate a societății s-a resimțit de pe urma ei, mai ales începînd din 1958, odată cu dispariția celui care polarizase toate aceste eforturi și toate entuziasmele colegilor noștri.

În parte, această lacună a putut fi completată datorită apariției splendei colecții de „Studii și cercetări numismatice” editată de Institutul de arheologie al Academiei de științe sociale și politice. Studiile bine documentate și variate care au apărut în această colecție s-au bucurat de o foarte bună apreciere în rîndurile tuturor numismaților din țară și străinătate. Totuși, Buletinul Societății numismatice române a reprezentat și va reprezenta și de acum înainte un instrument de lucru al tuturor numismaților, din ce în ce mai numeroși, grupați în jurul societății noastre. Buletinul a fost și trebuie să fie în continuare o oglindă fidelă a activității tuturor membrilor societății, un organ de legătură între ei, cu o apariție regulată și rapidă, destinat să țină permanent viu interesul și curiozitatea colegilor noștri. În perioada în care Buletinul nu a putut apare, numeroase contribuții științifice, prețioase comunicări numismatice și medalistice, ședințe comemorative de interes național sau internațional au rămas uitate sau, în cazul cel mai bun, au beneficiat de o mențiune în trecăt. Dacă ne gîndim, pe de altă parte, că numeroși tineri colecționari, numismați în devenire, au nevoie să găsească în paginile unei publicații de genul Buletinului nostru o seamă de informații, pe care cu greu le-ar putea culege din paginile erudite ale unui Corpus ori ale altei publicații savante — și încă ar fi de ajuns pentru a înțelege de ce societatea noastră a simțit tot mai acut nevoia reluării Buletinului și a difuzării prin paginile lui a tuturor acelor studii și note, comunicări și recenzii care dau viață unei colectivități de genul celei care ne unește pe toți laolaltă.

Mai mult încă, toate societățile numismatice din lume grupează într-un mănunchi cercetători profesioniști și pasionați colecționari, așadar Buletinul nostru trebuie să răspundă unei astfel de structuri intelectuale și organizatorice. El va răspunde în acest fel unei vechi tradiții, fiindcă încă de la întemeierea sa, acum exact 70 de ani (1903), Societatea numismatică română a știut să strângă la un loc pe unii dintre cei mai mari numismați ai țării noastre. De amintit, printre aceștia, un Mihail Suțu, un D. A. Sturza, un Nicolae Docan, un Constantin Moisil, care au dus mai departe, lărgind-o, nobila activitate desfășurată pînă la ei de marii colecționari Mihai Ghica, Nicolae Mavros, G. Severeanu, Ștefan Capșa, Constantin Orghidan. Pasiunea și devotamentul acestora s-au perpetuat pînă în vremurile noastre prin activitatea unora dintre cei mai cunoscuți membri ai Societății noastre care — specialiști cunoscuți în țară și străinătate — au dat și continuă să dea studii de o deosebită însemnătate. Este de ajuns să citez doar pe unii dintre ei: Bucur Mitrea și Octavian Iliescu, Constantin Preda, D. Protase, Iudita Winkler, Eugen Chirilă, Gh. Poenaru Bordea, care studiază numismatica în calitate de specialiști încadrați în institutelor de cercetare științifică. Sînt și alții, care fără să ducă o activitate în cadrul unui institut specializat, au ajuns datorită pasiunii, tenacității și priceperii lor tot atît de buni specialiști, dăruind științei românești contribuții de o reală valoare. Un Corneliu Secășanu, George Buzdugan, ing. Octavian Luchian, g-ral (r) dr. O. Apostol, Corneliu Bălăcescu, col. (r.) Irimia Dimian, Șt. Tănăsescu, ing. Mihai Ioniță, ing. Ciofu Valerian etc. se înscriu printre cei mai pasionați colecționari și cercetători totodată.

De fapt, ar trebui citați mulți alți numismați, fiindcă o asemenea activitate este de subliniat și lăudat nu numai prin bogăția colecțiilor adunate, ci mai ales prin interesul și prin pasiunea cu care aceste comori ale trecutului nostru sînt căutate și cultivate. Tuturor laolaltă trebuie să le aducem mulțumirile noastre pentru felul cum au știut, chiar în clipele grele, să continue o activitate menită să îmbogățească patrimoniul nostru național.

Societatea noastră își exprimă, prin însăși apariția acestei noi serii a Buletinului, speranța că exemplul lor va fi imitat și de alți colecționari și cercetători, asigurînd pe această îndoită cale progresele numismatiei românești, care de un secol și jumătate a constituit una din mîndriile istoriografiei și muzeografiei noastre. Primul număr al Buletinului își propune să grupeze contribuțiile colaboratorilor săi în mai multe mari capitole, cuprinzînd: 1) studii de sinteză; 2) note și comunicări; 3) cercetări de istoria numismatiei românești; 4) recenzii și informații bibliografice; 5) note cu privire la viața Societății numismatice române. Este loc deci pentru o gamă foarte variată de preocupări ce corespund interesului științific al tuturor colecționarilor și cercetătorilor noștri în domeniul numismatiei, medalisticii, heraldicii și sigilografiei. Este, de asemenea, loc pentru orice colaborator dornic să comunice colegilor noștri rodul experienței sale într-o disciplină a cărei însemnătate a fost și este din ce în ce mai mult subliniată, atît în țara noastră, cît și dincolo de hotarele ei.

acad. EM. CONDURACHI

PREȘEDINTELE SOCIETĂȚII NUMISMATICE ROMÂNE

**25 DE ANI
DE CERCETĂRI NUMISMATICE**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

NUMISMATICA GETO-DACICĂ DUPĂ UN SFERT DE VEAC DE CERCETARE

de CONSTANTIN PREDA

Paralel cu scurgerea unui sfert de veac de la apariția ultimului număr al Buletinului Societății Numismatice Române, știința numismatică din țara noastră a obținut, în toate compartimentele sale, rezultate cu totul remarcabile. Poate nu greșim atunci când încercăm să facem afirmația că, totuși, din rîndul diferitelor ei ramuri, progresele cele mai evidente au fost înregistrate în domeniul monetăriei strămoșilor noștri geto-daci. Parte a numismaticii „barbare” sau celtice, cum a fost denumită, monetăria geto-dacică este acum în situația de a oferi istoriei vechi a României date de ordin economic și social-politic dintre cele mai prețioase. Fără îndoială că nu se poate răspunde astăzi în suficientă măsură la toate întrebările pe care le ridică diferitele aspecte ale monetăriei locale din Dacia. Cu toate acestea, avem suficiente motive să spunem că datorită, pe de o parte, contribuției adusă în acest domeniu de înaintașii noștri, din rîndul cărora menționăm în mod deosebit pe Const. Moisil, iar pe de altă parte, numărului impresionant de descoperiri monetare făcute în ultima vreme, problemele generale și principale ale monetăriei geto-dacice, au căpătat, în multe privințe, rezolvări dintre cele mai neașteptate.

Studiile și lucrările publicate pînă acum, care tratează diferite aspecte particulare sau chiar unele subiecte cu caracter mai general¹, nu sînt în situația să ofere oricărui cititor posibilitatea de a se orienta cu ușurință în complicatul labirint al monetăriei geto-dacice. De aceea ne-am propus ca în cele ce urmează să selectăm și să sintetizăm totodată ideile principale, din acest domeniu și să încercăm să arătăm, nu numai principalele caracteristici ale numismaticii geto-dacice, ci și ce reprezintă aceasta pentru istoria Daciei preromane.

Este de multă vreme stabilit că geto-dacii au împrumutat, pentru monetăria proprie, prototipuri din lumea greco-macedoneană, pe care le-au adaptat specificului local². Prototipul principal, prin urmare și cel mai răspîndit, l-a constituit tetradrahmele regelui macedonean Filip II, care redau pe avers capul lui Zeus cu barbă și cunună de lauri, iar pe revers un călăreț și numele emitențului, însoțit adesea de sigle și simboluri. Într-o măsură mai redusă, limitîndu-se doar la anumite zone, au mai fost utilizate ca modele, emisiunile regilor macedoneni Alexandru cel Marc, Filip III Arideul și cele ale orașului Larissa din Thessalia.

Cercetările și descoperirile monetare din ultima vreme au permis să se aducă precizări cronologice dintre cele mai importante și să se fixeze totodată principalele etape de dezvoltare ale monetăriei geto-dacice. Acestea pot fi urmărite atât din punct de vedere cronologic, cât și sub aspectul evoluției stilului diferitelor categorii de monede³.

Ca urmare a unor studii și descoperiri monetare recente, s-a putut stabili, pe baza celor două criterii amintite, cronologic și stilistic, că în evoluția monetăriei geto-dacice există o primă etapă, care coincide cu începuturile acestui proces. Descoperirea tezaurului de la Scărișoara (jud. Ilfov), în care apar împreună drahme histriene și imitații de tip Filip II, din primele serii, la care se adaugă și o serie de alte descoperiri din sudul Dunării, au dus la concluzia că cele dintâi monede locale realizate nemijlocit după tetradrahmele lui Filip II au fost emise în prima jumătate a sec. III î.e.n. de către traco-geții din spațiul balcano-dunărean. Etapa aceasta începe aproximativ în jurul anului 300 î.e.n. și se întinde până către mijlocul sec. III î.e.n.⁴.

Începuturile monetăriei de tip Filip II se caracterizează prin imitații cu un stil bun, foarte apropiat de original și cu urme din legendă. Toate sînt tetradrahme de argint cu titlul ridicat și redau în cea mai mare parte tipul cu călărețul olimpic. În privința ariei lor de răspîndire, nu dispunem încă de date precise. Descoperirile de pînă acum sînt relativ dispersate, semnalîndu-se pe o zonă foarte întinsă, situată pe ambele maluri ale Dunării. Se pare că, dacă nu toate, sigur cele mai multe din aceste prime monede au fost emise în dreapta Dunării și s-au extins apoi și în stînga fluviului. Semnificative sînt în acest sens atât descoperirile dintre Dunăre și Balcani, cât și ștanța monetară cu reversul unei astfel de emisiuni, apărută în aceeași regiune⁵.

Etapă următoare, care coincide cu prima fază principală de dezvoltare a monetăriei locale din Dacia, se întinde pe o perioadă de timp cuprinsă între mijlocul sec. III și pînă aproape de mijlocul sec. II î.e.n. Acum se întâlnește o bogată monetărie de tip greco-macedonean, mai ales în partea de nord și nord-vest a Transilvaniei, Banat, Moldova și în zona de dealuri a Olteniei. Se constată, în raport cu perioada anterioară, înmulțirea descoperirilor și a tipurilor monetare, care se separă pe regiuni. Pe lîngă tetradrahma lui Filip II, ce continuă să rămînă modelul principal, se mai folosesc ca prototipuri, tetradrahmele de tip Larissa și cu capul lui Janus. Reprezentările de pe monede sînt supuse unor variate transformări, căpătînd stiluri foarte diferite. Cîmpul monetar este, de cele mai multe ori, încărcat cu sigle, monograme și simboluri. Toate sînt emisiuni de argint cu titlul ridicat, aproape exclusiv tetradrahme, cu greutatea cuprinse între 12 și 14 g.

Pentru această etapă au fost identificate mai multe tipuri principale, care se separă atât regional, cât și tipologic. Din rîndul acestora ar fi de amintit mai întîi emisiunile din zona getică a Dunării, reprezentate prin descoperirea de la Rasa⁶, jud. Ialomița. Monedele sînt imitații de un bun nivel artistic, realizate direct după tetradrahmele postume ale lui Filip II (pl. I, 1). Este probabil ca ele să fi fost emise de către traco-geții sud-dunăreni.

În partea de vest a Daciei se emiteau în aceeași perioadă de timp monede, imitații de tip Filip II, cunoscute sub numele de tip *Banat*⁷ (pl. I, 2.). În nordul și nord-vestul Transilvaniei se cunosc mai multe tipuri monetare, cele mai reprezentative fiind emisiunile din tezaurul Tulghieș-Mîreșu Mare⁸, jud. Maramureș (pl. I, 3—4), Crișeni-Berchieș⁹, jud. Cluj (pl. I, 5) și Șilindia¹⁰,

jud. Arad. Monedele tipice acestor categorii și descoperiri au reliefurile pronunțate, reprezentările variat și adesea bogat și chiar încărcat redade, printr-un excels de combinații de linii ovale, și spirale. Pe revers, mai rar și pe avers, se întâlnesc diferite simboluri și sigle, la care se mai adaugă porcul mistreț, leul și pasărea pe ramură. Toate aceste emisiuni, deși, în majoritate, au ca prototip tetradrahmele lui Filip II, prin caracteristicile amintite se abat de la linia tradițională și nu mai păstrează atîta fidelitate în copierea trăsăturilor caracteristice ale originalului, ca cele de tip Banat și Rasa.

Un tip aparte și deosebit de interesant îl formează monedele descoperite în partea centrală a Moldovei. Ele se cunosc sub denumirea de monede de tip Huși-Vovriești, după numele localităților din care provin două tezaure cu imitații de acest fel.¹¹ Toate sînt imitații după tetradrahmele lui Filip II, prezentînd însă un stadiu mai avansat de stilizare decît celelalte emisiuni contemporane lor. Ele se caracterizează în mod special prin prezența unor tăieturi adînci, care străpung adesea monedele pe toată grosimea lor, și a numeroase contramărci. Tăieturile, cît și contramărcile au fost aplicate fie cîte una, fie mai multe pe o singură piesă (pl. I, 6—7). Există și monede fără astfel de semne particulare. Obiceiul de a face incizii pe o monedă era cunoscut în antichitate și avea ca scop verificarea metalului din care era emisă moneda respectivă. În cazul monedelor de tip Huși-Vovriești, inciziile, mai multe pe un exemplar și adînc pătrunse în grosimea monedei, au desigur o semnificație deosebită. S-a spus de pildă, la un moment dat, că astfel de tăieturi au fost făcute în scopul scoaterii din circulație a monedelor supuse unui asemenea procedeu.¹² Cercetările mai noi vîd în aceste incizii, pe lîngă o eventuală verificare a metalului, semne particulare ale posesorilor lor, poate șefi de trib, cu scopul de a acorda monedelor o autentificare în plus.¹³

Și în privința contramărcilor avem de-a face cu un sens diferit față de cel acordat semnelor de pe monedele greco-romane. Se știe că o contramărcă aplicată pe o monedă acordă acesteia un curs nou pe piață. După toate probabilitățile, contramărcile de pe monedele de tip Huși-Vovriești au avut mai mult un rol decorativ, fără a exclude cu totul ideea menținerii de către acestea și a unor aspecte ale semnificației deținută de cele aplicate pe monedele elenistice.¹⁴

Din seria emisiunilor monetare aparținînd primei faze de dezvoltare, mai fac parte imitațiile de tip Larissa (pl. I, 8) și cele cu cap janiform¹⁵ (pl. I, 9), caracteristice zonei de dealuri din nordul și mai ales nord-vestul Olteniei. Apar adesea în tezaure comune, cele mai reprezentative fiind descoperirile de la Bugiulești¹⁶, jud. Vîlcea și Hinova¹⁷, jud. Mehedinți. La aceste tipuri mai deosebite se mai adaugă și emisiunile de tip Prundu¹⁸ (pl. I, 10) și Jiblea¹⁹ (pl. I, 11).

Cea de a doua fază principală și etapa finală a monetăriei geto-dacice se întinde între mijlocul sec. II și pînă după primul sfert al sec. I î.e.n. În această perioadă asistăm la unele transformări importante. Mai întîi se constată o reducere a numărului tipurilor monetare, în schimbul creșterii simțitoare a numărului emisiunilor pentru fiecare categorie de imitații în parte. Se observă apoi o mai clară delimitare a ariei de răspîndire a fiecărui tip monetar principal. Asistăm totodată la dispariția centrelor monetare din faza precedentă și la apariția altora noi, în alte zone, cele mai importante, semnalîndu-se în regiuni

nea dintre Dunăre și Carpați și în sudul Transilvaniei, cu o concentrare a lor pe valea Mureșului și a afluenților săi. În plus, se depreciază argintul, pînă sub 50%, scade greutatea și se accentuează forma lor scyphată, iar stilul cunoaște o decădere apreciabilă, devenind foarte schematic. Influența unor noi prototipuri greco-macedonene (Thasos și Macedonia Prima) se resimte la unele din tipurile monetare din această perioadă.²⁰

Seria tipurilor monetare din a doua fază ar începe, din punct de vedere cronologic, cu emisiunile monetare de tip *Dumbrăveni*²¹ (pl. I, 12), caracteristice zonei de sud a Moldovei și nord-estului Munteniei și cu cele de tip *Medieșul Aurit*²², din nordul extrem al Daciei. Ambele tipuri acoperă în timp partea finală a primei faze și începutul celei de-a doua faze a monetării geto-dacice.

Tipurile principale și specifice acestei perioade se situează, pe de o parte între Dunăre și Carpați, pe de alta, în sudul Transilvaniei, de-a lungul Mureșului. Din rîndul celor caracteristice zonei sudcarpatice sînt de amintit tipurile: *Adîncata*²³, (pl. II, 13), în estul Olteniei și vestul Munteniei; *Vîrteju-București*²⁴ (pl. II, 14—15) în partea centrală a Munteniei, între Vedea și Ialomița, unul din cele mai reprezentative tipuri monetare geto-dacice; *Inotești-Răcoasa*²⁵ (pl. II, 16), în estul Munteniei și sudul Moldovei. Toate aceste trei tipuri monetare sînt strîns legate stilistic și se succed, în bună parte, cronologic. Ele derivă ca stil din monedele mai vechi de tip Prundu. Datorită greutății lor mult scăzute (7—5 g) li s-a acordat adesea denumirea de didrahme.

În cuprinsul Olteniei se întâlnește un tip monetar deosebit, cunoscut sub numele de *Aninoasa-Dobrești*²⁶ (pl. II, 17—18). Acesta se distinge prin forma capului la cal, care seamănă cu un cioc de rață. Cele mai însemnate descoperiri se întîlnesc pe valea Jiului, dar nu lipsesc nici de pe valea Oltului.

Monedele emise în sudul Transilvaniei și parțial în Banat, cu precădere pe valea Mureșului aparțin următoarelor tipuri: *Aiud-Cugir* (pl. II, 19). *Rădulești-Hunedoara*²⁷ (pl. II, 20), *Petelea*²⁸ (pl. II, 21) și *Chereluș*²⁹ (pl. II, 22). Toate aceste emisiuni se caracterizează prin pastila lor mare, dar subțire și mult scyphată și prin deprecierea argintului pînă la 40 și 30%. În același timp, se constată că tipul Petelea are pe avers bustul zeiței Artemis, copiat de pe tetradrahmele Macedonia Prima. La celelalte trei tipuri, tot pentru avers, se remarcă unele elemente de stil nou, trăsături ale capului lui Heracles de pe monedele lui Alexandru cel Mare și Filip III Arideul.³⁰

Pe teritoriul Daciei se mai cunosc și alte tipuri monetare din rîndul cărora se evidențiază imitațiile de tip Alexandru-Filip III Arideul (pl. II, 23). Faptul că, pînă acum, cele mai multe și mai importante descoperiri cu astfel de monede s-au făcut la sud de Dunăre, a permis să se atribuie acestora o origine traco-getică. Ele au circulat însă în număr mare și în stînga Dunării și au fost emise către mijlocul și în a doua jumătate a sec. II î.e.n.³¹

Monetăria geto-dacică de tip greco-macedonean își încetează activitatea nu mult după primele două-trei decenii ale sec. I î.e.n.³² Cele mai recente monede par să nu fi atins mijlocul sec. I î.e.n. În niciun caz ele nu ajung pînă în a doua jumătate a sec. I î.e.n. și cu atât mai mult în sec. I e.n., așa cum credeau la vremea lor, Const. Moisil³³, V. Pârvan³⁴ și K. Pink.³⁵ Încetarea activității acestor monetării a fost pusă pe seama pătrunderii în Dacia a denarilor romani republicani³⁶, monedă larg răspîndită și mult apreciată în lumea

antică. Descoperirile și studiile recente atribuie acestui proces cauze mai adânci, interne, de natură economică și politică. Sfârșitul monetăriei geto-dacice coincide cu momentul unificării, de către Burebista, a tuturor triburilor din Dacia. Unirea triburilor într-o unitate mare politică cu formă statală a însemnat nu numai ștergerea granițelor tribale, ci și desființarea monetăriilor locale, cu caracter restrâns, limitat la vechile formațiuni politice. Se impunea acum o monedă nouă, unică pentru întreaga Dacie a lui Burebista.³⁷ În consecință, se adoptă denarul roman republican și se trece totodată la copierea întocmai a acestuia. Descoperirea unor ștanțe monetare în cetatea dacică de la Tilișca (jud. Sibiu) a permis să se stabilească în mod cert că, după primul sfert al sec. I î.e.n., geto-dacii au schimbat caracterul monetăriei proprii, trecând la copierea fidelă a denarului roman republican.³⁸

În legătură cu caracterul geto-dacic al tuturor monedelor emise în Dacia au existat și continuă să mai existe păreri diferite. După Const. Moisil și V. Pârvan toți numismații și istoricii români au socotit că toate monedele emise în Dacia aparțin populației geto-dacice. Numismați străini ca A. Blanchet, R. Forrer și K. Pink au văzut în multe din aceste monede, emisiuni celtice. Studiind pe plan general și sub raport istoric, numismatic și stilistic fiecare categorie de monede din Dacia, am reușit să distingem în această masă de descoperiri și unele emisiuni care pot fi atribuite populației celtice stabilite în Dacia. După toate datele oferite de noile cercetări numismatice, la care se adaugă și cele arheologice, rezultă că o parte din monedele emise în nordul și nord-vestul Daciei între mijlocul sec. III și mijlocul sec. II î.e.n. aparțin, în principal, triburilor celtice stabilite în această zonă. În rândul acestora se înscriu monedele de tip *Tulghieș-Mireșu Mare* și *Crișeni-Berchieș*. Multe din seriile monetare ale acestor tipuri poartă simboluri și ornamente celtice dintre cele mai caracteristice și mai răspândite. Amintim printre acestea porcul mistreț, leul, pasărea, spirala, cercurile concentrice etc. Din rândul acelorăși emisiuni celtice sau celto-dacice, deoarece nu excludem cu totul și o participare dacică la realizarea unora dintre aceste tipuri, fac parte și monedele tăiate și contramarcate din centrul Moldovei. După toate probabilitățile, așa cum ne indică descoperirile monetare din zona Tisei și nordul Carpaților, aceste monede au fost aduse, dacă nu toate, în cea mai mare parte a lor, de triburile celto-bastarne, așezate în partea centrală a Moldovei în jurul anilor 200 î.e.n.

Toate celelalte tipuri monetare, reprezentând cea mai mare parte a monedelor sînt emisiuni geto-dacice. Desigur avem în vedere, pe de o parte emisiunile de tip *Rasa*, *Banat*, *Prundu*, *Jiblea*, *Larissa*, cu *cap janiform* etc., din prima etapă, iar pe de altă parte și în mod special, toate tipurile din faza a doua: *Dumbrăveni*, *Adîncata*, *Virteju-București*, *Inotești-Răcoasa*, *Aninoasa-Dobrești*, din zona extracarpatică, *Aiud-Cugir*, *Rădulești-Hunedoara*, *Petelea* și *Chereluș* din Dacia intracarpatică.

S-a spus și nu fără dreptate, că diversitatea tipurilor monetare este în strînsă legătură cu caracterul politico-tribal al populației din Dacia. Const. Moisil și după aceea Oct. Floca și alți numismați români au fost de părere

că fiecare tip monetar aparține unui trib geto-dac³⁹. Trebuie adăugat însă că tipurile principale cu un număr mare de monede și o arie de răspîndire întinsă urmează să fie socotite emisiuni ale unor uniuni de triburi.

Pornind de la acest adevăr și bazat pe studierea și cartografierea fiecărui tip monetar în parte, am reușit să alcătuim o schiță a organizării politice din Dacia în sec. III—I î.e.n. Pentru faza de început și pentru prima fază principală de dezvoltare, cînd tipurile monetare sînt numeroase, iar descoperirile pentru fiecare în parte nu ne îngăduie să fixăm o arie precisă de circulație a lor, delimitarea triburilor emittente este mai dificil de făcut. Se poate vorbi doar de zone mai largi și imprecis conturate, în cuprinsul cărora circulă anumite categorii de monede. Dintre acestea, emisiunile de tip Huși-Vovriești ne apar ceva mai concentrate, indicînd prezența în centrul Moldovei a unei uniuni de triburi, după toate aparențele, de origine celto-bastarnă.

Pentru cea de a doua fază principală, adică de la mijlocul sec. II și pînă după primele două trei decenii ale sec. I î.e.n. situația este mult mai clară. Pe baza descoperirilor monetare ale fiecărui tip principal s-au putut identifica și delimita patru uniuni de triburi geto-dace. Cea mai însemnată dintre acestea se situează, așa cum o dovedesc descoperirile monetare de tip Vîrteju-București, în partea de mijloc a Munteniei, întinzîndu-se între Dunăre, Carpați, Vedea și Ialomița.⁴⁰ Urmează apoi o a doua uniune de triburi getice, care se întindea între Siretul inferior și riul Buzău, fiind identificată pe temeiul monedelor de tip Dumbrăveni și Inotești-Răcoasa.⁴¹ Cea de a treia uniune getică ocupa în special partea centrală și de est a Olteniei, după cum o dovedesc cele mai importante descoperiri monetare de tip Aninoasa-Dobrești. În sudul Transilvaniei, cu precădere pe Valca Mureșului și a Tîrnavelor, a existat o a patra uniune de triburi dace, aceasta fiind localizată pe baza monedelor scyphate și cu modul mare de tipurile: Aiud-Cugir, Rădulești-Hunedoara, Petelea și Chereuș.

Toate aceste formațiuni tribale geto-dace se înfățișează ca fiind bine încheiate economic și politic. Între ele au existat relații de schimb și culturale, mai strîns dovedindu-se, pe de o parte între geții din Muntenia și sudul Moldovei, iar pe de altă parte, între cei din Oltenia și dacii din Transilvania. Relații însemnate au întreținut geții din Dacia extracarpatică cu populația sud-dunăreană și cu orașele grecești din zona de vest a Mării Negre.

După toate indicațiile oferite de documentația numismatică și arheologică, cele patru mari uniuni de triburi geto-dace amintite mai sus au stat la baza alcătuirii statului lui Burebista. Pe forța unită, economică și politică, a acelorăși uniuni tribale își va sprijini marele rege geto-dac campaniile încununate de succes, împotriva celților și a orașelor grecești de pe coasta de vest a Mării Negre.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

NOTE

- 1 E. A. Bielz, *Die dakischen Tetrachmen Siebenbürgen*, in *Archiv des Vereins f. siebenbürgische Landeskunde*, III, t. XI, 3, 1874, p. 454—468; A. Blanchet, *Traité des monnaies gauloises*, Paris, 1905; R. Forrer, *Keltische Numismatik der Rhein- und Donaulande*, Strassburg, 1908 și ediție completată, Graz, 1968; Const. Moisil, *Monedele dacilor*, în *BSNR*, XV, 1920, p. 59—78; G. Severeanu, în *BSNR*, XXI, 1926, p. 7—10 și în *București*, I, 1935, p. 17—36; K. Pink, *Die Münzprägung der Ostkelten und ihrer Nachbarn*, în *Diss. Pannonicae*, II, 15, 1939; D. Popescu, în *Dacia*, IX—X, 1941—1944, p. 201—229; B. Mitrea, *Penetrazione commerciale e circolazione monetaria nella Dacia prima della conquista*, în *Ephemeris Dacoromana*, X, 1945; idem, în *Studii și referate*, I, 1954, p. 290—302; Oct. Floca, în *Dacia*, XI—XII, 1945—1947, p. 71—104; I. Winkler, în *Numismaticky Sbornik*, Praga, V, 1958, p. 5—43; idem, în *SCN*, IV, 1968, p. 69—102 și în *Acta Musei Napocensis*, V, 1969, p. 33—48 și VI, 1969, p. 67—88; C. Preda, în *SCN*, III, 1960, p. 43—79; idem, în *Arheologia Moldovei*, IV, 1966, p. 138—173; în *SCN*, IV, 1968, p. 21—46 și V, 1971, p. 51—79; în *Studii clasice*, XI, 1969, p. 69—83; S. Dimitriu și Oct. Iliescu, în *Dacia*, N.S., III, 1959, p. 259—310; Eug. Chirilă, în *Dacia*, N.S., IX, 1965, p. 185—200.
- 2 Const. Moisil, în *BSNR*, XV, 1920, p. 59—78; K. Pink, *loc. cit.*
- 3 C. Preda, în *Dacia*, N.S., VIII, 1964, p. 353—361; *Arheologia Moldovei*, IV, 1966, p. 138—173; *Studii clasice*, XI, 1969, p. 69—83; *SCN*, V, 1971, p. 51—79; *Monedele geto-dacilor* București, 1973; I. Winkler, în *Acta arch. Carpathica*, X, 1968, p. 111—115.
- 4 C. Preda, în *Studii clasice*, XI, 1969, p. 69—83; I. Winkler, în *Acta arch. Carpathica*, X, 1968, p. 111—115.
- 5 Cf. A. N. Zograf, *Античные монеты* în *MIA*, 16, 1951, p. 28 (fig. 8).
- 6 Const. Moisil, în *Buletin științific*, seria c, II, 1, 1948, p. 1—7 și II, 2—4, 1950, p. 53—65.
- 7 K. Pink, *op. cit.*, p. 41.
- 8 D. Popescu, *loc. cit.*
- 9 Eug. Chirilă, *loc. cit.*
- 10 Tezaurul urmează să apară în curînd, sub iscălitura lui Eug. Chirilă și colaboratorii.
- 11 C. Preda, în *Arheologia Moldovei*, IV, 1966, p. 138—173.
- 12 R. Forrer, *op. cit.*, p. 171; Const. Moisil, în *BSNR*, XV, 1920, p. 69; G. Severeanu, în *București*, I, 1935, p. 20.
- 13 C. Preda, *loc. cit.*
- 14 *Ibidem*.
- 15 Const. Moisil, în *CNA*, IV, 1923, p. 60; idem, în *BSNR*, XXI, 1926, p. 17 și în *CNA*, XII, 1940, p. 241—248; K. Pink, *op. cit.*, p. 66—69; S. Dimitriu și Oct. Iliescu, în *Dacia*, N.S., III, 1959, p. 259—310.
- 16 C. Preda, în *Dacia*, N.S., VIII, 1964, p. 353—359.
- 17 S. Dimitriu și Oct. Iliescu, *loc. cit.*
- 18 Const. Moisil, în *BSNR*, XV, 1920, p. 68.
- 19 C. Preda, în *SCN*, IV, 1968, p. 47—68.
- 20 E. A. Bielz, *loc. cit.*; R. Forrer, *op. cit.*, p. 181; K. Pink, *op. cit.*, p. 72—75; Oct. Floca, *loc. cit.*; N. Lupu, în *SCN*, I, 1957, p. 50—57.
- 21 C. Preda și Gh. Constantinescu, în *SCN*, IV, 1968, p. 21—45.
- 22 Ö. Göhl, în *Num. Közöny*, II, 1903, p. 57—59; K. Pink, *op. cit.*, p. 82—83.
- 23 C. Preda, *Monedele geto-dacilor* București, 1973.
- 24 *Ibidem* și în *SCN*, V, 1971, p. 51—79.
- 25 G. Severeanu, în *BSNR*, XXI, 1926, p. 7—10; C. Preda, *Monedele geto-dacilor*.
- 26 I. Icrulescu, *Monografia comunei Aninoasa*, 1935, p. 14; Const. Moisil, în *BSNR*, X, 1913, p. 62; C. Preda, *loc. cit.*
- 27 Oct. Floca, *loc. cit.*

- 28 E. A. Bielz, *loc. cit.* ; N. Lupu, *loc. cit.*
- 29 I. Winkler, în *SCN*, IV, 1968, p. 69—100.
- 30 K. Pink, *op. cit.*, p. 116 și următ. ; I. Winkler, în *AMN*, III, 1966, p. 75—89.
- 31 C. Preda, în *SCIV*, 2, 1969, p. 347—352.
- 32 *Idem*, în *SCN*, V, 1971, p. 75.
- 33 Const. Moisil, în *BSNR*, XV, 1920, p. 76 și în *Buletin științific*, I, 1948, p. 23.
- 34 V. Pârvan, *Getica*, Buc., 1926, p. 602.
- 35 K. Pink, *op. cit.*, p. 125.
- 36 M. Macrea, în *Anuarul Inst. studii clasice*, Cluj, II, 1933—1935, p. 162.
- 37 C. Preda, în *SCN*, III, 1960, p. 71.
- 38 N. Lupu, în *Forschungen zur Volks-und Landeskunde*, 7, 1964, p. 5—31 ;
- B. Mitrea, în *Unitate și continuitate în istoria poporului român*, Buc., 1968, p. 53—65 ;
- C. Preda, în *Magazin istoric*, 1, 1968, p. 35.
- 39 Const. Moisil, în *BSNR*, XV, 1920, p. 77 ; Oct. Floca, *op. cit.*, p. 103.
- 40 C. Preda, în *SCN*, V, 1971, p. 51—79.
- 41 *Ibidem*, IV, 1968, p. 21—45.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PROBLEME DE NUMISMATICĂ ROMÂNĂ ÎN ULTIMUL SFERT DE VEAC

de BUCUR MITREA

Numeroase și variate sînt problemele care au frămîntat și continuă să preocupe pe cercetătorii din domeniul numismaticii romane în ultimul sfert de veac. Ele au atins, pe de o parte, o gamă variată de aspecte, iar pe de altă parte, domenii diferite în care cercetările și cuceririle recente ale tehnicii actuale și cele ale statisticii matematice își fac un loc tot mai larg și-și găsesc aplicare tot mai largă și în domeniul nostru de cercetare. Dar cercetătorii nu s-au oprit în studiul lor la simpla constatare a rezultatelor pe care le puneau la dispoziție materialul investigat. Ei au căutat să descifreze ce este dincolo de faptul material, care este cauza și sensul mai profund al acestor date pe care le constatăm, cu alte cuvinte să sesizăm și să precizăm fenomenul social-economic care l-a cauzat și în care s-a produs. Altfel spus, moneda ca descoperire izolată și mai ales colectivă în tezaure a fost pusă să contribuie la explicarea vieții social-economice și politice a societății antice.

Dar să luăm cîteva aspecte și să le exemplificăm cu unele date care să ilustreze atît preocupările, cît și rezultatele obținute.

Din domeniul numismaticii romane republicane mă voi opri la o singură problemă care mi se pare de ordin major : aceea a cronologiei denarilor Romei republicane, care ne interesează îndeaproape și pe noi, deoarece avem numeroase tezaure cu asemenea monede în țara noastră.

Se știe că data emiterii primului denar republican — 269 î.e.n. după Pliniu — a fost contestată de către învățații englezi H. Mattingly și E. S. G. Robinson încă din 1932. Ei au propus ca această dată să fie coborîtă la 187 î.e.n. Consecința logică a schimbării survenite a necesitat o nouă înseriere cronologică a denarilor Romei republicane. Ea a fost opera lui E. A. Sydenham, *The Coinage of the Roman Republic*, apărută la Londra în 1952. Dar datarea propusă a început să fie criticată de îndată ce a apărut lucrarea. În această privință, s-au pronunțat mai mulți cercetători. Noi vom reține doar pe danezul Rudi Thomsen, care — la capătul unui amplu studiu, bazat pe un bogat material faptic prezentat în trei volume — propune ca emisiunea primului denar roman republican să fie împinsă înapoi pînă în spre anul 211 î.e.n. Consecința logică : necesitatea de a da o nouă sistematizare cronologică a denarilor Romei republicane. S-ar părea că după efortul depus să fi obținut un rezultat care să satisfacă pe cercetători cel puțin pentru o vreme mai îndelungată.

Dar învățații nu sînt de acord. Michael Crawford a reluat studiul monedei romane republicane și își propune să înscrie cronologic aceste monede folosind cu precădere datele oferite de tezaurele monetare. Toate tezaurele de monede romane republicane aflate în interiorul sau în afara statului roman au format obiectul unei îndelungate și migăloase munci, după felul în care denarii dintr-un tezaur se încheie cu un magistrat monetar sau altul, el propune o nouă cronologie a denarilor Romei republicane. Pînă la apariția noii opere a lui M. Crawford, în cercetarea numismatică românească se folosește cronologia lui E. A. Sydenham, după care sînt orînduite în publicații monedele. Alături de ea, am propus să nu renunțăm încă la folosirea catalogului mai vechi a lui H. A. Grueber, care are avantajul că menționează, toate variantele ce i-au fost cunoscute. Totodată se menționează, cu titlu documentar, și vechia cronologie.

Cercetarea numismatică românească și toți iubitorii monedei romane din țara noastră urmăresc cu un justificat interes progresele ce se fac în domeniul numismaticii romane republicane. Și au numeroase motive obiective în acest sens. Este destul să amintesc marele număr de tezaure monetare romane republicane descoperite pe teritoriul patriei noastre. După unele cercetări recente moneda Romei republicane a fost aflată în Dacia în peste 250 de localități de pe întreg întinsul României. După aceleași calcule, numărul de exemplare a putut fi apreciat la circa 25 000. Datele și cifrele menționate se referă aproximativ la situația de la sfîrșitul anului 1969. De atunci numărul lor a crescut sensibil. Pomenirea, fie și în treacăt, a acestor date ne arată interesul justificat ce-l suscită prezența denarilor Romei republicane în Dacia.

Un pas mai departe în interpretarea acestor monede ne-a adus descoperirea tiparelor monetare din cetatea de la Tilișca, jud. Sibiu. Este vorba de un număr de tipare monetare care reproduc în mod foarte fidel denarii Romei din prima jumătate a secolului I î.e.n. Pe baza tiparelor amintite, dar și a altora la fel, precum și a unor observații rezultate la o microanaliză a denarilor din Dacia, am emis ipoteza că avem de a face cu o categorie de monede getodace, de tip roman republican. Evident cercetările sînt încă la început și ele vor trebui continuate și adîncite. Rezultatele nu vor întîrzia să se afirme.

În domeniul numismaticii romane imperiale se cuvine să menționăm în primul rînd faptul înbucurător că publicația de referință din acest domeniu *Roman Imperial Coinage* s-a completat între timp cu apariția cîtorva volume noi. Din rîndul acestora amintim vol. VI, apărut în 1967, care cuprinde monedele emise de la reforma lui Dioclețian și pînă la moartea lui Maxențiu (294—313) și-l datorăm unui ounoscut cercetător în acest domeniu, C.H.V. Sutherland. Vol. VII, din același corpus, cuprinde monedele emise de Constantin cel Mare și Liciniu. Lucrarea a fost întocmită de cercetătorul finlandez P. M. Bruun și a apărut la Londra în 1966.

Pentru ca colecția să se completeze rămîne ca în viitor să apară vol. VIII care va cuprinde monedele emise de Constanțiu al II-lea, Iulian și ceilalți împărați pînă la Valentinian I.

Pînă atunci cercetătorii din domeniul numismaticii romane imperiale tîrzii pot consulta cu folos lucrarea *Late Roman Bronze Coinage A.D. 324—498*, apărută la Londra, în 1965 și datorită unor cunoscuți specialiști în acest do-

meniu P. V. Hill, J. P. C. Kent și R. A. G. Carson. Monedele sînt organizate, în cadrul volumului, pe ateliere și tipuri.

Progresele realizate în domeniul numismaticii romane în ultimul sfert de veac au fost înregistrate rînd pe rînd în publicațiile Congreselor Internaționale de numismatică, ținute între timp.

În această ordine de idei, se cuvine amintit, în primul rînd, Congresul Internațional de la Paris, 1953, în cadrul căruia R. A. G. Carson, de la British Museum, a prezentat un raport asupra acestei teme, înregistrînd o parte din lucrările ce i-au fost accesibile, privind numismatica romană precum și principalele realizări din acest domeniu, raport care a fost ulterior publicat în volumul privind Rapoartele Congresului.

Tot la acest Congres au fost prezentate o serie de lucrări din domeniul numismaticii romane, publicate și ele în volumul al II-lea aceluiași Congres.

În cadrul Congresului Internațional următor, ținut la Roma în 1961, despre cercetările efectuate în domeniul numismaticii romane republicane și imperiale timpurii a fost prezentat un referat de către H. și H. B. Mattingly cu o bogată documentare bibliografică. Partea referitoare la epoca imperială romană tîrzie a fost prezentată de către J. P. C. Kent.

O privire de ansamblu asupra cercetărilor din domeniul numismaticii romane republicane dintre anii 1960—1965 va constitui obiectul unui raport întocmit de către M. H. Crawford la Congresul Internațional de la Copenhaga, din anul 1967.

Referitor la epoca romană imperială, pentru același răstimp și la același Congres, un raport amplu a fost redactat de către A. S. Robertson și Maria R. Alföldi. De reținut cercetările lui Julien Guey, J.-P. Callu, P. Bastien.

În anul 1973, în cursul lunii septembrie, s-a ținut un nou Congres Internațional de numismatică la New-York și Washington, unde aceleași probleme au format obiectul altor rapoarte, prin care cititorul este pus la curent cu principalele realizări din acest domeniu.

Dar, la materialele prezentate în rapoartele Congreselor, se adaugă un număr substanțial de comunicări pe diferite teme din acest domeniu, care se găsesc publicate toate în volume speciale.

Activitatea de cercetare desfășurată an de an în domeniul numismaticii romane este adusă la cunoștința publică, în primul rînd prin reviste.

La acest capitol avem de menționat că pe lângă vechile periodice de specialitate cum sînt *Revue Numismatique*, *Numismatic Chronicle*, *Revue Belge de Numismatique*, devenite de mult centenare, credem că este bine să amintim și pe cele apărute în ultimii ani.

Așa în Italia — țară cu o veche tradiție numismatică — în care *Rivista Italiana di Numismatica* condusă mult timp de profesorul Ernesto Bernareggi, deține un loc de frunte, este cazul să amintim un nou periodic. *Annali*, publicat de Institutul italian de numismatică, condus de Laura Breglia.

În același timp, în Republica Federală Germania apar două periodice noi: *Hamburger Beiträge zur Numismatik* (Hamburg) și *Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte* (München). Prima are, printre altele o bogată bibliografie critică a lucrărilor apărute, semnată de cercetători competenți, iar cea de-a doua este gazda a numeroase studii privind moneda romană, printre care sem-

nalăm și pe acela al Iuditei Winkler, privind moneda romană republicană din Dacia.

Înfăptuirile în domeniul numismaticii romane se reflectă și în publicațiile de specialitate sau în lucrări speciale apărute la vecinii noștri.

Astfel, în Uniunea Sovietică sînt de menționat două periodice specializate în acest domeniu, pe lângă numeroasele publicații de caracter antic, istoric și arheologic, care găzduiesc adesea interesante studii și materiale privind moneda romană de pe teritoriul acestei țări. Primul loc în cadrul periodicelor de specialitate este ocupat de revista *Numizmatika i epigrafika*, care apare la Moscova, începînd cu anul 1960 și a ajuns în 1972 la cel de al X-lea volum. Cea de a doua revistă apare la Kiev, începînd cu anul 1963, și se numește *Numizmatika i sfragistika*, avînd volumul al IV-lea apărut în 1971.

Pe lângă periodicele menționate mai sus, mai trebuie pomenite și unele lucrări care au caracterul de corpus, însoțite sau urmate de partea de interpretare.

Din bogata activitate desfășurată de V. V. Kropotkin vom menționa lucrarea *Tezaure de monede romane pe teritoriul URSS*, apărută la Moscova în 1961. O încercare de interpretare a acestui material o va face același autor sub titlul *Legături economice ale Imperiului Roman cu Europa Orientală*, publicată la Moscova în 1962. Asupra semnificației acestor descoperiri a atras atenția Julien Guey într-un substanțial studiu apărut în *Mélanges de l'École Française de Rome*, 1955 și 1956 sub titlul *Trésors de monnaies romaines en Europe Orientale*.

Moneda romană descoperită pe teritoriul RSS Ucraina a format subiectul unei monografii speciale a cercetătorului M. Io. Braicevski, apărută la Kiev, în 1959. Pe lângă repertoriul descoperirilor, lucrarea cuprinde un amplu comentariu istoric și este prevăzută cu numeroase hărți și cu un rezumat în limba engleză.

Studii asupra numismaticii romane și publicații de tezaure monetare găsim la cercetătorii din Bulgaria. Aici remarcăm rodnică activitate desfășurată în acest domeniu de către Todor Gherasimov, secondat în ultima vreme de către cercetătoarea Iordanka Jurukova.

În Ungaria, studiile și descoperirile de monede romane sînt publicate în primul rînd în cunoscuta revistă de specialitate *Numizmatikai Közlöny*, care a depășit 70 de ani de apariție. În același timp și alte periodice dau la lumină materiale numismatice romane prezentate de Biróné — Sey Katalin, Jenő Fitz sau alții.

O mențiune aparte merită lucrarea lui Huszár Lajos cu privire la *Materialele numismatice aflate în descoperirile din epoca migrației popoarelor*, apărut în *Acta Archaeologica...*, din 1954, p. 61—109.

Problemele ridicate de descoperirile de monede romane aflate pe teritoriul Poloniei formează o preocupare continuă a cercetătorilor din această țară. Amintim și cîteva nume: Ryszard Kiersnowski, apoi Kunisz A. și Wielowiejski J. În special ultimii doi au dat la iveală un număr important de studii în ultimii ani. O ultimă sinteză în acest domeniu este lucrarea lui A. Kunisz, *Cronologia aflului monedelor romane pe teritoriul Poloniei Mici*, publicată în 1969 în limba polonă, cu un rezumat în franceză. Se ridică aici probleme care interesează și pe cercetătorii români.

Tot în legătură cu descoperirile de monede romane de pe teritoriul Poloniei este de menționat lucrarea lui M. Gumowski, *Moneda romană în Polonia*, publicată în *Przegląd archeologiczny*, 10, 1954—1956, p. 87—149. Dintre revistele de specialitate menționăm doar una, *Wiadomości numizmatyczne*, care apare începând din 1957 la Varșovia.

Pentru Iugoslavia putem cita, pe lângă unele studii apărute în revistele cu profil arheologic, și cercetări de numismatică romană apărute în revista *Vjesnik* de la Zagreb.

Numismatica romană imperială a făcut progrese și datorită studiilor unor învățați din Austria. Din rîndul lor vom aminti pe K. Pink și mai recent pe R. Goebel, care a întemeiat la Viena o adevărată școală în acest domeniu.

În țara noastră, problemele de numismatică romană, republicană și imperială, cum am mai menționat mai sus, s-au bucurat și în trecut și se bucură mai ales azi de o aprofundată studiere în diferite periodice. Din rîndul acestora vom menționa doar câteva: *Studii și cercetări de istorie veche și Dacia N. S.* Din anul 1957 cercetarea numismatică românească își are un organ propriu: *Studii și cercetări de numismatică*. Întemeiată cu largul sprijin moral al lui Constantin Moisil, fost președinte al Societății Numismatice Române, care a pus pe baze științifice largi cercetarea numismatică românească, periodicul pomenit are menirea de a continua efortul înaintașilor în condițiile și la nivelul cercetării actuale.

Din această revistă, prin eforturi comune, au apărut pînă acum cinci volume, iar cel de al șaselea este redactat și așteaptă să fie imprimat.

Strădaniile și realizările numismaticii românești din ultimul sfert de veac se găsesc bibliografiate în această publicație, în capitole aparte, începînd cu vol. al III-lea și ele au continuat apoi în fiecare volum, inclusiv în cel care urmează să fie imprimat.

În efortul făcut de cercetarea numismatică românească în domeniul numismaticii romane din ultima vreme putem distinge două laturi esențiale: cercetarea la fața locului și publicarea exhaustivă a diferitelor tezaure sau descoperiri monetare romane și interpretarea lor istorică în sensul larg al noțiunii social-economic, politic, militar. Progrese s-au înregistrat și altele se lasă întrevăzute. Sînt de așteptat de acum încolo redactarea unor *Corpora* cu descoperirile de monede din România, în care moneda romană va ocupa locul ce-i revine.

O mențiune specială merită efortul ce-l fac în acest domeniu colegii de la Cluj: Iudita Winkler, D. Protase și Eugen Chirilă, care alături de colegii de la București: Maria Chițescu, Const. Preda, Gh. Poenaru Bordea și alții, își aduc partea lor de contribuție.

Pentru cercetătorul zilelor noastre este și rămîne mereu actuală problema informației în legătură cu studiile de numismatică ce apar în diferitele țări și limbi. Un prim pas în această direcție a fost făcut la Congresul Internațional de Numismatică de la Copenhaga din 1967. Acolo s-a luat hotărîrea ca periodicul american *Numismatic Literature* să devină organul general de informare la care colaborează, cu scurte rezumate, cite un reprezentant din fiecare țară. Azi, la publicația amintită, care are un capitol special pentru numismatica romană, colaborează aproape totalitatea țărilor care activează în acest domeniu de cercetare. Țara noastră participă încă din 1967 la această lucrare și activi-

tatea numismatică din România socialistă este reflectată integral și la timp în paginile ei.

Cercetătorii și iubitorii de monede sînt confrunțați azi cu unele practici neplăcute, nedorite și direct dăunătoare. Este vorba de monedele falsificate care apar tot mai insistent și cuprind un domeniu vast : acel al monedelor grecești, geto-dacice și romane. Faptul acesta a alarmat pe colecționari, care grupați în cadrul unei Asociații Internaționale, țin congrese și caută soluții care să pună stavilă acestei practici păgubitoare.

Nu putem încheia aceste rînduri fără a pomeni unele tendințe care se manifestă în cercetarea internațională actuală în domeniul numismaticei romane. Este vorba de efortul ce se face tot mai organizat în destul de numeroase țări pentru a strînge la un loc descoperirile de monede romane. Rațiunile mai profunde pentru care se întreprinde acest efort care e și dificil și îndelungat, comparabile într-un anumit fel cu Corpus-ul inscripțiilor latine, au fost — în mare — pomenite mai sus. Țelul general este utilizarea cît mai judicioasă și cît mai multilaterală a acestor autentice documente la reconstrucția istoriei vechi a diferitelor formațiuni statale sau tribale.

În acest sens, am menționat efortul făcut în Uniunea Sovietică de V. V. Kropotkin și M. Io. Braicevski.

Aceeași acțiune se desfășoară în Republica Federală Germania, care a inițiat o mare publicație colectivă *Fundmünzen der römischen Zeit in Deutschland* = *FMRD* = (*Descoperirile de monede romane în Germania*). Publicația este concepută topografic pe landuri și este redactată de specialiști cunoscuți. A ajuns aproape la 10 volume.

În Austria R. Goebel a luat o inițiativă similară. Un prim fruct : H. Bannert și G. Piccottini, *Die Fundmünzen B. M. Magdalensberg*, Klagenfurt, 1972, care este considerat ca un prim volum.

În Cehoslovacia monedele romane au fost deja strînse de către Eugen Pochitonov, într-o lucrare colectivă condusă de cunoscuta cercetătoare cehoslovacă Emanuela Noheilová-Prátová.

La noi, o asemenea lucrare este avută în vedere pentru anii următori.

CERCETĂRI DE NUMISMATICĂ ROMÂNEASCĂ ÎN ULTIMII 25 DE ANI

de OCTAVIAN ILIESCU

I. Stadiul actual al cercetărilor

A XXV-a aniversare a proclamării Republicii constituie un fericit prilej de a trece în revistă realizările obținute în acest răstimp în domeniul numismaticii românești. De la prima vedere, se constată creșterea masivă a numărului de cercetători care și-au dedicat eforturile studierii unor probleme foarte variate de numismatică românească; a doua constatare se referă la sporirea numărului de publicații care au apărut și continuă să apară de la un capăt la altul al țării, deschizând frecvent paginile lor acestor cercetări. Din aceste motive, pentru a da o mai mare consistență bilanțului — fie și provizoriu — pe care îl vom schița, în cele ce urmează, ne vom mărgini să înregistrăm, din bibliografia numismaticii românești a ultimilor 25 de ani, numai lucrările publicate de autori români, tratând despre probleme de numismatică românească în sensul de „autohtonă”, din secolul al XIV-lea și pînă în zilele noastre. Vom exclude deci lucrările privitoare la circulația monedelor străine pe teritoriul țării noastre; descrierile de tezaur monctare vor intra în obiectivul acestei prezentări numai în măsura în care cuprind monede autohtone, emisiuni oficiale sau imitații ale celor străine. În modul acesta, va reieși mai pregnant stadiul atins astăzi de cercetările privitoare la numismatica românească.

Prezentul articol va cuprinde în partea I-a o expunere sistematică a rezultatelor mai importante obținute în ultimii 25 de ani, partea a II-a fiind rezervată bibliografiei aferente, clasată după criteriul cronologic. Numerele înscrise în paranteze, care urmează după numele autorilor citați în partea I-a, trimit la numerele de ordine corespunzătoare din bibliografia propriu-zisă, care face obiectul părții a II-a. Am inclus la sfîrșit comunicările de numismatică românească, prezentate în ședințele Societății noastre în ultimul sfert de veac și care întregesc tabloul preocupărilor consacrate acestui domeniu de cercetare.

LUCRĂRI DE SINTEZĂ. Sub egida Institutului de cercetări economice din București, a apărut în anii 1964—1971 o întinsă monografie înfățișînd istoria sistemului bănesc în România. Realizată de Costin C. Kirițescu, cu concursul unui mănunchi de specialiști (50), această lucrare cuprinde o expunere siste-

matică a evoluției relațiilor bănești pe teritoriul României, de la formele primitive, anterioare inventării monedei, și pînă în zilele construirii societății socialiste multilateral dezvoltate (în speță, anul 1971). În acest cadru, poate fi urmărită concomitent o istorie a banilor, avînd un predominant caracter economic (Geldgeschichte), dar și o istorie a monedei (Münzgeschichte), aceasta intrînd mai degrabă în domeniul numismaticii.

De proporții mai reduse, dar punînd accentul pe aspectele numismatice ale istoriei monedei, este și monografia autorului acestor rînduri (100). Adresîndu-se unui public mai larg, ea condensează totuși rezultatele celor mai recente cercetări, dedicate numismaticii românești (între limitele: secolul al XIV-lea — legea monetară din 1867).

Principiile și metodele călăuzitoare de care ar urma să se țină seama, după părerea autorului, la redactarea unui corpus al monedelor medievale românești, au fost expuse pe larg de același autor (cu referire specială la emisiunile Țării Românești) (7).

Au fost prezentate, de asemenea, jaloarele principale ale unei vaste bibliografii a numismaticii românești, incluzînd perioada care face obiectul acestui articol (9, 119).

Lucrări privitoare la dinamica principalelor colecții numismatice din țară. Preocupările de îmbogățire continuă a fondului de monede românești aparținînd Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România, s-au oglindit periodic în achizițiile Cabinetului numismatic, publicate în noua serie a *Creșterii colecțiilor*, începînd din anul 1962 (O. Iliescu, 37, 38, 46, 82, 120; E. Isăcescu, 39, 40, 41, 47, 57, 58, 83, 122). Împlinirea a 90 de ani de la întemeierea colecțiilor aceluiași Cabinet și ulterior, a 100 de ani de la înființarea Bibliotecii Academiei au prilejuit o prezentare de ansamblu a fondului de monede românești, care intră în compunerea tezaurului păstrat astăzi de Cabinetul numismatic (O. Iliescu, 45, 70, 78, 79).

Un eveniment de seamă în istoria culturii românești a fost marcat de întemeierea Muzeului de istorie al Republicii Socialiste România. Inaugurarea a avut loc la 8 mai 1972, în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România. Obiectivul urmărit de secția numismatică a acestui nou lăcaș de cultură — și anume, o expunere, cu mijloace muzeistice a istoriei monedei în România — a fost schițat de către seminatorul acestor rînduri, într-o succintă relatare, înfățișînd principalele etape ale circulației monetare pe teritoriul României (121).

Probleme de istorie monetară. Una din marile probleme care au reținut atenția cercetărilor numismatice din ultimul pătrar de veac, a fost stabilirea datei de emisiune a primelor monede bătute de Țara Românească și de Moldova. Studiînd împrejurările economice și politice din a doua jumătate a secolului al XIV-lea, aceste cercetări au ajuns să precizeze momentul apariției lor: 1365, în Țara Românească, și 1377, pentru Moldova (O. Iliescu, 50, 80, 100).

O altă problemă importantă care a căpătat o rezolvare plauzibilă, în perioada analizată, a fost stabilirea sistemului monetar adoptat de Țara Românească și de Moldova în a doua jumătate a secolului al XIV-lea. Ducînd mai

departe cercetările începute în 1940 de către Const. Moisil¹, autorul acestor rînduri a izbutit să precizeze bazele metrologice ale sistemelor monetare din cele două țări române, postulînd existența unor etaloane ponderale locale, specifice (O. Ilescu, 50, 80, 100).

În ce privește descrierile propriu-zise de monede românești — activitate care ar face obiectul unei ramuri aparte, denumită de unii *numografia*² —, materialul numismatic dat la iveală în ultimii 25 de ani este foarte bogat. Vom semnală aici numai cîteva rezultate mai deosebite, obținute în această direcție de cercetările mai recente: identificarea și publicarea monedelor emise de Vlad Dracul (O. Ilescu, 19, 26, 100, 120; E. Isăcescu, 57), Radu cel Frumos (O. Ilescu, 19, 100) și Basarab Laiotă (O. Ilescu, 100), completîndu-se astfel unele lacune din istoria monetară a Țării Românești și prelungindu-se durata emisiunilor monetare muntene pînă la 1476; descrierea unor tipuri monetare inedite de la Alexandru cel Bun (O. Ilescu, 11; același și G. Foit, 72), Ștefan al II-lea (O. Luchian, 29, tip atribuit de autor lui Iliș; O. Ilescu, 100, cu rectificarea cuvenită), Despot Vodă (monedă de argint de un ort, descrisă anterior greșit și atribuită ca atare lui Dabija Vodă³; rectificare făcută de O. Ilescu în ședința Societății numismatice române din 27 martie 1949; același autor, 50, 93, 100; I. Țabrea, 118). În continuare, este locul să cităm înmănunchierea, într-un adevărat corpus, a emisiunilor monetare ale lui Ștefan cel Mare, cite au fost accesibile pînă în 1964 (O. Ilescu, 49), precum și descrierea unor monede inedite, emise de principatul Transilvaniei: „taleri” de aur, bătăuți de Sigismund Bathori și de Ștefan Bocskai (E. Chirilă și O. Bandula, 60; E. Chirilă și A. Socolan, 106; O. Ilescu, 81); piesa de trei ducăți, inedită, emisă de Gabriel Bethlen, în 1628, la Baia Mare (O. Ilescu, 113). Semnalăm de asemenea studiul unui ducat emis de Mircea cel Bătrîn, monedă supusă unor cercetări metalografice, cu rezultate foarte interesante (C. N. Mateescu, 30). Prezentările de variante ale unor tipuri monetare cunoscute anterior sînt foarte numeroase; ele vor putea fi depistate, prin consultarea indicelui tematic, anexat bibliografiei din partea a II-a a acestei lucrări.

Imitațiile moldovenești ale unor monede străine, datînd din timpul domniei lui Ștefăniță și a lui Petru Rareș sau ieșite mult mai tîrziu din monetăria suceveană a lui Dabija Vodă și a urmașilor săi, au făcut și ele obiectul unor cercetări, cu rezultate uneori neașteptate (C. Matasă, O. Ilescu și V. Mihăilescu-Bîrliba, 123; O. Ilescu, 27). O curiozitate numismatică e reprezentată de circulația în Transilvania, în secolele XVI—XVII, a unor monede de aur și de argint imitate local după monede antice și desemnate în documente sub termenii de *lysimahî* sau *bani păgîni* (O. Ilescu, 81; P. Gyulai, 90).

Descoperirile monetare studiate sau numai semnalate, în ultimii 25 de ani, sînt și ele foarte numeroase. Ne vom îngădui deci să amintim aici numai cîteva, care ni s-au părut mai semnificative: tezaure monetare cuprinzînd îndeosebi emisiuni de la Mircea cel Bătrîn (O. Ilescu, 56 A, 56 B, 56 C; G. Popilian, 86); monede emise de același voievod, găsite la București-Străulești (M. Grigoriuță, 108); marele tezaur de groși moldovenești, bătăuți de Petru Mușat și de Ștefan I., descoperit la Corlăteni (A. Andronic și N. Grigoraș, 8); tezaurul de monede emise de Alexandru cel Bun, găsit la Iași (E. Neamțu, 51) sau cel de la Suceava, cu monede de argint de la același voievod și de la urmașul său, Iliș (O. Ilescu și G. Foit, 72); Numeroasele tezaure datînd din veacu-

rile XVI—XVIII, descoperite în Transilvania și cuprinzând, printre altele, și monede emise de acest principat, au dat prilejul cercetătorului E. Chirilă și colaboratorilor săi să studieze rolul emisiunilor monetărilor locale în viața economică a Transilvaniei (aceste lucrări fiind foarte numeroase, vor putea fi găsite ușor dacă se va consulta indicele tematic, la capitolul „Transilvania, descoperiri monetare“).

Activitatea monetărilor locale a fost examinată într-o măsură mai restrînsă. Vom aminti considerațiile generale cuprinse în două monografii frecvent citate în această dare de seamă (Costin C. Kirîțescu și colaboratorii, 50 ; O. Iliescu, 100) ; datele noi, privitoare la existența unor monedări medievale la Chilia sau în alt oraș de la gurile Dunării, în veacul al XIV-lea (O. Iliescu, 112) și la București în secolul al XV-lea (O. Iliescu, 109), precum și contribuțiile la istoricul monetăriei de la Suceava (C. A. Stoide, 51 B), Baia Mare (S. Goldenberg, 25) și al Monetăriei Statului din București (C. Știrbu, 104).

Preocupări interdisciplinare. Studiul monedelor, considerate ca izvoare și pentru alte discipline, în afară de numismatică, poate aduce deseori rezultate valoroase, pentru înțelegerea unor fenomene din trecutul societății omenești. Cele mai strînse contacte le au în această direcție numismatica și heraldica ; nu este deci surprinzător faptul că în ultimii 25 de ani, au apărut cîteva contribuții privitoare la interpretarea stemelor de pe monede (M. Berza, 3, 6 ; P. Chihaia, 48 A ; M. Dumitrașcu, 68 ; O. Iliescu, 49, 93, 110). Examineate din punctul de vedere al iconografiei, monedele lui Radu I și ale lui Mircea cel Bătrîn au permis să se obțină date interesante cu privire la istoria costumului domnesc și a relațiilor dintre Țara Românească, Bizanț și Occident, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea și la începutul celui următor (P. Chihaia, 75 ; O. Iliescu, 111). În sfîrșit, un ultim aspect îl prezintă studiul epigrafic al groșilor lui Petru Mușat, studiu care a condus la explicarea definitivă a sensului legendelor înscrise pe aceste monede (O. Iliescu, 62) ; se știe că interpretarea sensului acestor legende a fost destul de oscilantă în trecut.

Așa cum am arătat încă de la început, această sumară trecere în revistă a principalelor rezultate obținute de cercetările în domeniul numismatiei românești, în ultimii 25 de ani, se cere a fi completată cu indicațiile, mult mai numeroase, cuprinse în partea a doua a lucrării de față. Ne-am străduit să scoatem în relief, în rîndurile precedente, direcțiile mai însemnate ale acestor cercetări. Bilanțul încheiat astăzi este nu numai rodnic, dar și foarte promițător pentru viitor. Ne exprimăm încrederea că în anii care vor urma, cercetările consacrate numismatiei românești vor obține rezultate și mai însemnate.

N O T E

1 Const. Moisil, *Probleme de numismatică românească*, în *Analele Academiei Române*. Memoriile secțiunii istorice, 22 (1939—1940), p. 237—246.

2 Termen pus în circulație, după cunoștințele noastre, de Padovan-Cecchetti, *Sommario della nummografia veneziana*, 1866 (după S. Ambrosoli, *Numismatica*⁴. Ulrico Hoepli editore, Milano, 1908, p. 162).

3 K. A. Romstorfer, *Das alte Fürstenschloss in Suczawa. Bericht über die im Jahre 1903 durchgeführten und hiedurch zum Abschluss gebrachten Forschungsarbeiten*. Czernowitz, 1904, p. 10—11.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

II. Bibliografia numismaticii românești 1948—1972

ABREVIERI

- AIIA** = *Anuarul Institutului de istorie și arheologie*. Iași, 1964 —
AIIC = *Anuarul Institutului de istorie din Cluj*, 1958 —
AM = *Arheologia Moldovei*. Iași, 1961 —
AMN = *Acta Musei Napocensis*. Cluj, 1964 —
BMI = *Buletinul Comisiunii monumentelor istorice*, 1 (1908)—38 (1945) ; *Buletinul monumentelor istorice*, 39 (1970) —
CC = *Caiet selectiv de informare asupra creșterii colecțiilor Bibliotecii Academiei R.P.R.*, 1, 1961 — 12, 1965 ; *Creșterea colecțiilor, Caiet selectiv de informare* (Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România), 13—14, 1965 —
MA = *Memoria Antiquitatis*. Piatra Neamț, 1969 —
MCA = *Materiale arheologice privind istoria veche a R.P.R.*, 1 (1953) ; *Materiale și cercetări arheologice*, 2 (1956) —
MI = *Magazin istoric. Revistă de cultură istorică*, 1967 —
MIMB = *Materiale de istorie și muzeografie* / Muzeul de istorie a orașului București /, 1 (1964) — 4 (1966) ; *București, Materiale de istorie și muzeografie*, 5 (1967) —
RM = *Revista Muzeelor*, 1964 —
RRH = *Revue roumaine d'histoire*, 1962 —
RRHA = *Revue roumaine de l'histoire de l'art*, 1964 —
SC = *Studii clasice*, 1959 —
SCB = *Studii și cercetări de bibliologie*, 1 (1955) — 5 (1963) ; 11 (1971) — ; *Studii și cercetări de documentare și bibliologie*, 6 (1964) — 10 (1970).
SCIA = *Studii și cercetări de istoria artei*, 1954 —
SCIM = *Studii și cercetări de istorie medie*, 1950—1951.
SCIV = *Studii și cercetări de istorie veche*, 1950 —
SCMB = *Mitteilungen aus dem Baron Brukenthalischen Museum*. Sibiu, 1 (1931) —

11 (1946) ; *Studii și comunicări. Arheologie — istorie* / Muzeul Brukenthal /. Sibiu, 12 (1965). —

SCN = *Studii și cercetări de numismatică*, 1957 —

SCȘ = *Studii și cercetări științifice. Iași*, 1 (1950/1951) — 4 (1954) ; *Studii și cercetări științifice. Seria a III-a. Științe sociale. Iași*, 5 (1954) — 6 (1955) ; *Studii și cercetări științifice. Istorie. Iași*, 7 (1956) — 14 (1963).

SM = *Studii și materiale* / Muzeul regional Tîrgu Mureș /. Tîrgu Mureș, 1965 —

SMIM = *Studii și materiale de istorie medie*, 1956—1962.

SUBB = *Buletinul Universităților „V. Babeș” și „Bolyai” Cluj. Cluj*, 1 (1956) ; *Studia Universitatis Victor Babeș et Bolyai. Cluj*, 2 (1958) —

Tezaur monedare Zalău = *Tezaur monedare din nordul Transilvaniei, sec. XVI—XVIII* / Comitetul pentru cultură și artă al județului Sălaj. Muzeul de istorie și artă Zalău /. 1970, 111 (—112) p. + 10 pl. + 1 hartă.

I. Lucrări publicate

1950

1. ILIESCU, OCTAVIAN, *Monete vechi românești. Cîteva probleme din numismatica Țării Românești (secolul al XIV-lea)*. SCIM, 1 (1950), p. 120—130.
Monede emise de Vlaicu Vodă.

1951

2. ILIESCU, OCTAVIAN, *Domni asociați în țările române în secolele al XIV-lea și al XV-lea*. SCIM, 2 (1951), p. 39—60.
Monede emise de domni asociați în Țara Românească și în Moldova.

1955

3. BERZA, MIHAI, *Stema Moldovei în timpul lui Ștefan cel Mare*. SCIA, 2 (1955), p. 69—88.
Seme monetare.
4. ILIESCU, OCTAVIAN, *Cabinet numismatique*. In : *La Bibliothèque de l'Académie de la République Populaire Roumaine*. Bucarest, 1955. p. 53—57 (nesemnat).
Generalități.
5. ILIESCU, OCTAVIAN, *Un vechi tezaur de monede moldovenești, rămas necunoscut*. SCB, 1 (1955), p. 309—313.
Monede emise de Alexandrel.

1956

6. BERZA MIHAI, *Stema Moldovei în veacul al XVI-lea*. SCIA, 3 (1956), p. 99—128.
Seme pe monede emise de Alexandru Lăpușneanu și de Despot Vodă.

7. ILIESCU, OCTAVIAN, *Cu privire la problema realizării unui corpus al monedelor feudale românești*. SMIM, 1 (1956), p. 285—323 + 3 pl. Țara Românească.

1957

8. ANDRONIC, AL., și N. GRIGORAȘ, *Tezaurul de monede moldovenești descoperit la Corlăteni*. SCȘ, 8 (1957), p. 222—223.
Monede emise de Petru Mușat și de Ștefan I.
9. ILIESCU, OCTAVIAN, *Bibliografia numismaticii românești (text prescurtat)*. În: *Prima sesiune științifică de bibliologie și documentare București, 15—16 decembrie 1955* / Biblioteca Academiei Republicii Populare Române / București, 1957, p. 97—99, V, și nr. 121.
10. ILIESCU, OCTAVIAN, *Despre manuscrisul unui vechi corpus al monedelor Moldovei și ale Țării Românești*. SCB, 2 (1957), p. 302—314.
Manuscris redactat de D. A. Sturdza.
11. ILIESCU, OCTAVIAN, *Indreptări și întregiri mărunte cu privire la unele emisiuni monetare feudale ale țărilor române*. SCN, 1 (1957), p. 217—240.
Monede emise de Mircea cel Bătrîn, Alexandru cel Bun, Ștefan al II-lea și de Petru al II-lea.
12. ILIESCU, OCTAVIAN, *Insemnări privitoare la descoperiri monetare*. SCN, 1 (1957), p. 461—466.
Monede emise de Transilvania, p. 464; pentru Moldova și Țara Românească, p. 465.
13. ILIESCU, OCT., și M. DINU, *Tezaurul monetar din secolul al XV-lea de la Cîrpiți (raionul Iași)*. SCȘ, 8 (1957), p. 342—345 + 1 pl.
Monedă emisă de Vladislav al II-lea, voievodul Țării Românești (p. 345).
14. LUCHIAN, OCTAVIAN, *Moneda lui Ion Vodă cel Cumplit*. SCN, 1 (1957), p. 441—446.
15. LUCHIAN, OCTAVIAN, *Descoperiri de monede moldovenești*. SCN, 1 (1957), p. 470—471.
Monede emise de Hiaș I și de Ștefan cel Mare; altele nedeterminate.
16. MITITELU, ION C., și OCTAVIAN ILIESCU, *Monede de la Vlaicu Vodă și Radu I. găsite în Dobrogea*. SCN, 1 (1957), p. 439—440.

1958

17. CULICĂ, VASILE A., *O monedă de la Vlaicu Vodă, la Dunărea de Jos*. SCN, 2 (1958), p. 474—475.
18. ILIESCU, OCTAVIAN, *Numismatica medievală și modernă a țării noastre, oglindită în colecțiile restituite de la Moscova*. În: *Studii asupra tezaurului restituit de U.R.S.S.* / Academia Republicii Populare Române. Institutul de istoria artei / Editura Academiei Republicii Populare Române. (București), 1958, p. 15—32. Generalități.
19. ILIESCU, OCTAVIAN, *Emisiuni monetare ale Țării Românești din secolul al XIV-lea și al XV-lea*. SCN, 2 (1958), p. 303—344.
Monede emise de la Vlaicu Vodă la Radu cel Frumos.
20. ILIESCU, OCTAVIAN, *Insemnări privitoare la descoperiri monetare (II)*. SCN, 2 (1958), p. 447—463.
Monede emise de: Vlaicu Vodă, Mircea cel Bătrîn, Petru Mușat, Ștefan I, Ale-

- xandru cel Bun, Roman al II-lea, Despot Vodă, Ștefan Tomșa, Gabriel Bethlen.
21. SPIRU, I., *Monede bătute la Sadagura, găsite în Muntenia*. SCN, 2 (1958), p. 475—476.
- Monede emise pentru Moldova și Țara Românească.

1959

22. ILIESCU, OCTAVIAN, *Monede medievale și moderne : sigilii româneși. Medalii moderne*. În : *Expoziția tezaurului restituit de Uniunea Sovietică București 1956—1957* / Muzeul de artă al Republicii Populare Române / (București, 1959), p. 13—19.
- Monede emise de Țara Românească, Moldova, Transilvania, România (ghid) (p. 13—18).
23. MATEI, M. D., *Date noi în legătură cu cetatea de pământ de la Birlad*. SCIV, 10 (1959), p. 117—134.
- Monede emise de Ștefan cel Mare (p. 128).

1960

24. FOIT, GRIGORE, *Un tezaur monetar din secolele XV—XVII descoperit la Suceava*. SCN, 3 (1960), p. 511—515.
- Monede emise de Ștefan Bocskai și de George Rakoczi (?) (p. 515).
25. GOLDENBERG, S., *Contribuții la o istorie a cămării și monetăriei din Baia Mare*. AIIC, 1—2 (1958—1960), p. 153—162.
- Secolul al XVI-lea.
26. ILIESCU, OCTAVIAN, *O nouă contribuție privitoare la istoria monetară a Țării Românești*. SCN, 3 (1960), p. 311—322.
- Monede emise de Vlad Dracul.
27. ILIESCU, OCTAVIAN, „*Solidi valachiçi vulgo dumnicze*”. SCN, 3 (1960), p. 311—322.
- Monede falsificate la Suceava între 1662—1672.
28. ILIESCU, OCTAVIAN, *Cabinetul numismatic*. SCB, 3 (1960), p. 504—506.
- Monede emise de Mircea cel Bătrîn — achiziții (p. 506).
29. LUCHIAN, OCTAVIAN, *Un nou tip de monedă moldovenească*. SCN, 3 (1960), p. 507—510.
- Monede atribuite lui Iliș.
30. MATEESCU, CORNELIU N., *Contribuție la studiul monedelor lui Mircea cel Bătrîn : un ducat găsit la Vădastra*. SCN, 3 (1960), p. 279—286.
31. MITREA, BUCUR, *Cincisprezece ani de activitate numismatică în Republica Populară Română. Bibliografie*. SCN, 3 (1960), p. 603—620.
- Numismatica țărilor române (p. 614—615).
32. VIRTOSU, EMIL, *Titulatura domnilor și asocierea la domnie în Țara Românească și Moldova pînă în secolul al XVI-lea*. Editura Academiei Republicii Populare Române. București, 1960, 314 (—316) p. + 2 pl.
- Monede emise de Țara Românească și de Moldova (passim).

1961

33. ANDRONIC, ALEXANDRU, *Contribuții arheologice la istoricul orașului Iași în perioada feudală*. AM, 1 (1961), p. 271—281 + 1 pl.

Monede emise de Alexandru cel Bun. (p. 275).

34. MATASĂ, C., M. ZAMOȘTEANU și I. ZAMOȘTEANU, *Săpăturile de la Piatra Neamț. MCA*, 7 (1961), p. 339—349.

Monede emise de Petru Mușat și de Alexandru cel Bun (p. 348).

1962

35. ILIESCU, OCTAVIAN, *Creația de artă în colecțiile Cabinetului numismatic. Nouă decenii de la întemeierea colecțiilor 1871—1961* 24 februarie — 24 martie 1962 / Biblioteca Academiei Republicii Populare Române. Cabinetul numismatic /. București, 1962, 28 p. Monede emise de Țara Românească, Moldova și Transilvania (ghid) (p. 16—20).

36. ILIESCU, O., *Cabinetul numismatic al Bibliotecii Academiei R.P.R. Căluza bibliotecarului*, 15 (1962), nr. 1, p. 36—38, 41.

Generalități.

37. ILIESCU, OCTAVIAN, *Monede medievale și moderne (emise pînă la 1800)*. CC, 4, 1962.

Monede emise de Ioan Zapolya, Christofor și Sigismund Bathori, Gabriel Bethlen, Gheorghe Rakoczi II și de Maria Theresia (pentru Transilvania) p. 359—360, 362—363.

38. ILIESCU, OCTAVIAN, *Monede medievale și moderne*. CC, 6, 1962, p. 317—319. Monede emise de Sigismund Bathori, Gabriel Bethlen și de Maria Theresia (pentru Transilvania) (p. 317).

39. ISĂCESCU, ELENA, *Monede medievale și moderne (emise pînă la 1800)*. CC, 4, 1962.

Monede emise de Gabriel Bethlen (p. 360—362).

40. ISĂCESCU, ELENA, *Tezaurul de monede din sec. al XVI-lea, găsit la Năpradea*. CC, 6, 1962, p. 329—332.

Monedă emisă de Sigismund Bathori (p. 329).

41. ISĂCESCU, ELENA, *Tezaurul de imitații de monede poloneze și suedeze din monetăria lui Dabija Vodă, găsit la Iași*, CC, p. 1962, p. 332—334.

42. LAZĂRESCU, EMIL, *Observații asupra bisericii din Hirtești*. SCIA, 9 (1962), p. 386—397.

Monede emise de Vladislav al II-lea (Țara Românească).

43. MATEI, M. D., MARA NICORESCU, AL. ANDRONIC, GH. ARION, TRIFU MARTINOVICI, EUGENIA NEAMȚU, *Șantierul arheologic Suceava. MCA* 8 (1962), p. 741—759 + 1 plan.

Monede emise de: Ștefan al II-lea (p. 748), Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare (p. 756).

1963

44. BĂLAN, C., *Nouvelles recherches dans le domaine des disciplines auxiliaires de l'histoire*. RRH, 2 (1963), p. 387—408.

Bibliografia numismatiei românești (p. 396—405).

45. ILIESCU, OCTAVIAN, *Cabinetul numismatic al Bibliotecii Academiei Republicii Populare Române în pragul celui de-al X-lea deceniu de la întemeierea colecțiilor sale*. SCB, 5 (1963), p. 179—197. Generalități.

46. ILIESCU, OCTAVIAN, *Monede moderne (emise de de la 1801) și contemporane*. CC, 8, 1963.

Monede emise de Republica Populară Română (p. 371—375).

47. ISĂCESCU, ELENA, *Monede medievale și moderne (emise până la 1800)*. CC, 8, 1963, p. 338—370.

Monede emise de: Vlaicu Vodă, Radu I, Mircea cel Bătrîn; Petru Mușat, Alexandru cel Bun, Iliș, Ștefan al II-lea, Ștefan cel Mare, Bogdan al III-lea, Ștefăniță; Ștefan, Christofor, Sigismund și Gabriel Bathori, Gabriel Bethlen, George Rakoczi I, Mihail Apafi; Leopold I, Carol al VI-lea și Maria Theresia (pentru Transilvania) (p. 338—356).

1964

48. A. CHIHAI, PAVEL, *Deux armoiries sculptées appartenant aux voïvodes Vlad Dracul et Neagoe Basarab*. RRHA, 1 (1964), p. 151—167.

Monede emise de Vlad Dracul (p. 155—156).

- 48 B. IACOBOVICI, C., *Jetoane și fise din trecutul orașului București*. MIMB, 1 (1964), p. 249—265.

49. ILIESCU, OCTAVIAN, *Emisiunile monetare ale Moldovei în timpul domniei lui Ștefan cel Mare*. In: *Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare* / Academia Republicii Populare Române. Institutul de istorie /. Editura Academiei Republicii Populare Române. București, 1964, p. 181—234.

50. KIRITESCU, COSTIN C., *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*.

Vol. I / Academia Republicii Populare Române. Institutul de cercetări economice /. Editura Academiei Republicii Populare Române. București, 1964, 423 (—424) p. + 20 pl.; au colaborat parțial: Cselény Béla, Constantin Iacobovici și Octavian Iliescu;

Vol. II / Academia Republicii Socialiste România. Institutul de cercetări economice /. Editura Academiei Republicii Socialiste România. București, 1967, 581 (—582) p. + 20 pl.; au colaborat parțial: Cselény Béla, Constantin Iacobovici și Octavian Săndulescu-Gođen (anexe) și Octavian Iliescu (material ilustrativ); Vol. III / Academia de Științe Sociale și Politice. Institutul de cercetări economice /. Editura Academiei Republicii Socialiste România. București, 1971, 405 (—408) p. + 16 pl.; a colaborat parțial: Dionis Patapievici.

- 51 A. NEAMȚU, EUGENIA, *Tezaurul de monede anepigrafe de aramă de la Alexandru cel Bun descoperit la Iași*. AM, 2—3 (1964), p. 495—503.

- 51 B. STOIDE, C. A., *Insemnări despre meșterii și băndria lui Eustatie Dabița vodă*. AIIA, 1 (1964), p. 145—154.

1965

52. ANGHEL, GHEORGHE, *Trei tezaure monetare din secolul al XVII-lea descoperite la Alba Iulia*. Apulum, 5 (1965), p. 375—406 + tabl.

Monede emise de Gabriel Bethlen (p. 378).

53. CHIRILĂ, EUGEN, și VASILE LUCĂCEL, *Tezaurul feudal de la Aghireș (r. Hue-din), sec. XVI—XVII, SUBB*, 10 (1965), 2, p. 33—55 + 4 pl.

Monede emise de Gabriel Bethlen (p. 34—36).

54. CHIRILĂ, E., și N. LUPU, *Tezaurul monetar de la Sadu (raion Sibiu), sec. XVI—XVII. SCMB*, 12 (1965), p. 121—142.

Monede emise de Gabriel Bethlen (p. 121—123).

55. ILIESCU, OCTAVIAN, *Nouvelles acquisitions du Cabinet numismatique de l'Académie de la République Populaire Roumaine RRH*, 4 (1965), p. 341—344.
Monede emise de țările române (v. nr. 37, 39, 47).
- 56 A. ILIESCU, OCTAVIAN, *Primul simpozion de numismatică feudală românească. RM*, 2 (1965), p. 272.
Monede emise de Vlaicu Vodă, Radu I, Dan I, Mircea cel Bătrîn și de Mihail.
- 56 B. ILIESCU, OCTAVIAN, *Le symposium de numismatique médiévale roumaine, Bucarest 13 mai 1965. RRH*, 4 (1965), p. 1062—1063.
Același cuprins.
- 56 C. ILIESCU, OCTAVIAN, *Cel dintîi simpozion de numismatică feudală românească. Studii*, 18 (1965), p. 1154—1155.
Același cuprins.
57. ISĂCESCU, ELENA, *Monede medievale și moderne (emise pînă la 1800). CC*, 12, 1965, p. 346—371.
Monede emise de Vlad Dracul (p. 354); Alexandru cel Bun (p. 360), Bogdan al III-lea, Ștefăniță (p. 357); Ștefan Bocskai, Gabriel Bathori, Gabriel Bethlen, Leopold I, Carol al VI-lea, Maria Theresia (pentru Transilvania) (p. 346—348).
58. ISĂCESCU, ELENA, *Monede medievale și moderne (emise pînă la 1800). CC*, 13—14, 1965, p. 45—86.
Monede emise de Mircea cel Bătrîn (p. 45—49, 52—55).

1966

59. ANGHEL, GH., *Un tezaur de monede de argint din secolul al XVI-lea descoperit la Lăpușnic (r. Ilia). Sargetia*, 4 (1966), p. 109—124.
Monede emise de Ioan Sigismund (p. 112).
60. CHIRILĂ, EUGEN, și OCTAVIAN BANDULA, *Tezaurul monetar de la Baia Mare. Baia Mare*, 1966, 52 p. + 11 pl.
Monede emise de Ioan Zapolya, Ioan Sigismund, Ștefan, Christofor și Sigismund Bathori, Rudolf al II-lea (pentru Transilvania), Ștefan Bocskai și Gabriel Bathori (p. 5—12).
61. GIURESCU, DINU C., *Ion Vodă cel Viteaz*. Editura științifică. Cluj, 1963, (—224) p. + 14 pl.
Monede emise de Ion Vodă (p. 103—107).
62. ILIESCU, OCTAVIAN, *Despre legende de celor mai vechi monede moldovenești. AIIA*, 3 (1966), p. 201—212.

1967

63. ANGHEL, GH., *Tezaurul monetar din secolul al XVII-lea de la Răscruci (reg. Cluj). Apulum*, 6 (1967), p. 393—417.
Monedă emisă de Mihail Apafi (p. 401).
64. CHIRILĂ, EUGEN, și VIOREL FENEȘAN, *Tezaurul de monede feudale de la Mihai Viteazul (orașul Turda), secolul XVI—XVII. SCMB*, 13 (1967), p. 197—207.
Monede emise de Gabriel Bethlen (p. 197—198).
65. CHIRILĂ, EUGEN, și DOINA IGNAT, *Tezaurul feudal de la Gurba sec. XV—XVII. Publicațiile Muzeului regional Crișana. Oradea*, 1967, nr. 2, 33 p. + 7 pl. + 1 tablou.

- Monede emise de Ioan Sigismund și de Sigismund Bathori (p. 2—3).
66. CHIRILĂ, E., și Z. MILEA, *Tezaurul de la Iacoveni sec. XV—XVII. Apulum*, 6 (1967), p. 289—307.
Monede emise de Ștefan Bocskai, Gabriel Bathori și de Gabriel Bethlen (p. 289—290).
67. COMAN, V., *Katalog der rumänischen Banknoten 1967*. Numismatisches Verlag H. Dombrowski, Münster-Angelmodde, 1967, 43 (44) p.
Bani de hirtic din perioada 1877—1966.
68. DUMITRAȘCU, MIRCEA, *Despre stemele domnilor Moldovei. Despot Vodă și Gaspar Grațiani. RM*, 4 (1967), p. 560—563.
Steme de pe monedele emise de Despot Vodă (p. 560—561).
69. FOIT, GRIGORE, *Noi tezaure monetare medievale descoperite în regiunea Suceava. Suceava*, 1967, (62) p. + 1 hartă.
Monede emise de Ștefan Bathori (p. 28) ; falsificate în monetăria de la Suceava (p. 52—55).
70. ILIESCU, OCTAVIAN, *Colecțiile Cabinetului numismatic al Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România. SCB*, 9 (1967), p. 329—331 + 7 pl.
Generalități.
71. ILIESCU, OCTAVIAN, *Monede medievale și moderne (emise pînă la 1800). CC*, 19, 1967.
Monede emise de Sigismund și de Gabriel Bathori (p. 34—35).
72. ILIESCU, O., și GR. FOIT, *Un tezaur de monede moldovenești din prima jumătate a secolului al XV-lea, descoperit la Suceava. AM*, 5 (1967), p. 145—167.
Monede emise de Alexandru cel Bun și de Iliș I.
73. MÎRȚU, FLAMINIU, *O monedă necunoscută de la Basarab al II-lea, RM*, 4 (1967), p. 272—273.
74. MOLNAR, ȘTEFAN, *Două tezaure monetare feudale. SM*, 2 (1967), p. 105—108.
Monedă emisă de Gabriel Bathori (p. 106).

1968

75. CHIHAIA, PAVEL, *Efigii monetare și portrete votive ale voievozilor Radu I și Mircea cel Bătrîn. Glasul Bisericii*, 27 (1968), p. 721—747.
76. CHIRILĂ, EUGEN, și ȘTEFAN DĂNILĂ, *Tezaurul monetar de la Șieu, sec. XIV—XVII. Apulum*, 7 (1968), p. 505—527.
Monede emise de Ferdinand I și de Gabriel Bethlen (p. 507).
77. GONȚA, ALEXANDRU I., *Urkundliche Aufschlüsse über die Münze und Zahlungsmittel in der Moldau im Handelsverkehr mit ihren Nachbarländern im 14. und 15. Jahrhundert. Südost-Forschungen*, 27 (1968), p. 51—82.
Groși moldovenești (p. 73) ; monetăria Moldovei (p. 79—80).
78. ILIESCU, OCTAVIAN, *Cabinetul numismatic. In: Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România 1867—1967 Cartea Centenarului*. Editura Academiei Republicii Socialiste România. București, 1968, p. 211—223 + 2 pl.
Generalități.
79. ILIESCU, OCTAVIAN, *Le Cabinet numismatique. In: La Bibliothèque de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie*. Editions de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie. Bucarest, 1968, p. 45—47, 136—142.
Generalități.

80. ILIESCU, OCTAVIAN, *Din trecutul monedei românești (secolele XIV—XVI)*. MI, 2 (1968), nr. 7—8 (16—17), p. 130—135.
Sisteme monetare autohtone în Țara Românească, Moldova și Transilvania.
81. ILIESCU, OCTAVIAN, *Les „tétrastatères“ de Lysimaque, trouvés à Baia Mare*. SC, 10 (1968), p. 87—92 + 1 pl.
Monede emise de : Ștefan Bathori, Sigismund Bathori, Ștefan Bocskai și de Gabriel Bathori (p. 87) ; imitații locale în sec. XVI ale monedei lui Lysimah.
82. ILIESCU, OCTAVIAN, *Monede moderne (emise de la 1801) și contemporane*. CC, 23—24, 1968, p. 64—73.
Monede, probe monetare și bani de hîrtie românești din perioada 1922—1966 (p. 64—69).
83. ISĂCESCU, ELENA, *Monede medievale și moderne (emise pînă la 1800)*. CC, 23—24, 1968, p. 23—63.
Monedă emisă de un voievod nedeterminat, Moldova (p. 47) ; monede emise de Gabriel Bethlen (p. 51) și de Francisc I (pentru Transilvania) (p. 47).
84. LUCHIAN, OCTAVIAN, *Un tezaur de monede moldovenești găsit în județul Bihor*. SCN, 4 (1968), p. 413—422.
Monede emise de Petru Mușat.
85. MITREA, BUGUR, *Bibliografia numismaticii românești 1960—1967*. SCN, 4 (1968), p. 467—487.
Moldova, Țara Românească și Transilvania (p. 481—483).
86. POPILIAN, GHEORGHE, *Tezaurul medieval de la Basarabi* (Academia Republicii Socialiste România. Centrul de istorie, filologie și etnografie Craiova) Comunicări. Seria numismatică II, Craiova, 22 p. + 1 pl (rotaprint).
Monede emise de Mircea cel Bătrîn și de Mihail I.
87. SECAȘANU CORNELIU, *De cînd circulă „leul monedă“ în țara noastră*. SCN, 4 (1968), p. 423—428.
Monede emise de Sigismund Bathori (p. 426).
88. SZÉKELY, ZOLTÁN, *Tezaurul monetar de la Dedrad (jud. Mureș)*. SCN, 4 (1968), p. 459—463.
Monede emise de Gabriel Bethlen (p. 460—462).

1969

89. CHIRILĂ, EUGEN, și THOMAS NÄGLER, *Tezaurul monetar de la Buzd. (sec. XVI—XVII)*. SCBM, 14 (1969), p. 317—340.
Monede emise de Gabriel Bathori și de Gabriel Bethlen (p. 319—323).
90. GYULAI, P., *Expresia „bani păgîni“ în documentele din secolul al XVI-lea*. AMN, 6 (1969), p. 553—556.
Imitații transilvănene de monede grecești.
91. HORDILĂ, DOMNIȚA, *Opt monede de la Iliș (sec. XV)*. Carpica, 2 (1969) p. 325—329.
92. ILIESCU, OCTAVIAN, *Rarități din tezaurul Cabinetului numismatic al Academiei*. Almanahul literar, București, 1969, p. 282—284.
Monede emise de Radu I, Ștefan cel Mare, Acațiu Barcsai și de Alexandru Ioan Cuza (p. 284).
93. ILIESCU, OCTAVIAN, *Despot Vodă și heraldica. Destăinuirile unei steme*. MI, 3 (1969), nr. 7—8 (28—29), p. 166—169.
Steme monetare.

94. ILIESCU, OCTAVIAN, *Catalogue of the Current Coins of Romania 1948 — to date*. Bucharest, 1969, 21 (—22) p.
95. SPINEI, VICTOR, *Necropola de la Piatra Neamț — Dărmănești. MA*, 1 (1969), p. 215—225.
Monede emise de Petru Mușat și de Alexandru cel Bun (p. 223).
96. TEODOR, DAN GH., EUGENIA NEAMȚU, VICTOR SPINEI, *Cercetări arheologice la Lunca-Dorohoi. AM*, 6 (1969), p. 187—212.
Monede emise de Ștefan cel Mare (p. 207).

1970

97. BUSUIOC, ELENA, *Șantul de apărare al orașului Suceava în secolul al XV-lea (Raport definitiv). MCA*, 9 (1970), p. 401—406 + 1 plan.
Monede emise de Ștefăniță (p. 404).
98. A. CHIRILĂ, EUGEN, și IOAN CHIFOR, *Tezaurul monetar de la Suatu, sec. XVII. — Tezaure monetare Zalău*, p. 45—54 + pl. III—IV, IX.
Monede emise de Gabriel Bathori și de Gabriel Bethlen (p. 45—46).
98. B. CHIRILĂ, E., și I. CHIFOR, *Tezaurul monetar de la Aruncuta, sec. XVII—XVIII. Tezaure monetare Zalău*, p. 81—91 + pl. VII.
Monede emise de Mihail Apafi și de Leopold I (pentru Transilvania) (p. 81).
98. C. CHIRILĂ, E., și I. CHIFOR, *Tezaurul monetar de la Diviciori, sec. XVII—XVIII. Tezaure monetare Zalău*, 97—107 + pl. X.
Monede emise de Leopold I (pentru Transilvania) (p. 97).
98. D. CHIRILĂ, EUGEN, NICOLAE GUDEA și IOACHIM CĂBUZ, *Tezaurul monetar de la Sălăjeni, sec. XVII. Tezaure monetare Zalău*, p. 33—44 + pl. I—II, VII.
Monede emise de Gabriel Bethlen (p. 33—34).
98. E. CHIRILĂ, E., și E. LAKÓ, *Depozite și tezaure monetare din orașul Zalău, sec. XVII. Tezaure monetare Zalău*, p. 65—72.
Monede emise de Gabriel Bethlen (p. 65, 67).
98. F. CHIRILĂ, E., și V. LUCĂCEL, *Tezaurul monetar de la Mineu, sec. XVII. Tezaure monetare Zalău*, p. 55—63 + pl. V—VI.
Monede emise de Gabriel Bethlen (p. 55—56).
98. G. CHIRILĂ, E., și V. LUCĂCEL, *Două tezaure monetare din jud. Sălaj, sec. XVII. Tezaure monetare Zalău*, p. 73—79 + pl. X.
Monede emise de Gabriel Bathori și de Gabriel Bethlen (p. 73).
99. CRĂCIUN, GEORGETA, și ELENA PETRIȘOR, *Catalog numismatic* (Muzeul de istorie a Moldovei). Iași, 1970, 98 p. + 16 pl.
Monede emise de: Petru Mușat, Alexandru cel Bun, Iliș, Ștefan cel Mare, Ștefăniță (p. 96—98); Sigismund Bathori (p. 78); Alexandru Ioan Cuza (p. 98); jetoane (p. 98).
100. ILIESCU, OCTAVIAN, *Moneda în România 491—1864*. Editura Meridiane, București, 1970, 64 p. + 45 pl. + 2. p. nenumerate.
101. ILIESCU, OCTAVIAN, *Moneda lui Ion Vodă. Contemporanul*, nr. 51 (1258) din 18 decembrie 1970.
102. ISĂCESCU, ELENA, *Contribuții la studiul circulației monetare în orașul Galați în secolul al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea (Tezaurul din str. Republicii). Danubius*, 4 (1970), p. 185—195 + 1 pl.
Monede emise la Baia Mare și la Alba Iulia (p. 186).

103. PAPUC, GH., *Cîteva monede feudale din Țara Românească și Moldova, descoperite în Dobrogea. Pontica*, 3 (1970), p. 391—395.
Monede emise de Vlaicu Vodă, Mircea cel Bătrîn, Petru Mușat.
104. ȘTIRBU, CONSTANȚA, *Un episod din lupta pentru afirmarea suveranității naționale. 100 de ani de la inaugurarea Monetăriei Statului. Studii*, 23 (1970), p. 557—571.

1971

105. A. ANGHEJ, GHEORGHE, și ANA HOPĂRTEAN, *Un tezaur feudal din secolul al XVII-lea și începutul celui de-al XVIII-lea, descoperit la Ploșcoș (jud. Cluj). Apulum*, 8 (1971), p. 104—119 + 1 tablou.
Monede emise de Leopold I și de Carol al VI-lea (pentru Transilvania) (p. 110—111).
105. B. CHIRILĂ, EUGEN, și VASILE PEPELEA, *Tezaurul monetar de la Lunca Tîrnavei, sec. XV—XVI. Apulum*, 8 (1971), p. 97—101.
Monede emise de Ferdinand I (pentru Transilvania) și de Ioan Sigismund (p. 97).
106. CHIRILĂ, EUGEN, și AUREL SOCOLAN, *Tezaure și descoperiri monetare din colecția Muzeului județean Maramureș (Muzeul județean Maramureș). Baia Mare*, 1971, 78 p. + 11 pl.
Monede emise de: Ștefan Bathori (p. 68) ; Sigismund Bathori (p. 9, 21, 60) ; Ștefan Bocskai (p. 14, 21, 68) ; Gabriel Bathori (p. 14, 21).
107. COJOCĂRESCU, MARIA, *Contribuții la studiul circulației leului ca monedă de calcul în sec. XVIII—XIX. MIMB*, 8 (1971), p. 253—259.
108. GRIGORUȚĂ, MARIA, *Monede de la Mircea cel Bătrîn descoperite la București. MIMB*, 8 (1971), p. 247—252.
109. ILIESCU, OCTAVIAN, *A fost monetărie la București în evul mediu? MIMB*, 8 (1971), p. 103—110.
Monede emise de Radu cel Frumos și de Basarab Laiotă (p. 108—110).
110. ILIESCU, OCTAVIAN, *Din trecutul unei steme. O acvilă neobișnuită. MI*, 5 (1971), nr. 3 (48), p. 27—32.
Steme pe monede emise de Vlaicu Vodă și de Radu I.
111. ILIESCU, OCTAVIAN, *L'héritage de l'idée impériale byzantine dans la numismatique et la sigillographie roumaines au Moyen Age. Byzantina (Salonic)*, 3 (1971), p. 253—263 + 10 pl.
Monede de asociere emise în Țara Românească și în Moldova ; iconografia monedelor emise de Mircea cel Bătrîn.
112. ILIESCU, OCTAVIAN, *Emisiuni monetare ale orașelor medievale de la Dunărea de Jos. Peuce*, 1971, II. Studii și comunicări de istorie, etnografie și muzeologie, p. 261—266.
113. ILIESCU, OCTAVIAN, *O monedă de aur inedită emisă de principatul Transilvaniei în 1628. SCN*, 5 (1971), p. 355—357 + 1 pl.
114. ISĂCESCU, ELENA, *Tezaurul de monede medievale de la Păcuiul lui Soare (jud. Constanța). SCN*, 5 (1971), p. 345—353.
Monede emise de Vlaicu Vodă.
115. LUCHIAN, OCTAVIAN, *Emisiuni monetare și medalistice din timpul războiului ruso-turc (1769—1774) privind ȧările române. MA*, 3 (1971), p. 294—315.

116. MITREA, BUCUR, *Bibliografia numismaticii românești 1968—1969*. SCN, 5 (1971), p. 399—421.
Moldova, Țara Românească și Transilvania (p. 413—414).
117. PAP, FRANCISC, *Un tezaur monetar din secolul al XVII-lea descoperit la Cluj*. SCN, 5 (1971), p. 391—392.
Monede emise de Gabriel Bethlen.
118. ȚABREA, ILIE, *Monedele lui Despot Vodă în lumina ultimelor cercetări*, SCN, 5 (1971), p. 161—177 + 1 pl.

1972

119. ILIESCU, OCTAVIAN, *Bibliografia numismaticii românești*. SCB, 12 (1972), p. 239—252.
V. și nr. 9.
120. ILIESCU, OCTAVIAN, *Monede medievale și moderne (emise pînă la 1800)*. CC, 39—40, 1972, p. 37—40.
Monede emise de Vlad Dracul și pentru Moldova și Țara Românească (p. 37—38).
121. ILIESCU, OCTAVIAN, *O prezentare muzeografică a istoriei monedei în România*. RM, 9 (1972), p. 396—399.
Generalități.
122. ISĂCESCU, ELENA, *Monede găsite pe șantierul arheologic ale Direcției monumentelor istorice*. CC, 39—40, 1972, p. 41—61.
Monede emise de Gabriel Bethlen (p. 41, 52, 60) și de Maria Theresia (pentru Transilvania) (p. 53).
123. MATASĂ, C., O. ILIESCU, și V. MIHĂILESCU-BÎRLIBA, *Date noi cu privire la circulația monetară în Moldova (sec. al XVI-lea)*. AM, 7 (1972), p. 369—376.
Monedele poloneze imitate de Ștefăniță și de Petru Rareș.
124. ROSETTI, DINU V., *Vestigiile feudale de la Soslănești (jud. Argeș)*. BMI, 41 (1972), nr. 2, p. 27—38.
Monedă emisă de Vlad Dracul (p. 29, 38).

SUPLIMENT

ABREVIERI

Tezaure Satu-Mare: *Tezaure monetare din județul Satu-Mare. Münzhorte aus Kreis Sathmar*. (Muzeul de istorie Satu-Mare). 1968, 136 p. + 20 pl.

1968

125. BADER, T., *Tezaurul monetar de la Rătești, sec. XVII. Tezaure monetare Satu-Mare*, p. 83—98 + pl. XVII—XVIII + 1 tablou.
Monede emise de Gabriel Bethlen și de Mihail Apafi (p. 89).
126. CHIRILĂ, EUGEN, și IOAN NEMETI, *Tezaurul monetar de la Hotoan, sec. XV—XVI. Tezaure monetare Satu-Mare*, p. 61—79 + pl. X—XVI.
Monede emise de Ioan Sigismund (p. 61).
127. CHIRILĂ, EUGEN, și MIRCEA ZDROBA, *Tezaurul monetar de la Terebești, sec. XVII. Tezaure monetare Satu-Mare*, p. 99—119 + pl. XIX—XX + 1 tablou.
Monede emise de Gabriel Bethlen (p. 100).

128. PAP, FR., și I. WINKLER, *Tezaurul monetar de la Vîile-Satu Mare. Tezaure monetare Satu-Mare*, p. 121—130.
Monede emise de Gabriel Bethlen (p. 122).

1972

- 129 A. CHIRILĂ, EUGEN, NICOLAE, GUDEA, și GHEORGHE, MOLDOVAN, *Tezaure și descoperiri monetare din Muzeul municipal Sighișoara* (Muzeul municipal Sighișoara). 1972, 83 (—88) p. + 19 pl. + 1 hartă.
Monede emise de Ferdinand I (p. 41) și de Gabriel Bethlen (p. 63).
- 129 B. CHIRILĂ, EUGEN, NICOLAE GUDEA, GHEORGHE MOLDOVAN, *Münzen aus der Sammlung des Museums der Stadt Sighișoara* (Muzeul municipal Sighișoara). 1972, 85 (—90) p. + 19 pl. + 1 hartă.
Același cuprins (aceleași trimiteri).
130. IIIESCU, OCTAVIAN, *Monede moldovenești inedite. MA*, 2 (1972), p. 417—422.
Monede atribuite lui Petru Aron sau lui Iliș I.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Indice de autori

A

Andronic, Alexandru, 8, 33, 43.
Anghel, Gheorghe, 52, 59, 63, 105 A.
Arion, Gh., 43.

B

Bader, T., 125.
Bandula, Octavian, 60.
Bălan, C., 44.
Berza, Mihai, 3, 6.
Busuioc, Elena, 97.

C

Căbuz, Ioachim, 98 D.
Chifor, Ioan, 98 A, 98 B, 98 C.
Chihaia, Pavel, 48 A, 75.
Chirilă, Eugen, 53, 54, 60, 64, 65, 66,
76, 89, 98 A, 98 B, 98 C, 98 D, 98, E,
98 F, 98 G, 105 B, 106, 126, 127,
129 A, 129 B.
Cojocărescu, Maria, 107.
Coman, V., 67.
Crăciun, Georgeta, 99.
Cselényi, Béla, 50.
Culică, V. A., 17.

D

Dănilă, Ștefan, 76.
Dinu, M., 13.
Dumitracu, Mircea, 68.

E

Egyed, Acațiu, 50.

F

Feneșan, Viorel, 64.
Foit, Grigore, 24, 69, 72.

G

Giurescu, Dinu C., 61.
Goldenberg, S., 25.
Gonța, Alexandru I., 77.
Grigoraș, N., 8.
Grigoruță, Maria, 108.
Gudea, Nicolae, 98 D, 129 A, 129 B.
Gyulai, P., 90.

H

Hopârtean, Ana, 105 A.
Herdilă, Domnița, 91.

I

Iacobovici, Constantin, 48 B, 50.
Ignat, Doina, 65.
Iliescu, Octavian, 1, 2, 4, 5, 7, 9, 10, 11,
12, 16, 18, 19, 20, 22, 26, 27, 28,
35, 36, 37, 38, 45, 46, 49, 50, 55,
56 A, 56 B, 56 C, 62, 70, 71, 72,
78, 79, 80, 81, 82, 92, 93, 94, 100,
101, 109, 110, 111, 112, 113, 119,
120, 121, 123, 130.
Isăcescu, Elena, 39, 40, 41, 47, 57, 58,
83, 102, 114, 122.

K

Kecskés, Iosif, 50.
Kirițescu, Costin C., 50.

L

Lakó, E., 98 E.
 Lăzărescu, Emil, 42.
 Lucăcel, Vasile, 53, 98 F, 98 G.
 Iuchian, Octavian, 14, 15, 24, 84, 115.
 Lupu, N., 54.

M

Martinovici, Trifu, 43.
 Matasă, C., 34, 123.
 Mateescu, Corneliu N., 30.
 Matei, M. D., 23, 43.
 Mihăilescu-Bîrliba, V., 123.
 Milea, Z., 66.
 Mititelu, Ion C., 16.
 Mitrea, Bucur, 31, 85, 116.
 Mîrțu, Flaminu, 73.
 Moldovan, Gheorghe, 129 A, 129 B.
 Molnár, Ștefan, 74.

N

Nägler, Thomas, 89.
 Neamțu, Eugenia, 43, 51 A, 96.
 Némeci, Ioan, 126.
 Nicorescu, Mara, 43.

P

Pap, Francisc, 117, 128.
 Papuc, Gh., 103.
 Patapievic, Dionis, 50.
 Pepelea, Vasile, 105 B.
 Petrișor, Elena, 99.
 Popilian, Gheorghe, 86.

R

Rosetti, Dinu V., 124.

S

Săndulescu-Godeni, Constantin, 50.
 Secășanu, Corneliu, 87.
 Socolan, Aurel, 106.
 Spinei, Victor, 95, 96.
 Spiru, I., 21.
 Stoide, C. A., 51 B.
 Székely, Zoltán, 88.

Ș

Știrbu, Constanța, 104.

T

Teodor, Dan Gh., 96.

Ț

Țabrea, Ilie, 118.

V

Vîrtosu, Emil, 32.

W

Winkler, I., 128.

Z

Zamoșteanu, I., 34.
 Zamoșteanu, M., 34.
 Zdroba, Mircea, 127.

Indice tematic

I. LUCRĂRI CU CARACTER GENERAL

- colecții : 4, 18, 28, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 45, 46, 47, 55, 57, 58, 70, 78, 79, 82, 83, 92, 120, 121, 122.
- cataloage, lucrări cu caracter de corpus : 7, 10, 22, 35, 67, 94, 99.
- bibliografii : 9, 31, 44, 85, 116, 119.
- istorie monetară : 50, 100, 121.

II. ȚARA ROMÂNEASCĂ ȘI ORAȘE DIN NORDUL DOBROGEI

- emisiuni monetare : 1, 2, 7, 10, 11, 16, 17, 18, 19, 22, 26, 30, 32, 35, 36, 44, 47, 50, 55, 57, 58, 70, 73, 75, 78, 79, 80, 92, 100, 103, 108, 109, 112, 114, 120.
- sisteme monetare : 50, 80, 87, 100, 107.
- heraldică monetară : 48 A, 110.
- iconografie monetară : 75, 111.
- descoperiri monetare (monede emise de Țara Românească și de orașe din nordul Dobrogei) : 13, 16, 17, 20, 28, 30, 42, 50, 55, 56 A, 56 B, 56 C, 57, 86, 103, 108, 112, 114, 120, 124.
- monetării : 100, 109.

III. MOLDOVA

- emisiuni monetare : 2, 5, 10, 11, 14, 18, 22, 29, 32, 35, 36, 44, 47, 49, 50, 51 A, 51 B, 55, 57, 61, 62, 70, 72, 73, 78, 79, 80, 83, 84, 91, 99, 100, 101, 103, 118, 130.
- imitări și falsificări de monede străine : 27, 41, 51 B, 123.
- sisteme monetare : 42, 50, 77, 80, 87, 100, 107.
- heraldică monetară : 3, 6, 49, 68, 93.
- epigrafie monetară : 62.
- descoperiri monetare (monede emise de Moldova) : 5, 8, 15, 20, 23, 27, 33, 34, 41, 43, 49, 50, 51, 72, 83, 84, 91, 95, 96, 97, 103, 121, 123, 125.
- monetării : 27, 51 B, 100.

IV. TRANSILVANIA

- emisiuni monetare : 22, 24, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 44, 45, 47, 50, 52, 53, 54, 55, 57, 59, 60, 63, 64, 65, 66, 69, 70, 71, 74, 76, 78, 79, 81, 83, 87, 88, 89, 92, 99, 100, 102, 105 A, 105 B, 106, 107.
- imitări și falsificări de monede străine : 81, 100.
- sisteme monetare : 100.
- descoperiri monetare (monede emise de Transilvania) : 12, 20, 24, 40, 52, 53, 54, 59, 60, 63, 64, 65, 66, 69, 74, 76, 81, 83, 88, 89, 98 A, 98 B, 98 C, 98 D, 98 E, 98 F, 98 G, 102, 105 A, 105 B, 106, 107, 117, 122.
- monetării : 25, 50, 60, 81, 100.

V. MOLDOVA ȘI ȚARA ROMÂNEASCĂ (1700—1859)

- încercări de emiteră de monede proprii : 50, 100.
- sisteme monetare (de calcul) : 50, 87, 107.
- emisiuni pentru Moldova și Țara Românească (1771—1774) : 18, 50, 100, 115, 120.
- descoperiri monetare (monede emise pentru Moldova și Țara Românească în anii 1771—1774) : 12, 21.

VI. ROMÂNIA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

- 1859—1867 : 50, 99, 100.
- 1867—1947 : 50, 82.
- 1947—1965 : 46, 50, 94.
- 1965— : 32, 94.
- probe monetare : 82.
- bani de hirtie : 67, 82.
- jetoane și fise : 48 B, 50, 99.
- monetării : 104.

Indice de locuri

Acest indice cuprinde exclusiv nume de localități în care s-au făcut descoperiri de monede emise de sau pentru țările române și care au făcut obiectul unor prezentări, în cadrul lucrărilor înregistrate de bibliografia numismatică a anilor 1948—1972. S-au folosit următoarele abrevieri :

D — monede emise de orașe din nordul Dobrogei.

V — monede emise de Țara Românească.

M — monede emise de Moldova (și imitații sau falsificări moldovenești ale monedelor străine).

T — monede emise de Transilvania (și imitații sau falsificări de monede străine, executate în monetării din Transilvania).

MV — monede emise pentru Moldova și Țara Românească în anii 1771—1774.

Aghireș (jud. Sălaj), T, 98 E.

Aghireșu (jud. Cluj), T, 53.

Alba Iulia, T, 52.

Amărăștii de Jos (jud. Olt), V, 56 A, 56 B, 56 C.

Aruncuta (jud. Cluj), T, 98 B. i

Baia Mare, T, 60, 81, 106.

Balaci (jud. Teleorman), MV, 21.

Balomireștii-Bira (jud. Neamț), M, 49.

Basarabi-Calafat (jud. Dolj), V, 56 A, 56 B, 56 C, 86.

Bălțați (jud. Teleorman), MV, 21.

Berchez-Somcuta Mare (jud. Maramureș), T, 106.

Bîrlad (jud. Vaslui), M, 23.

Brașov, T, 122.

Bucecea (jud. Botoșani), M, 5.

București, V, 108.

Buzd (jud. Sibiu), T, 89.

Cîmpulung (jud. Argeș), V, 57.

Cîrpiți (jud. Iași), V, 13

Cluj, T, 117.

Constanța, V, 56 A, 56 B, 56 C.

Corlăteni (jud. Botoșani), M, 8, 20, 125.

Curtea de Argeș, M, 15.

Dedrad (jud. Mureș), T, 7, 88.

Delnița (jud. Harghita), T, 122.

Diviciorii Mari (jud. Cluj), T, 98 C.

Drobeta Turnu Severin, V, 28, 56 A, 56 B, 56 C, 58.

Enisala (jud. Tulcea), D, 20, 112 ; V, 103.

Galați, T, 12, 102.

Garvăn (jud. Tulcea), M, 15.

Gănești (jud. Mureș), T, 74.

Gura Șuții (jud. Dîmbovița), V, 28, 56 A, 56 B, 56 C.

Gurba (jud. Arad), T, 65.

Hirtești (com. Tițești, jud. Argeș), V, 42.

Hotoan (jud. Satu Mare), T, 126.

Hunedoara, T, 83.

Iacoveni (jud. Cluj), T, 66.

- Iași, M, 33, 41, 51 A.
 Ighiel-Ighiu (jud. Alba), T, 83.
 Isaccea (jud. Tulcea), D, 112.
 Lăpușnic (jud. Hunedoara), T, 59.
 Leorda (jud. Botoșani), M, 5.
 Lerești (jud. Argeș), V, 73.
 Lunca-Dorohoi (jud. Botoșani), M, 96.
 Lunca Tîrnavei (jud. Alba), T, 105 B.
 Măcin (jud. Tulcea), M, 20.
 Mălincrav (jud. Sibiu), T, 129 A, 129 B.
 Medgidia (jud. Constanța), V, 63.
 Mihail Kogălniceanu (jud. Tulcea), D, 112.
 Mineu (jud. Sălaj), T, 98 F.
 Miroși (jud. Argeș), MV, 21.
 Mînăstirea Cocoș (jud. Tulcea), V, 20.
 Mînăstirea Dragomirna (jud. Suceava), M, 57.
 Mînăstirea Neamț (jud. Neamț), M, 130.
 Mînăstirea Voroneț (jud. Suceava), M, 57.
 Năpradea (jud. Sălaj), T, 40, 98 G.
 Nigotești (com. Ciumulești), jud. Suceava), M, 15, 49.
 Orșova, V, 56 A, 56 B, 56 C.
 Ostrov (jud. Constanța), D, 112.
 Păcuiul lui Soare (jud. Constanța), V, 17, 114.
 Peretu (jud. Teleorman), MV, 21.
 Piatra Neamț, M, 34, 95, 123.
 Ploșcoș (jud. Cluj), T, 105 A.
 Răscruți (jud. Cluj), T, 63.
 Rătești (jud. Satu Mare), T, 125.
 Ripiceni (jud. Botoșani), M, 20.
 Roman (jud. Neamț), M, 91.
 Sadu (jud. Sibiu), T, 54.
 Sălăjeni (jud. Sălaj), T, 98 D.
 Săliște-Mileanca (jud. Botoșani), T, 69.
 Scrioaștea (jud. Teleorman), MV, 21.
 Spinoasa (jud. Iași), MV, 12.
 Suatu (jud. Cluj), T, 98 A.
 Suceava, M, 15, 43, 49, 51 B, 72, 97 ; T, 24.
 Surdulești (jud. Teleorman), MV, 21.
 Suslănești (jud. Argeș), V, 120, 124.
 Șeica Mică (jud. Sibiu), T, 129 A, 129 B.
 Șieu (jud. Bistrița-Năsăud), T, 76.
 Terebești (jud. Satu Mare), T, 127.
 Tîrgoviște, V, 56 A, 56 B, 56 C ; T, 87.
 Turda, T, 64.
 Ungureni (jud. Botoșani), M, 69.
 Vad (jud. Maramureș), T, 106.
 Vădastra (jud. Olt), V, 30.
 Vile Satu Mare (jud. Satu Mare), T, 128.
 Zalău (jud. Sălaj), T, 98 E.

II. COMUNICĂRI

În dorința de a da o imagine cât mai fidelă a preocupărilor dedicate numismaticii românești, am inclus aici comunicările prezentate în ședințele Societății numismatice române și care au rămas, în mare parte, inedite. Pentru anii 1946—1952, datele privitoare la ședințele Societății noastre sînt însă incomplete, lipsind o evidență ținută la zi. Un colectiv de membri ai Societății pregătește reconstituirea activității desfășurate în ședințele de comunicări, reînnoind astfel o veche tradiție a publicațiilor anterioare. Se va completa atunci, eventual, bibliografia de față, cu date ce ne sînt astăzi necunoscute.

1946

- 3 februarie : OCTAVIAN ILIESCU, *Falsificări aparent contemporane ale monedelor moldovenești.*
16 februarie : OCTAVIAN ILIESCU, *Cîteva monete de la Mîrcea cel Bătrîn.*
10 noiembrie : OCTAVIAN ILIESCU, *Un dinar fals de la Despot Vodă.*

1947

- 23 noiembrie : PETRE NĂSTUREL, *Monetele muntene cu titlul de mare voievod și o icoană de la Vlaicu Vodă.*

1948

- 29 februarie : OCTAVIAN ILIESCU, *Monetele lui Vlad voievod, domnul Țării Românești.*
14 noiembrie : OCTAVIAN ILIESCU, *Cîteva monete de la Vladislav I.*
28 noiembrie : OCTAVIAN ILIESCU, *Din numismatica Moldovei.*

1949

- 27 februarie : OCTAVIAN ILIESCU, *Monetele lui Dabija Vodă.*
27 martie : OCTAVIAN ILIESCU, *Enigmatică monetă de argint, atribuită lui Dabija Vodă.*
13 aprilie : EMIL W. BECKER, *Completare la comunicarea anterioară a lui O. Iliescu despre o monetă de argint a lui Despot Vodă.*
8 mai : OCTAVIAN ILIESCU, *Monete bulgărești contramarcate cu stema lui Vlaicu vodă.*

- 3 iulie : OCTAVIAN ILIESCU, *Monetele lui Alexandru cel Bun.*
 20 noiembrie : OCTAVIAN ILIESCU, *Monetele lui Vlaicu Vodă.*

1950

- 25 iunie : OCTAVIAN ILIESCU, *Monete românești cu numele a doi domnitori.*

1951

Nu cunoaștem pînă în prezent date cu privire la comunicările prezentate în ședințele din cursul anului 1951.

1952

- 12 octombrie : OCTAVIAN ILIESCU, *Incercările lui Mihnea al III-lea de a bate noi monete muntene în anul 1658.*
 23 noiembrie : EMIL VIRTOSU, *Asocierea la domnie în Țara Românească și Moldova pînă spre mijlocul secolului al XV-lea.*

1953

- 15 martie : OCTAVIAN ILIESCU, *Cu privire la repertoriul și harta tezaurilor și a descoperirilor monetare din țara noastră.*

1954

- 28 martie : ODYSSEUS APOSTOL, *Privire generală istorico-numismatică asupra circulației monetare la noi pînă la Alexandru Ioan Cuza.*
 13 iunie : OCTAVIAN ILIESCU, *Tezaurile de monede de aur de la Brăești, Galați-Vadu Rașcu și Cernavodă.*
 27 iunie : OCTAVIAN ILIESCU, *Circulația monetară în Moldova în vremea lui Ștefan cel Mare.*
 EMIL VIRTOSU, *O datare a monedelor lui Vladislav I.*
 10 octombrie : OCTAVIAN ILIESCU, *Bătălia de la Rovine și urmările ei asupra circulației monetare din Țara Românească.*
 OCTAVIAN ILIESCU, *Rezultatele unor cercetări numismatice efectuate la Iași.*
 OCTAVIAN LUCHIAN, *Monedele lui Iliș voievod.*

1955

- 13 februarie : ALEXANDRU RAICOVICIANU, *Harta numismatică a Transilvaniei și tezaurile monetare găsite în această provincie.*
 13 martie : IOSIF BOGDAN, *Istoricul biletelor de bancă românești.*
 27 martie : OCTAVIAN ILIESCU, *Cercetări vechi și noi în domeniul numismaticii românești.*
 10 aprilie : OCTAVIAN LUCHIAN, *Monedele moldovenești purtînd numele Bogdan.*

- 8 mai : MAIER A. HALEVY, *Originea acelei lui Ion Vodă cel Cumplit.*
 19 iunie : ȘTEFAN D. TĂNĂSESCU, *Despre monedele de 5 lei, emise în perioada 1880—1906.*
 3 iulie : OCTAVIAN LUCHIAN, *451 ani de la moartea lui Ștefan cel Mare.*
 OCTAVIAN ILIESCU, *Cu privire la problema realizării unui corpus al monedelor feudale românești.*

1956

- 8 ianuarie : ȘTEFAN CARA (prin O. LUCHIAN), *Sigla O de pe monedele de bronz austriece din 1816, semn al monetăriei de la Oravița.*
 5 februarie : IOSIF BOGDAN, *100 de ani de la înființarea primelor bilete de bancă (proiecte) în țările române.*
 19 februarie : GEORGE POTRA, *Eseuri de monede românești inedite sau puțin cunoscute din colecția sa.*
 4 martie : OCTAVIAN ILIESCU, *Bibliografia numismaticii românești.*
 ȘTEFAN D. TĂNĂSESCU, *Bancnote emise pentru teritoriul R.P.R. în perioada 1916—1944.*
 18 martie : OCTAVIAN LUCHIAN : *Despre monedele de necesitate emise la Oradea în timpul lui Francisc Rakoczi (1705—1707).*
 1 aprilie : GEORGE POTRA, *Contribuții la cunoașterea monedelor românești din 1867 : inginerul Alexandru Călinescu.*
 27 mai : OCTAVIAN ILIESCU, *Despre manuscrisul unui vechi corpus al monedelor Țării Românești și ale Moldovei.*
 2 decembrie : ȘTEFAN D. TĂNĂSESCU, *Centenarul biletului de bancă al Moldovei.*
 16 decembrie : ȘTEFAN D. TĂNĂSESCU, *Istoricul monedelor de hirtie și al biletelor de bancă.*

1957

- 27 ianuarie : OCTAVIAN ILIESCU, *O lucrare necunoscută a lui N. Docan despre monedele lui Ștefan cel Mare.*
 24 februarie : ȘTEFAN D. TĂNĂSESCU, „*Tinichelele*“ din 1907.
 24 martie : MIHAI NEGOESCU, *Bancnotele emise de orașul Sibiu în 1920.*
 31 martie : MIHAI NEGOESCU, *Contribuții la întocmirea unui catalog al monedelor moderne românești.*
 26 mai : ȘTEFAN D. TĂNĂSESCU, *9 decenii de la reforma monetară din 1867.*
 9 iunie : OCTAVIAN ILIESCU, *Informații cu privire la tezaurile monetare de la Corlăteni, Mărmureni, Schineni și Cîrpiți.*
 7 iulie : MIHAI NEGOESCU, *Bonurile de casă ale băncilor particulare din Mediaș, Sighișoara și Sibiu din 1920.*
 ȘTEFAN D. TĂNĂSESCU, *Istoricul biletelor ipotecare din 12 iunie 1877.*

1958

- 19 ianuarie : IULIA CONSTANTINESCU, *Tezaurul de monede emise de Mircea cel Bătrîn și Mihail, găsit la Cernica.*

- 2 februarie : MIHAI NEGOESCU, *Despre un bon de casă emis la Agnita.*
- 16 februarie : MAIER A. HALEVY, *Despre un numismat din epoca Renasterii, originar din Ardeal: Johannes Zambucus (1531—1584).*
- 23 martie : LEO SCHNAPP, *Despre filigrame și modul de reprezentare a variantelor de bancnote.*
- 4 mai : CORNELIU BALĂCESCU, *Precizări în legătură cu o fotografie a lui D. A. Sturdza.*
 ȘTEFAN D. TĂNĂSESCU, *În legătură cu falsificarea monedelor în țara noastră (în special moneda de hîrtie).*
 ODYSSEUS APOSTOL, *Un „act” inedit din 1 ian. 1867 al Băncii Moldovei, în valoare de 100 taleri.*
- 18 mai 1 : OCTAVIAN LUCHIAN, *Despre monedele atribuite lui Nicolae Redwitz, ban al Severinului (1430).*
- 15 iunie : CORNELIU SECAȘANU, *Considerațiuni asupra numismaticii Țării Românești.*
 G. SIMIONESCU, *Două bancnote din Ardeal.*
- 29 iunie : ION C. NEGRESCU, *Primele monede românești din Muntenia și Moldova.*
- 30 noiembrie : OCTAVIAN ILIESCU, *Contribuții la numismatica Țării Românești din sec. al XV-lea.*

1959

- 25 ianuarie : EMIL VIRTOSU, *Problema monedei naționale în timpul domniei lui Cuza Vodă.*
 IULIA CONSTANTINESCU, *O scrisoare a lui Victor Place din 18 iunie 1860 către Cuza Vodă, în problema împrumutului.*
- 26 iulie : OCTAVIAN ILIESCU, *Solida valachici vulgo dumnicze.*
- 27 septembrie : OCTAVIAN LUCHIAN, *Contribuții la rezolvarea unei probleme de numismatică: dumnițe.*
- 25 octombrie : OCTAVIAN LUCHIAN, *Asupra unui nou tip de monedă moldovenească de la Alexandru cel Bun.*

1960

- 31 ianuarie : OCTAVIAN ILIESCU, *Cu privire la monedele emise de Vlad Dracul.*
- 24 aprilie : PAVEL CHIHAIA, *Monede figurative de la Mircea cel Bătrîn avînd în legendă Terra Transalpina.*

1961

- 25 iunie : OCTAVIAN ILIESCU, *Despre legendele celor mai vechi monede moldovenești.*
- 27 august : OCTAVIAN LUCHIAN, *Despre un tezaur de monede de la Petru Mușat, găsit în reg. Oradea în 1935.*

- 29 octombrie : OCTAVIAN ILIESCU : *Nouă decenii de la întemeierea colecțiilor Cabinetului numismatic al Bibliotecii Academiei R.P.R.*

1962

- 24 martie : NICOLAE VATAMANU și OCTAVIAN ILIESCU, *În legătură cu unele particularități ale monedelor lui Radu I.*
- 29 aprilie : MICIPIA POPOVICI, *Forme de luptă a poporului împotriva regalității, în numismatica românească.*

1963

- 29 decembrie : OCTAVIAN ILIESCU, *Stadiul actual al numismaticii medievale românești.*

1964

- 26 ianuarie : OCTAVIAN LUCHIAN, *Monedele din Asprokastro.*
- 29 noiembrie : ȘTEFAN D. TĂNĂSESCU, *Semne monetare de hirtie din țara noastră : dolari ONT.*

1965

- 25 aprilie : RADU GIOGLOVAN, *Tezaurul de monede medievale ale Țării Românești, descoperit la Tîrgoviște.*
- GHEORGHE POPILIAN, *Tezaurul de monede emise de Mircea cel Bătrîn și Mihail I, găsit la Basarabi (reg. Oltenia).*
- OCTAVIAN ILIESCU, *Considerații asupra unor tezaure cuprinzând monede emise de Mircea cel Bătrîn și urmașul său, Mihail I.*
- 31 octombrie : OCTAVIAN ILIESCU, *Șase sute de ani de la emiterea celor dintîi monede românești.*
- 28 noiembrie : OCTAVIAN ILIESCU, *Preocupări de numismatică românească în opera lui N. Iorga.*
- 19 decembrie : OCTAVIAN ILIESCU, *Data emisiunii celor dintîi monede ale Țării Românești și ale Moldovei.*
- OCTAVIAN LUCHIAN, *O precizare în numismatica Moldovei.*
- CORNELIU SECAȘANU, *În legătură cu primele emisiuni monetare românești.*

1966

- 30 ianuarie : OCTAVIAN LUCHIAN, *Probe monetare de la Cuza Vodă.*

1967

- 20 ianuarie : STELIAN METZULESCU, *Contribuții numismatice la istoria țărilor românești ; moneda cu legenda Petruslan.*
- 26 martie : STELIAN METZULESCU, *Considerații asupra monedelor lui Mircea cel Bătrîn cu legenda Petruslan-stan.*

- 25 iunie : CONSTANTIN G. URZICEANU, *Legea pentru înființarea unui nou sistem monetar și înființarea monedei naționale din 1867.*
- 26 noiembrie : OCTAVIAN ILIESCU, „*Tetrastaterii*“ de tip Lysimah din tezaurul de la Baia Mare.

1968

- 25 februarie : VASILE COMAN, *Bancnote ale Băncii Centrale cu ștampila Consiliului Dirigent.*

1969

- 26 ianuarie : VALERIAN CIOFU, *Localizarea unor monetării pe teritoriul Republicii Socialiste România.*
- 30 martie : STELIAN METZULESCU, *Reprezentarea semilunii în heraldică și numismatică.*
- VALERIAN CIOFU, *Noi precizări la harta monetărilor din România.*
- 28 septembrie : OCTAVIAN ILIESCU, *Cine a emis monedele cu numele lui Basarab voievod ?*

1970

- 25 ianuarie : VALERIAN CIOFU, *Unirea din 1859 ilustrată în monede și în medalii.*
- 22 februarie : CONSTAȚA ȘTIRBU, *Un secol de la înființarea Monetăriei Statului.*
- 25 octombrie : VALERIAN CIOFU, *Emisiunile de la Sadagura.*

1971

- 31 ianuarie : OCTAVIAN ILIESCU, *Originea stemei Țării Românești.*
- 28 februarie : MARIA COJOCĂRESCU, *Leul ca monedă de calcul în secolele XVIII—XIX.*
- 25 aprilie : OCTAVIAN ILIESCU, *În legătură cu falsurile monetare executate în bănăria de la Suceava.*
- 30 mai : OCTAVIAN ILIESCU, *Vechile monetării din Țara Românească și din Moldova.*

1972

- 30 ianuarie : VALERIAN CIOFU, *Monede românești de nichel în ajunul și la terminarea celui de-al II-lea război mondial.*
- 26 martie : OCTAVIAN LUCHIAN, *Știri și ipoteze noi în numismatica românească.*
- 24 septembrie : CONSTAȚA ȘTIRBU, *Organizarea colecției numismatice a Muzeului de istorie al Republicii Socialiste România.*
- 26 noiembrie : MIHAI IONIȚĂ, *Tabel sinoptic al monedelor moderne românești.*
- VALERIAN CIOFU, *Două decenii de stabilitate a sistemului bănesc în Republica Socialistă România.*
- 31 decembrie : MIHAI IONIȚĂ, *Monedele statului român între 1867 și 1972.*

LES RECHERCHES DE NUMISMATIQUE ROUMAINE AU COURS DES DERNIÈRES 25 ANNÉES

RÉSUMÉ

A l'occasion du 25e anniversaire de la proclamation de la République en Roumanie, l'auteur a dressé le bilan des recherches entreprises de 1948 à 1972 et vouées à la numismatique roumaine, tout en limitant l'acception de ce terme à l'étude du monnayage autochtone et national, à partir du XIVe siècle jusqu'à nos jours.

La première partie de cet article expose l'état actuel des recherches et les principaux résultats acquis pendant ce laps de temps : oeuvres de synthèse, travaux relatifs à l'accroissement ou à l'organisation des collections publiques plus importantes, études concernant l'histoire de la monnaie en Roumanie, depuis la fondation des états roumains jusqu'à nos jours ; on y signale finalement les études qui intéressent également d'autres disciplines, à savoir l'héraldique ou l'épigraphie, en traitant des armoiries ou des légendes gravées sur les monnaies roumaines du Moyen Age.

La seconde partie de cet article est une bibliographie qui comprend deux sous-divisions : 1° travaux publiés de 1948 à 1972 (avec les indices suivants : noms d'auteurs ; problèmes traités ; noms des lieux où l'on a découvert des monnaies roumaines (frappées aux XIVe—XVIIIe siècles) et 2° communications présentées à la Société roumaine de numismatique de 1946 à 1972, la plupart encore inédites. Il faut observer que cette bibliographie a enregistré seulement les travaux et les communications qui ont trait à la numismatique roumaine, dans les limites précisés au début du présent article.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

NOTE ȘI COMUNICĂRI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PROBLEMA REALIZĂRII UNUI REPERTORIU AL DESCOPERIRILOR MONETARE DIN ROMÂNIA

de OCTAVIAN ILIESCU

A trecut mai bine de un veac de când Cesar Bolliac, în coloanele ziarului său de largă circulație *Trompeta Carpaților*¹, iar ceva mai târziu, C. Gooss, într-o revistă din Transilvania², înregistrau, de o parte și de alta a Carpaților românești, un număr de descoperiri monetare care aveau să constituie un adevărat punct de plecare pentru preocupările de strângere laolaltă a izvoarelor numismatice privitoare la istoria țării noastre. Au urmat, după cum este bine cunoscut, cronicile regulate publicate de către Const. Moisil, vreme de 13 ani, în *Buletinul Societății numismatice române*³ și care însumează, una peste alta, date despre nu mai puțin de 120 de descoperiri izolate sau tezaure monetare de pe teritoriul României, cuprinzând piese emise din antichitate și pînă în secolul trecut. Asemenea date au fost consemnate și în unele repertorii arheologice, ca de exemplu acelea publicate de I. Marțian⁴ și M. Roska⁵, precum și în numeroase monografii sau articole din reviste, care au apărut și continuă să apară de o sută de ani încoace. S-a ajuns astfel la un volum apreciabil de informații privitoare la descoperiri monetare efectuate pe teritoriul țării noastre, informații datînd încă din secolul al XV-lea⁶ și al XVI-lea⁷; ele au servit la redactarea unor studii mai ample, tratînd despre probleme majore ale istoriei României⁸, probleme la a căror elucidare, aceste izvoare au un rol de seamă.

Paralel cu publicarea unui număr tot mai mare de informații despre descoperiri monetare, s-au ivit în țara noastră și preocupări de sistematizare a acestor informații, sau, cu alte cuvinte, de realizare a unui repertoriu general al descoperirilor monetare și aceasta, pe măsură ce izvoarele amintite erau folosite tot mai mult la redactarea unor studii de istorie sau de numismatică. Nu au lipsit nici încercările de punere la punct a unor principii călăuzitoare, a unor metode de lucru care să ducă la obținerea unui rezultat optim⁹. Mai mult chiar, la inițiativa lui Const. Moisil, secția de științe istorice a Academiei Republicii Socialiste România înscrisese în planul său de lucru pe anul 1954 începerea lucrărilor necesare pentru realizarea acestui deziderat — repertoriul

numismatic al României.¹⁰ Dar lucrările, abia începute, au fost sistate după numai trei luni de activitate, iar acest repertoriu a rămas mai departe un simplu deziderat.

Astăzi, însă a sosit vremea ca numismații din țara noastră să aducă la îndeplinire această veche îndatorire ce le revine și să treacă la realizarea, cât mai repede cu putință, a repertoriului descoperirilor monetare din România. Nu este necesar, desigur, să mai punem în discuție valoarea și oportunitatea unei asemenea lucrări. A devenit aproape imposibil, în zilele noastre, ca fiecare cercetător, preocupat de studierea unei probleme de istorie economică din trecutul țării noastre, să-și adune materialul faptic necesar, parcurgând publicații care au apărut de aproape un veac și jumătate încoace și făcând față în același timp și fenomenului de explozie informațională cu care sîntem confrunțați astăzi. Este destul să amintim că, în clipa de față, știri despre descoperiri monetare sînt cuprinse în publicații editate simultan la București și la Suceava, la Constanța și la Satu Mare, la Craiova și la Piatra Neamț, la Iași și la Arad ș.a.m.d. Se adaugă numărul mare de descoperiri monetare care îmbogățesc pe zi ce trece colecțiile muzeelor din țară și care așteaptă să fie valorificate prin publicare. Or, fără o cunoaștere a întregului material documentar indicat în tabloul schițat mai sus — material care ar putea fi pus la îndemîna cercetătorilor prin realizarea repertoriului preconizat — nu mai este posibilă astăzi o lucrare de mare anvergură, în domeniul istoriei economice, cel puțin pînă în pragul secolului al XIX-lea, secol în care asemenea izvoare își pierd cu totul importanța.

Premisele redactării unui repertoriu al descoperirilor monetare din România sînt astăzi cît se poate de favorabile. Pe de o parte au apărut între timp cîteva mari lucrări de acest gen în străinătate — repertoriul cehoslovac¹¹, cel german, consacrat tezaurelor de monede romane¹², repertoriul englez¹³; principiile și metodele de lucru adoptate de cei care au realizat aceste mari inventare numismatice pot servi ca punct de reper pentru opera care ne așteaptă.

Pe de altă parte, dispunem astăzi și de forțele necesare, în stare să realizeze această lucrare. Acum douăzeci de ani, numismații din țara noastră, specialiști în adevăratul sens al cuvîntului, se numărau pe degete. Astăzi, numărul lor a crescut simțitor, din rîndurile muzeografilor de la muzeele județene evidențiindu-se cercetători bine pregătiți în domeniul numismaticii, autori ai unor lucrări de certă valoare științifică. Întrucît redactarea unui repertoriu complet al descoperirilor monetare din toată țara nu poate fi decît opera unui larg colectiv, considerăm că existența acestor cadre de specialiști poate reprezenta o garanție pentru reușita strădaniilor ce se vor depune în scopul mai sus arătat.

Ce lipsește atunci, ca să trecem de la faza de deziderat la aceea de realizare? Lipsește, după părerea noastră, inițiativa unei instituții științifice centrale, care să declanșeze întreaga operație, polarizînd toate forțele existente astăzi și coordonîndu-le eforturile. Nu vedem de ce această sarcină nu ar putea fi asumată de către Academia de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România, prin organismul adecvat care este Comisia de istorie economică și istorie a gîndirii economice.

Cu speranța că aceste așteptări se vor materializa în curînd, ne propunem să schițăm, în cele ce urmează, principalele jaloane de care ar trebui să se țină seama, pe parcursul fazelor de realizare a lucrării preconizate.

I. STABILIREA LIMITELOR CRONOLOGICE ALE REPERTORIULUI NUMISMATIC.

Cea mai veche descoperire monetară efectuată în România — veche prin data de emisiune a monedei respective — coincide în chip fericit cu *cea mai veche emisiune monetară de pe teritoriul țării noastre*; este vorba de drahma arhaică a orașului Histria, bătută pe la 480 î.e.n. și găsită în 1934 la Pece-neaga, lângă Mangalia¹⁴. Ea rămîne mai departe limita inferioară a repertoriului nostru.

În programul lucrărilor începute în 1954 de către secția a V-a, de atunci, a Academiei, se prevedea ca punct de plecare apariția obiectelor premonetare, ca mijloace de schimb economic, fenomen ce se manifestă încă din epoca bronzului¹⁵. Credem însă că este mai potrivit să lăsăm această preistorie a monedei pe seama arheologiei.

Ca limită superioară a repertoriului numismatic, propunem anul 1867, cînd capătă ființă prima lege monetară a României. După această dată, existența unei monede naționale legale face ca descoperirile monetare să nu mai aibă nici o importanță, ca izvoare pentru studiul istoriei fenomenelor economice.

II. DETERMINAREA CATEGORIILOR DE IZVOARE CE URMEAȚĂ A FI ÎNREGISTRATE ÎN REPERTORIUL PROPUȘ.

Atît în programul Academiei din 1954, cît și în repertoriul cehoslovac despre care s-a amintit mai sus, se iau în considerare trei categorii de izvoare :

1. descoperirile monetare intrate în întregime sau numai în parte în colecții accesibile și a căror înregistrare se poate face, prin urmare, *direct*, după materialul existent. Intră în această categorie atît descoperirile publicate, cît și cele inedite.

2. descoperirile monetare efectuate în trecut și consemnate în diverse publicații, dar ale căror piese componente s-au risipit fără urme în curgerea vremii. În acest caz, înregistrarea se va face după datele publicate, fiind astfel tributară observațiilor și cunoștințelor autorilor din trecut. În astfel de cazuri, se impune o valorificare critică a datelor cuprinse în izvorul bibliografic ce servește ca bază pentru înregistrarea unei descoperiri monetare. Foarte adesea, această operație este posibilă.

3. descoperiri monetare menționate în diverse materiale de arhivă și despre a căror soartă nu se mai știe nimic sau care au dispărut din diferite motive. Este cazul, mai ales, al unor tezaure găsite în secolele trecute.

Deși cercetarea integrală a acestor izvoare creează mari dificultăți, nu ni se pare recomandabil să se renunțe la vreuna din categoriile enunțate mai sus.

III. SELECTAREA MATERIALULUI DEPISTAT

Educarea maselor largi, în zilele noastre, are ca efect îmbucurător, printre altele, salvarea descoperirilor monetare ce se efectuează neconținut pe întinsul țării. Anunțați din vreme de către descoperitorii întâmplători ai unor tezaure monetare, specialiștii din instituții centrale de cultură sau din muzee locale pot face imediat cercetări la fața locului, stabilind condițiile exacte în care s-a făcut descoperirea și luând măsurile de rigoare pentru conservarea materialelor descoperite. Se înțelege că de aceste condiții nu au beneficiat și descoperirile din trecut, ceea ce are drept consecință incertitudinea privitoare fie la conținutul exact, fie, uneori, la localizarea unei descoperiri. Foarte multe piese din tezaure monetare au intrat în colecții particulare fără a li se consemna proveniența sau cu indicații inexacte ori vagi, ca de exemplu : găsită în Dobrogea ori în împrejurimile orașului X.

Pentru a nu încărca repertoriul numismatic cu informații foarte vagi, care pot fi adesea greșite, credem că trebuie eliminate *de plano* toate descoperirile care nu au măcar indicația unei localități.

IV. REDACTAREA FIȘELOR.

Fișele pe baza cărora urmează a se integra descoperirile monetare în repertoriul propus vor cuprinde următoarele rubrici :

1. locul și împrejurările descoperirii ;
2. conținutul descoperirii. Se va indica, pe cât e cu putință :
  - a. numărul total al pieselor
  - b. repartitia lor pe emitenți, nominale și, când e cazul, pe monetării
  - c. datarea pieselor componente
  - d. prezența într-o descoperire monetară și a altor genuri de obiecte ;
3. colecțiile publice sau particulare în care au ajuns și se păstrează astăzi piesele provenind din descoperirea semnalată ;
4. bibliografia privitoare la descoperirea în cauză ;
5. data celei mai recente monede (*terminus post quem* al descoperirii) și semnul convențional sub care descoperirea respectivă figurează pe harta anexă ; aceste ultime elemente vor fi scoase în evidență, spre a fi urmărite cu mai multă ușurință.

V. COORDONAREA MATERIALULUI ADUNAT PE FIȘE.

Clasarea fișelor privitoare la descoperiri monetare se va face în ordinea cronologică a emiterii monedelor ; în cazul unui tezaur monetar, se va avea în vedere data celei mai recente monede (*terminus post quem*).

Nu este indicat, după părerea noastră, un aranjament, în ordine alfabetică, al localităților în care s-au făcut descoperiri monetare, deoarece, într-un

asemenea caz, tabloul circulației monetare dintr-o anumită epocă, pe un spațiu geografic mai larg, ar fi greu de sesizat dintr-o singură privire. Indici alfabetici pentru nume de localități și de emitenți, precum și pentru nominale vor servi la orientarea cercetătorilor, în vederea consultării rapide a repertoriului numismatic al României.

VI. CARTOGRAFIEREA DESCOPERIRILOR MONETARE.

Este de la sine înțeles că repertoriul va avea în anexe hărți cuprinzând, pe perioade istorice, toate descoperirile monetare înregistrate. Din experiența căpătată cu prilejul efectuării unor lucrări de acest gen¹⁶, am reținut avantajul folosirii unui număr cât mai restrâns de semne convenționale, care să fie susceptibile de a diferenția cronologic descoperirile monetare din aceeași perioadă, fără a îngreuna citirea cartogramei respective.

Ne oprim aici, apreciind că nu este locul a intra în amănunte. Considerațiile expuse în rândurile precedente au făcut obiectul unor necurmăte preocupări, ce datează de trei decenii. Mai mult decât o simplă comunicare, ele reprezintă de fapt o adevărată pledoarie în favoarea unei opere de mult așteptate de la numismații români; redactarea repertoriului descoperirilor monetare din țara noastră. E timpul ca ea să devină fapt împlinit¹⁷.

NOTE

* Comunicare prezentată la sesiunea Comisiei de istorie economică și istorie a gândirii economice, în ședința din 4 aprilie 1972.

1 Cesar Bolliac, *Arheologia și numismatica*, în *Trompeta Carpaților*, VII (1869), nr. 699 din 23 ian/4 febr., p. 2 986—2 987; idem; *Arheologia*, *ibid.*, nr. 785 (*recte* 758) din 8/20 sept., p. 2 317 (retipărire sub titlul *Excursiune arheologică din anul 1869*, București, 1869, 73 p.).

2 C. Gooss, *Chronik der archäologischen Funde Siebenbürgens*, în *Archiv des Vereines für Siebenbürgischen Landeskunde*, XIII (1876), p. 203—338.

Lucrarea, mai veche, a lui M. J. Ackner, *Die antiken Münzen, eine Quelle der älteren Geschichte Siebenbürgens 101—275 nach Chr.*, publicată în *Archiv für Kenntniss von Siebenbürgens Vorzeit und Gegenwart*, I (1840—1841), p. 69—96, 297—331, nu se referă la descoperiri monetare, considerate ca izvoare istorice, ci numai la studiul emisiunilor monetare romane pivoitoare la Dacia.

3 Const. Moisil, *Monete și tezaure monetare găsite în România și în ținuturile românești învecinate (vechiul teritoriu geto-dac)*, în *Buletinul Societății numismatice române*, X (1913), p. 19—22, nr. 1—15; p. 62—64, ur. 16—28; XI (1914), p. 23—27, nr. 29—41; p. 55—57, nr. 42—50; XII (1915), p. 43—44, nr. 51—54; p. 152—154, nr. 55—58; XIII (1916), p. 42—43, nr. 59—67; *Monete și tezaure monetare din România Mare (vechiul teritoriu geto-dac)*, *ibid.*, XV (1920), p. 78—81, nr. 68—87; XVII (1922), p. 58—62, nr. 88—100; XVIII (1923), p. 90—91, nr. 101—113; *Noi descoperiri monetare în România*, *ibid.*, XXI (1926), p. 17—18, nr. 114—120.

4 Iulian Marțian, *Repertoriu arheologic pentru Ardeal*, Bistrița, 1920, 61 p.
5 Márton Roska, *Thesaurus antiquitatum transilvanicarum*. Erdély régészeti repertoriuma Tom I, Kolosvár (Cluj), 1942, 360 p.

6 Iudita Winkler, *Despre datarea tezaurului antic descoperit lângă Sebeș în 1491*, în *Apulum*, IX (1971), p. 527—529.

7 Wolfgangus Lazius, *Commentariorum Reipub. Romanae illius, in exteris provincijs, bello acquisitis, constitutae, libri duodecim*, Basileae (Bâle, Basel), 1551, p. 1094; cf. I. Marțian, *Comori ardelenе*, în *Buletinul Societății numismatice române*, XVI (1921), p. 15—18.

8 Cu titlu de exemplu, ne mărginim să citim numai două lucrări, mai vechi: M. Macrea, *Monetele și părăsirea Daciei*, în *Anuarul Institutului de studii clasice*, III (1936—1940), p. 271—305; Bucur Mitrea, *Penetrazione commerciale e circolazione monetaria nella Dacia prima della conquista*, în *Ephemeris Dacoromana*, X (1943), p. 1—154.

9 În acest sens, Octavian Oct. Iliescu, *Corpus Thesaurorum Olteniae*, în *Oltenia*, II (1941), p. 157—160; Const. Moisil, *Tezaurele monetare ca izvoare istorice*, în *Cronica numismatică și arheologică*, XVI (1942), p. 68—75; v. și comentariile noastre din recenzia repertoriului ceh (citată mai jos, în nota nr. 11), recenzie publicată în *Studii și cercetări de numismatică*, II (1958), p. 479—490; III (1960), p. 596—598.

10 Arhiva privitoare la acest repertoriu se păstrează la Cabinetul numismatic al Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România.

11 *Nález mincí v Cechách, na Morave a ve Slezsku* redigovale Emanuela Nohejlová-Prátová (Tezaurele monetare din Cehia, Moravia și Silezia, sub redacția Emanuelei Nohejlová-Prátová). Praga, I, 1955, 314(316) p. + 6 hărți; II, 1956, 298(—300) p. + 5 hărți; III, 1957, 275(—280) p. + 5 hărți; IV, 1958, 231(—236) p.

12 Hans Jörg Kellner, *Die Fundmünzen der römischen Zeit in Deutschland*, Berlin, 1960 — (în curs de apariție).

13 J. D. A. Thompson, *Inventory of British Coin Hoards A. D. 600—1500*, London, 1956, 162 p., 24 planșe, hărți.

14 Publicată de Const. Moisil, *Creșterea colecțiilor Cabinetului numismatic*, în *Creșterea colecțiilor* (Biblioteca Academiei Române), 49—53 (1936—1942), p. 22.

15 Despre folosirea metalelor, ca mijloc de schimb, în epoca bronzului, v. I. Nestor, în *Istoria României*, I, București, 1960, p. 119—120.

16 Ne referim la următoarele hărți numismatice, executate după indicațiile noastre în anii 1953—1956: a. *Tezaure monetare găsite pe teritoriul R.P.R.*, hartă la scara 1:500000, realizată în 1953 în cadrul Muzeului numismatic al Băncii de Stat a R. P. Române (azi Banca Națională a R. S. România) și prezentată de către autorul acestor rânduri în ședința Societății numismatice române din 15 martie 1953 (comunicarea: *Cu privire la repertoriul și harta tezaurilor și descoperirilor monetare din țara noastră*); această hartă se păstrează astăzi la Cabinetul numismatic al Bibliotecii Academiei R. S. România; b. *Tezaure monetare găsite pe teritoriul R.P.R.*, hartă la scara 1:375 000, prezentată în cadrul Expoziției numismatice a Muzeului de istorie a Municipiului București, expoziție cu caracter permanent, inaugurată la 12 iunie 1956.

17 Precizăm că, începând de la 1 ianuarie 1972, sub egida Institutului de istorie „N. Iorga” al Academiei de Științe Sociale și Politice a R. S. România, se lucrează la redactarea unui repertoriu al descoperirilor monetare datînd din perioada 271—1365; acest repertoriu face parte din colecția *Fontes Historiae Daco-Romanae*, editată sub îngrijirea Institutului mai sus citat.

Nu am socotit necesar să amintim, în comunicarea de față, inițiativele ce se manifestă de mai mulți ani încoace, pe plan internațional, în vederea redactării unor mari repertorii de tezaure monetare (grecești, romane sau bizantine), acoperind întregul bazin mediteranean. Aceste inițiative nu exclud, ci dimpotrivă, implică redactarea, în prealabil sau în paralel, a repertoriului național de care ne-am ocupat în această succintă notă.

LE PROBLÈME DE LA RÉALISATION D'UN RÉPERTOIRE CONCERNANT LES DÉCOUVERTES MONÉTAIRES FAITES EN ROUMANIE

RÉSUMÉ

Cet article a fait l'objet d'une communication, présentée, le 4 avril 1972, à la session organisée par la Commission d'histoire économique et d'histoire de la pensée économique, instituée près l'Académie des Sciences Sociales et Politiques de la République Socialiste de Roumanie. Après avoir tracé l'évolution des préoccupations manifestées dans ce domaine, depuis plus d'un siècle, l'auteur y expose les principaux jalons dont on devrait tenir compte, de son avis, en vue de réaliser, dans un délai raisonnable, le répertoire des découvertes monétaires, faites en Roumanie.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

UN STATER DE TIP ALEXANDRU CEL MARE, PROVENIND DIN TEZAURUL DE LA MĂRĂȘEȘTI

de CARMEN MARIA PETOLESCU

Printre monedele achiziționate de Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România, se află și un stater de tip Alexandru cel Mare, provenind din tezaurul de la Mărășești (jud. Vrancea).¹

În anul 1909, la Mărășești, a fost descoperit întâmplător un tezaur compus din circa 800 de stateri de aur purtând numele regilor Filip al II-lea, Alexandru cel Mare, Filip al III-lea Arideul și Lysimach. Tezaurul s-a împrăștiat apoi în diferite colecții din țară și din străinătate.² Astfel, 82 de piese au intrat în posesia lui C. Alessandrescu și ulterior a fiilor acestuia, care le-au vândut la Londra (cu excepția a trei piese). Din fericire, înainte de vânzarea lor au fost executate mulaje în gips (păstrate acum la Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România; inv. 1000/1953).³

În 1961, Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei a achiziționat un stater emis de Alexandru cel Mare provenind din tezaurul de la Mărășești; din același tezaur au mai fost prezentate spre identificare alte două exemplare.⁴

Unul dintre acești stateri a intrat recent în patrimoniul Muzeului de Istorie al Republicii Socialiste România (inv. 19952) :

Av. Capul zeiței Athena spre dr. cu coif corintian ornat de un șarpe.

Rv. AAEEANΔΠΟΥ în cîmpul dr., de sus în jos. Nike în picioare spre st., ținînd în dr. o cunună de laur, în st. *stylis*. În cîmpul st. o protomă

de Pegas, sub aripa zeiței sigla .⁵

Dim. 18,5×19 mm ; 8,47 g.

Prezența Pegasului pe monedele de tip Alexandru cel Mare este privită, în general, ca simbol al orașului Lampsacus din Mysia.⁶

Staterul în discuție face parte dintre monedele emise la Lampsacus, care poartă pe revers Pegasul și sigla și care sînt datate în anul 310 î.e.n.⁷

Printre mulajele monedelor provenind din tezaurul de la Mărășești, păstrate la Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei, se află un stater identic cu acesta ; examinarea atentă a celor două exemplare ne-a dat posibilitatea să stabilim că pentru baterea reversului lor a fost folosită aceeași ștanță.

Prezentînd staterul descoperit la Mărășești am încercat să contribuim, fie și într-o măsură mai mică, la îmbogățirea datelor privind acest tezaur.

NOTE

1 Moneda a făcut parte din colecția C. Alessandrescu și a fost oferită muzeului de către un membru al familiei.

2 Date despre acest tezaur la : Const. Moisil, în *Buletinul Societății numismatice române*, 11, 1914, p. 25—26 ; idem, în *Cronica numismatică și arheologică*, 14, 1939, p. 142—143 ; Octavian Iliescu, în *Căiet selectiv de informare asupra creșterii colecțiilor Bibliotecii Academiei R.P.R.*, nr. 8, 1963, p. 329.

3 Mulțumim și pe această cale șefului Cabinetului Numismatic al Bibliotecii Academiei Octavian Iliescu, care ne-a pus la dispoziție, pentru studiu comparativ, mulajele în gips.

4 Octavian Iliescu, *op. cit.*, p. 329.

5 L. Müller, *Numismatique d'Alexandre le Grand*, Copenhaga, 1855, nr. 611.

6 *Ibidem*, p. 196 și 235.

7 M. Thompson, A. R. Bellinger, *Greek coins in the Yale collection IV : A Hoard of Alexander Drachms*, reprinted from *Yale Classical Studies*, XIV, 1955, p. 33 (inaccesibilă) ; apud Gh. Poenaru Bordea, *Tezaurul de la Mărășești*, comunicare prezentată la Institutul de Arheologie din București la 2 aprilie 1973. Pentru datarea monedei, aducem mulțumiri autorului care ne-a pus la dispoziție textul comunicării.

UN STATÈRE DE TYPE ALEXANDRE LE GRAND PROVENANT DU TRÉSOR DE MĂRĂȘEȘTI

RÉSUMÉ

En 1909 on a découvert à Mărășești (dép. de Vrancea) un trésor de 800 statères de Philippe II, Alexandre le Grand, Philippe III et Lysimaque, dispersé ultérieurement.

L'auteur présente une pièce conservée au Cabinet Numismatique du Musée d'histoire de la République Socialiste de Roumanie. Le statère a été émis à Lampsaque (Mysie), en 310 avant notre ère.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. — Statère de type Alexandre le Grand du trésor de Mărășești

TEZAURUL DE MONEDE ANTICE DESCOPERIT LA FRĂSINET, JUDEȚUL TELEORMAN

de *ION SPIRU* și *CORNELIU BEDA*

În luna august 1972, a fost recuperat pentru Muzeul de istorie din Alexandria un tezaur format din 29 monede de argint antice. Dintre acestea, 28 sînt tetradrahme ale Provinciei Macedonia Prima și una emisă de orașul Thasos.

Tezaurul a fost descoperit în anul 1970 de către țăranul cooperator Dumitru Stănilă din satul Frăsinet, comuna Băbăița, județul Teleorman, la 4 km depărtare de sat, în punctul numit „Valea Mierlei”. Monedele fuseseră depuse într-o ulică, spartă în momentul descoperirii și nerecuperată. În acest loc, se păstrează urmele unei așezări geto-dacice, în legătură cu care trebuie pus tezaurul. Emisiunile Macedoniei Prima aparțin tipului de tetradrahme bine cunoscut, avînd pe avers scutul macedonean cu bustul zeiței Artemis Tauropolos în centru, înconjurat de un cerc perlat.

Pe revers, în mijlocul monedei, se află măciuca lui Hercule, în poziție orizontală, monograme, ale magistraților și legenda

Total se află înconjurat de o cunună de stejar.

Cu toate că monedele au fost emise numai între anii 158—148 î.e.n., ele au avut o mare circulație, fiind prețuite atît pentru valoarea lor intrinsecă, datorată titlului ridicat al argintului, cît și pentru prezentarea artistică.

Monedele din tezaurul amintit diferă de la un exemplar la altul. În timp ce cîteva exemplare sînt foarte frumos executate, altele sînt mai puțin reușite, iar unele au chiar defecte de imprimare, ceea ce dovedește că au aparținut mai multor emisiuni, așa cum o arată de altfel și siglele lor. Una dintre piese este o imitație, întrucît diferă de celelalte monede, fiind mai slab realizată artistic, cu bustul zeiței mult mărit și cu lipsa literei sigma de la cuvîntul *Protes*, la care se mai adaugă și titlul scăzut al argintului.

Descoperirea acestui tezaur se adaugă celorlalte descoperiri de monede ale Macedoniei Prima, în județul Teleorman. Numărul total al monedelor din acest județ, cunoscute pînă acum, se ridică la circa 180 exemplare, reprezentînd aproape jumătate din totalul de 400—405 de astfel de monede găsite în țara noastră. Cele 180 de tetradrahme descoperite în județul Teleorman fac dovada

unei puternice circulații și alături de urmele arheologice documentează, în această parte a Daciei, existența unei populații getice destul de numeroase, care avea relații comerciale strânse cu lumea din sudul Dunării.

În sprijinul acestor afirmații, amintim că din 17 tezaure cu tetradrahme Macedonia Prima descoperite în țară, șase sînt găsite în județul Teleorman și anume în localitățile Conțești, Nicolae Bălcescu, Mereni, Merișani, Vișoara, la care se adaugă acum și cel de la Frăsinet. Izolat, s-au mai găsit astfel de monede la Alexandria, Furculești, Orbeasca de Sus, Roșiorii de Vede, Vitanesti etc. Toate aceste monede trebuie puse în legătură cu populația getică, pe care o atestă de altfel, și așezarea unde a fost găsit tezaurul amintit.

Ceramica descoperită în acest loc este tipică așezărilor geto-dacice din secolul II—I î.e.n. și se adaugă celei apărute în peste douăzeci de așezări locale descoperite pe firul apelor care străbat județul de la nord spre sud-est. Dacă mai adăugăm la aceste așezări amintite și cetățile getice de la Zimnicea, Albești și Orbeasca, mormîntul de incinerare de la Lăceni, precum și importantul tezaur din mormîntul descoperit în măgura de la Peretu, se poate afirma că între monedele descoperite în județ și viața acestei populații exista o strînsă legătură.

Tezaurul de la Frăsinet are, prin urmare, nu numai o valoare numismatică ci și una de document istoric care atestă încă o dată prezența unei populații geto-dacice, numeroase și active, în plină ascensiune social-economică, pe actualul teritoriu al județului Teleorman.

ASUPRA UNUI TEZAU MONETAR ROMAN REPUBLICAN DIN ESTUL TRANSILVANIEI

de BUCUR MITREA

Notam cu alt prilej¹ necesitatea de a fi republicate toate descoperirile monetare de pe teritoriul țării noastre în mod critic și exhaustiv, la nivelul de azi al cercetării numismatice.

Prin astfel de lucrări, pregătim editarea viitorului *Corpus* al descoperirilor monetare din România. În viziunea mea, un asemenea corpus va trebui să cuprindă rezumativ, dar integral, toate informațiile care se cunosc în legătură cu descoperirea respectivă, începînd cu condițiile de găsire, datele tehnice, exprimate succint, dar complet, precizarea cronologică a fiecărei monede după studiile cele mai recente și în general acceptate, ilustrarea celor care prezintă unele elemente noi și terminînd cu menționarea colecțiilor prin care monedele au trecut și instituția sau colecția în care se păstrează în prezent, în caz că se cunoaște.

În felul acesta, punem la îndemîna cercetătorului istoriei noastre vechi, dar și a acelor care se ocupă de cercetarea istoriei vechi în general, un izvor de primă mînă pentru studiul vieții social-economice a Daciei. În același timp, îi scutim pe cei ce vor folosi *Corpus*-ul de a merge la unele lucrări în care descoperirile au fost menționate pentru prima oară și care sînt azi greu accesibile chiar cercetătorilor din marile centre din țară, fără să mai amintim pe cei din centre mai mici sau pe cei de peste hotare.

Iată deci cum se justifică o asemenea muncă, plină de răbdare, care are ca obiectiv să caute, să selecteze cu grijă, să noteze tot ce este important, subliniind meritul cercetătorului respectiv, corectîndu-l dacă și cînd e necesar, în orice caz oferind o prezentare completă la nivelul actual al științei numismatice, a tot ceea ce se știe în legătură cu o descoperire numismatică.

În cadrul general expus mai sus, m-am oprit pentru moment asupra tezaurului de la Mărtiniș, jud. Harghita, cunoscut și în literatura mai veche.

Primul izvor ce mi-e cunoscut în legătură cu această descoperire este o notiță a lui Carl Gooss, publicată în 1876 în cunoscuta sa lucrare *Chronik der archäologischen Funde Siebenbürgens*.² Primul fapt pe care-l pot consemna

este că descoperirea s-a făcut înainte de anul 1876, dată la care C. Gooss își publică lucrarea.³ Al doilea fapt sigur este că neobositul cercetător și iubitor al antichităților transilvane, căruia știința istorică îi datorează valoroase studii și numeroase informații referitoare la istoria veche a Daciei, a examinat personal descoperirea și ne-a lăsat o descriere științifică pe baza căreia se poate preciza și data monedelor. În legătură cu împrejurările și punctele în care s-a făcut descoperirea nu ni s-au păstrat amănunte. Se consemnează doar că în localitatea pomenită s-a găsit un tezaur ce cuprindea o tetradrahmă thasiană și numeroase monede romane republicane. Din acestea, abia 16 exemplare s-au păstrat în două brățări.⁴ Una din brățări se afla la 1876 în posesiunea familiei Julius Cserey în Imeni, jud. Covasna, iar cea de a doua la Iacob Ilona, din Mărtiniș, jud. Harghita.

În continuare, același C. Gooss, dă o descriere sumară, dar cu toate caracteristicile av. și rv. fiecărui denar roman republican. Pe baza acestei descoperiri, am întocmit inventarul cronologic al monedelor.

1. *Fără nume de magistrat*
Capul Romei ; rv. Dioscurii și ROMA.
Grueber, Roma, 289, anii 229—217 (tip aproximativ).
Sydenham, 207, anii 175—168.
2. *L. Sempronius Pitio*
Grueber, Roma, 711, anii 172—151.
Sydenham, 402, anii 145—138.
3. *C. Coilius Calvus* / Central University Library Cluj
Grueber, Roma, 1435, tip. gen., anul 90.
Sydenham, 582, anii 100—97.
4. *L. Caesius*
Grueber, Italia, 585, anul 91.
Sydenham, 564, anul 103.
5. *M. Fourius Philus*
Grueber, Italia, 555, anii 93—92.
Sydenham, 529, anii 112—109.
6. *C. Annius Luscus, L. Fabius Hispaniensis*
Grueber, Spania, 1, anii 82—80.
Sydenham, 748, tip gen., anii 81—80.
7. *L. Iulius Bursio*
Grueber, Roma, 2485, tip gen., anul 85.
Sydenham, 728, tip gen., anul 83.
8. *C. Vibius Pansa*
Grueber, Roma, 2244, tip gen., anul 87.
Sydenham, 684, anii 89—88.
9. *M. Volteius*
Grueber, Roma, 3154, anul 78.
Sydenham, 774, anul 76.
10. *P. Crepusius*
Grueber, Roma, 2693, anul 83.
Sydenham, 738, anii 82—81. Rv. cifra CCX.

11. *C. Publicius Malleolus*
Grueber, Italia, 697, anul 89.
Sydenham, 615, anii 92—91.
12. *L. Marcius Censorinus*
Grueber, Roma, 2657, anul 83.
Sydenham, 737, anii 82—81.
13. *P. Crepusius*
Grueber, Roma, 2673, tip gen., anul 83.
Sydenham, 738, tip gen., anii 82—81. Rv. cifra CCLXXXXI.
14. *Q. Antonius Balbus*
Grueber, Roma, 2730, tip gen., anul 82.
Sydenham, 742, tip gen., anul 81.
15. *Q. Fufius Kalenus, Mucius Cordus*
Grueber, Roma, 3358, anul 72.
Sydenham, 797, anul 69.
16. *Tetradrahmă thasiană*
Nu se dau alte amănunte asupra ei.

În literatura numismatică actuală, descoperirea monetară de la Mărtiniș a fost menționată, dar nu fără unele inexactități. Una din acestea îmi aparține. Astfel în lucrarea mea asupra circulației monetare în Dacia înainte de cucerire⁵, lucrare încheiată în anul 1938, s-a strecurat greșeala că s-ar fi recuperat o tetradrahmă din Thasos și 16 denari romani republicani. În realitate au fost salvate în total 16 exemplare, inclusiv tetradrahma thasiană. Aceeași eroare va fi preluată într-o primă fază de către Iudita Winkler⁶, pentru ca apoi aceeași cercetătoare într-o lucrare mai recentă⁷ să redea corect situația numerică a exemplarelor.

Un alt aspect asupra căruia voi stărui puțin este acela al celei mai recente monede păstrate din tezaur.

În 1938, mereu pe baza aceluiași C. Gooss⁸, notam că denarii se egalo-nează din secolul al III-lea pînă pe la mijlocul secolului I î.e.n.⁹

Iudita Winkler, folosind cronologia lui H. A. Grueber, precizează în mod just că cel mai recent denar se datează în anul 72 î.e.n.¹⁰

Pe baza cronologiei mai recente a lui E. A. Sydenham, pe care eu o întrebuițez, acest denar urmează a fi datat în anul 69 î.e.n.

*

Descoperirile de monede romane republicane, fie sub formă de tezaure, fie izolate, sînt cunoscute în această parte a țării. Ele au fost puse în valoare în ultimii 30 de ani de către Dr. Székely Zoltán¹¹, directorul Muzeului de istorie din Sf. Gheorghe.

Dar tezaurul care formează obiectul preocupărilor noastre mai conține pe lîngă denarii romani din timpul republicii și o tetradrahmă thasiană. Prin această ultimă monedă el se integrează într-o anumită grupă de tezaure monetare romane, care conține și tetradrahme thasiene. Cu toate progresele ce s-au făcut în ultima vreme în domeniul cercetării numismatice antice a Daciei, nu avem încă un studiu care să încerce să urmărească și să definească structura tezaurelor în care aceste două grupe de monede se întîlnesc. Totuși, anumiți pași au fost făcuți.¹²

În această privință, descoperirea de la Mărtiniș nu reprezintă o descoperire izolată nici pentru Dacia și nici chiar pentru regiunea respectivă.

O structură asemănătoare pare să fi avut și un alt tezaur descoperit tot în estul Transilvaniei. Este vorba de descoperirea monetară de la Catalina, comuna Imeni, jud. Covasna, din anul 1881, și care ar fi conținut denari romani republicani și tetradrahme thasiene. Din păcate, acest tezaur s-a împrăștiat fără ca cineva să fi putut consemna conținutul lui într-un mod mai precis.¹³

Dar dacă tezaurul de la Catalina ne-a rămas necunoscut, s-au păstrat în schimb altele ce au o structură asemănătoare. Nu am de gând să le menționez pe toate, după cum nu intenționez să adâncesc acum și aici această problemă. Urmăresc doar să-i schițez liniile mari, de aceea mă voi limita să notez că o bună parte din tezaurele din Dacia care conțin denari romani republicani și tetradrahme thasiene indică o îngropare timpurie în cursul deceniilor doi și trei sau în anii imediat următori. Nu putem însă să nu amintim că alte tezaure, care au aceeași structură, au fost îngropate și pe la mijlocul secolului I și chiar în cea de a doua jumătate a lui. Asemenea încercări de a împinge analiza mai departe sînt stînjinite de informațiile incomplete și lacunare pe care le avem în legătură cu astfel de descoperiri.

Cu toate lipsurile notate, vom menționa mai jos tezaurele care fac parte din prima grupă.

În această ordine de idei, o primă mențiune îi revine tezaurului descoperit în împrejurimile orașului Alexandria¹⁴, în 1938. El a fost format din 89 monede de argint, din care 85 au fost denari romani republicani, iar restul de patru monede au fost tetradrahme thasiene. Const. Moisil a primit, din această descoperire, fotografiile a 56 denari și o tetradrahmă thasiană. Denarii ar fi fost emiși, după cum a stabilit același cercetător, începînd cu magistratul «Cn. Lucretius și sfîrșind cu Q. Antonius Balbus¹⁵», ceea ce după cronologia lui Sydenham înseamnă anii 133—126 și 81 î.e.n. După cunoștințele mele avem de a face cu cel mai timpuriu tezaur de denari romani republicani îngropat în pămîntul Daciei.¹⁶

Alte două tezaure îngropate la o dată ulterioară celei de mai sus, mai precis la anul 73 î.e.n., sînt cele de la Hotărani¹⁷, jud. Mehedinți și cel de la Zătreni¹⁸, jud. Vilcea. Primul a fost descoperit în 1915 și din el s-au recuperat 25 denari și 3 tetradrahme thasiene. Cel mai recent denar a fost emis de magistratul monetar L. Farsuleius Mensor. Cel de al doilea a fost descoperit înainte de 1914 și ni s-au păstrat 39+2 denari și indicații pentru tetradrahme thasiene sau Macedonia Prima.

Un alt tezaur care se pare a fi fost complet sau aproape complet recuperat și care conține, pe lângă denari romani republicani și tetradrahme thasiene, este cel de la Sfîntestî¹⁹, jud. Teleorman. El are în componența sa 92 denari romani republicani, o imitație după același original și 13 tetradrahme thasiene. Cel mai recent denar este cel emis de magistratul monetar Man. Aquilius, Sydenham, 798, anul 68.

Un alt tezaur din aceeași grupă este cel din localitatea Nicolae Bălcescu²⁰, jud. Olt. Din acesta au putut fi salvați 13 denari și o imitație după o tetradrahmă a Primei Macedonii. Cel mai recent denar a fost emis de magistratul P. Sulpicius Galba, este de tipul Sydenham, 839 și este datat în anul 65.

Din descoperirea monetară de la Grădiștea²¹, Călărași, jud. Ialomița ne-au parvenit 21 denari și o tetradrahmă. Cel mai recent denar a fost bătut de magistratul C. Calpurnius Piso Frugi și este datat de Sydenham în anul 64 î.e.n.

Tezaurul de la Călinești²², jud. Teleorman, recuperat, după cât se pare, în întregime sau cu mici lipsuri insignifiante, este format din 92 denari, șase imitații și trei tetradrahme thasiene. Cel mai recent denar poartă numele magistratului monetar A. Plautius și se datează, după cronologia lui Sydenham, în anul 54 î.e.n.

Urmează cel descoperit la Satu Nou²³, jud. Arad, care cuprinde 125 denari, patru imitații după același original și o tetradrahmă thasiană. Denarul cel mai recent a fost emis de magistratul monetar P. [Licinius] Crassus, datat de Sydenham în anul 54.

La Stăncuța²⁴, jud. Brăila, din descoperirea complexă, au fost recuperați 34 denari și 50 tetradrahme thasiene plus alte trei imitații. Cel mai recent este emis de magistratul L. Cassius Longinus, datat de Sydenham în anii 52—50 î.e.n.

Din tezaurul descoperit la București²⁵ în 1958 au fost recuperați șase denari romani și o tetradrahmă thasiană stilizată. Cel mai recent denar este emis de magistratul D. Postumius Albinus, Sydenham, 941, anii 49—48.

Pentru cea de a doua grupă de tezaure de denari romani republicani însoțiți de tetradrahme thasiene, îngropate în cea de-a doua jumătate a secolului I î.e.n. putem cita câteva exemple.

Voi aminti în primul rând pe cel de la Jegălia²⁶, jud. Ialomița, din care au fost recuperați deocamdată 422 denari, dintre care câțiva incuși, iar restul pînă la 450 sau 457, cîți sînt menționați în catalog, sînt imitații după același original, la care se adaugă o tetradrahmă thasiană. Cel mai recent denar din acest tezaur a fost emis de magistratul P. Accoleius Lariscolus, în anul 37 î.e.n. Un alt exemplu îl constituie tezaurul de la Gura Padinii²⁷, jud. Olt, din care s-au recuperat 231 denari romani din timpul republicii, o drahmă de la Alexandru cel Mare și două tetradrahme thasiene. Cel mai recent denar a fost bătut de Marc Antoniu în anii 32/31. Tot în această categorie se încadrează și tezaurul de la Remetea Mare²⁸, jud. Timiș, care pe lângă cei 169 denari, mai are și șapte tetradrahme thasiene. Cel mai recent denar este din anul 16—15 î.e.n.

Mai pomenim două descoperiri ce au avut aceeași structură monetară, dar care, din păcate, s-au risipit înainte de a putea fi cercetate și publicate. Este vorba de unul din tezaurele descoperite la Poiana²⁹, Adjud, înainte de 1938, și care ar fi avut 25 denari și 2 tetradrahme thasiene. Aceeași soartă a avut-o și tezaurul de la Catalina³⁰, jud. Covasna.

Din cele expuse mai sus reiese că tetradrahmele thasiene, mai mult sau mai puțin stilizate³¹, apar în contextul tezaurelor de monede romane republicane, atît în prima jumătate a secolului I î.e.n., cît și în cea de a doua jumătate a aceluiași secol. Se pare că, din descoperirile citate, ar reieși o predominare a lor în tezaurele îngropate în prima jumătate a secolului I î.e.n.

Dar mai este și un alt fapt care pledează pentru îngroparea timpurie a tezaurului. Faptul că primul editor, C. Gooss, nu pomeneste nimic despre vreo incizie care să se fi aflat pe denarii de la Mărtiniș, ne lasă să înțelegem că ele n-au existat. Altfel, cu meticulozitatea cu care lucra, acesta le-ar fi amintit. Or acest fapt se întîlnește mai cu seamă la această categorie de tezaure. Un sprijin

în același sens cred că putem găsi în observația recentă, anume că ultima monedă păstrată indică, de cele mai multe ori, sau de regulă, și data la care tezaurul a fost îngropat.³²

Pe baza tuturor considerentelor de mai sus, cred că tezaurul a fost îngropat în prima jumătate a secolului I î.e.n., poate chiar curînd după anul 72 î.e.n.

Tezaurul amintit, împreună cu alte numeroase asemenea documente numismatice aflate în estul și nordul Transilvaniei, dovedise strînsele legături economice pe care triburile dacice le-au avut cu romanii³³, încă cu două secole înainte de Traian.

NOTE

1 Bucur Mitrea, *Pe marginea tezaurului de la Ilienii*, Aluta, I, 1970, p. 103—107.

2 Carl Gooss, *Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde*, XIII, 1876, p. 203—340.

3 Același, extras separat, Sibiu, 1876.

4 C. Gooss, *op. cit.*, p. 235—236 sau p. 35—36 din extras.

5 Bucur Mitrea, *Penetrazione commerciale e circolazione monetaria nella Dacia prima della conquista* Ephemeris Dacoromana, X, 1945, p. 109. (mai departe prescurtat ED). Iată ce scriam atunci «Ripostiglio di monete di Thasos e di monete romane repubblicane. Di queste si sono conservati soltanto un tetradrammo di Thasos e 16 denari repubblicani, i quali vanno dal secolo III fino alla metà del secolo I av. C.».

6 I. Winkler, *Contribuții numismatice la istoria Daciei*, Studii și cercetări științifice, Cluj, Științe sociale VI, 1955, 1—2, p. 140, nr. 104. (Mai departe prescurtat SCȘ Cluj).

7 Iudita Winkler, *Schatzfunde römischer Silbermünzen in Dakien bis zum Beginn der Dakerkriege*, Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte, 17, 1967, p. 149, nr. 88 (mai departe prescurtat JNG).

8 G. Gooss, *op. cit.*, p. 236 sau extras p. 36.

9 B. Mitrea, ED, X, 1945, p. 109.

10 Iudita Winkler, JNG, 17, 1967, p. 149, nr. 88.

11 Székely Zoltán, *Le trésor de Alungeni*, Dacia XI—XII, 1945—1947, p. 105—114. Același, *Noi tezaure dacice descoperite în sud-estul Transilvaniei*, Studii și cercetări de istorie veche, 16, 1965, 1, p. 51—66 (Tezaurul de la Peteni, p. 62—63. Mai departe, prescurtat SCIV). Același, *Un tezaur de monede republicane găsit la Sf. Gheorghe...*, Studii și cercetări de numismatică, IV, 1968, p. 363—372. (Mai departe prescurtat SCN).

12 I. Winkler, JNG, 17, 1967, p. 126. Lista tezaurelor de monede thasiene descoperite pe teritoriul României, la E. Chirilă și Pop, *Tezaurul monetar de la Sinpetru...*, Apulum, VII, 1, 1968, p. 161—165. Aceeași listă la E. Chirilă și G. Mihăescu, *Tezaurul de la Căprioru*, idem, ediție germană, *Der Münzhort von Căprioru*, Tirgoviște, 1969, p. 34—40.

13 A. Székely Nemzeti Múzeum értesítő, I, 1890, p. 53. Avem de a face cu localitatea din jud. Covasna și nu cu cea omonimă din județul Cluj, cum am notat din greșeală, după Marțian în ED, X, 1945, p. 110, nr. 75. Eroarea a trecut la Winkler, SCȘ Cluj, VI, 1955, p. 130 și apoi la E. Chirilă și I. Pop, *loc. cit.*, p. 162, nr. 16. Localitatea este corect situată geografic de I. Winkler, JNG, 17, 1967, p. 144.

14 Const. Moisil, *Les tétradrachmes de Thasos et de la Macédoine I-ère et leur circulation en Dacie*, Balcania, VII, 1, 1944, p. 13, nr. 7.

15 La Const. Moisil, *loc. cit.*, o greșeală de tipar: Barbus în loc de Balbus, se corectează ușor. Din această descoperire am putut preciza pe baza fotografiilor un număr de 32 denari. B. Mitrea, SCN, II p. 151—154.

16 La Iudita Winkler, *Contribuții...*, SCȘ Cluj, VI, 1955, p. 126, nr. 2, este menționată cronologia lui Const. Moisil. Cf. aceeași, JNG, 17, 1967, p. 142, nr. 2,

este datat în anul 75 î.e.n. și sînt menționați 32 denari și 39 tetradrahme thasiene, incluzînd și unele recuperări ulterioare. La Michael H. Crawford, *Roman Republican Coin Hoards*, Londra, 1969, p. 102, nr. 295, este indicat ca cea mai recentă emisiune monedă lui L. Farsuleius Mensor.

17 Bucur Mitrea, *Două tezaure de monede romane republicane descoperite în Oltenia*, SCIV, 22, 1971, 4, p. 580—581.

18 Idem, *ibid.*, p. 579—580.

19 Bucur Mitrea, *Descoperirea monetară de la Sfințești (Teleorman)*, Materiale arheologice privind istoria veche a R.P.R., I, 1953, p. 507—522. Cf. și Michael H. Crawford, *Roman Republican Coin Hoards*, Londra, 1969, p. 160 nr. 320.

20 Bucur Mitrea, *Legături comerciale ale geto-dacilor din Muntenia cu Republica Romană, reflectate în descoperiri monetare*, SCN, 2, 1958, p. 164—166. Cf. și M. H. Crawford, *op. cit.*, p. 106, nr. 323.

21 Constantin Preda, *Alte descoperiri monetare*, SCN, 2, 1958, p. 466—467. Cf. M. H. Crawford, *op. cit.*, p. 107, nr. 325.

22 Maria Chițescu, *Un depozit de monede romane republicane descoperit în Muntenia*, SCIV, 17, 1966, 2, p. 235—254. Cf. M. H. Crawford, *op. cit.*, p. 110, nr. 347, care consideră moneda cu legenda BRVTVS ca cea mai recentă, (Sydenham, 906).

23 Iudita Winkler, *Tezaurul de monede romane republicane de la Satu Nou (Reg. Oradea)*, SCN, 1, 1957, p. 79—112. M. H. Crawford, *op. cit.*, p. 113, nr. 368, face observația importantă că cea mai recentă dintre imitații este de tipul CAESAR, cu LII.

24 Constantin Preda, *Asupra descoperirii monetare de la Stăncuța*, SCN, 2, 1958, p. 239—251. Cf. M. H. Crawford, *op. cit.*, p. 107, nr. 331.

25 Bucur Mitrea, *op. cit.*, SCN, 2, 1958, p. 156—157 și nota 1, p. 157. Cf. M. H. Crawford, *op. cit.*, p. 113, nr. 363.

26 Maria Chițescu et Niță Anghelescu, *Le trésor de monnaies romaines républicaines découvert à Jegălia (dép. de la Ialomița)*, Dacia, N. S., XVI, 1972, p. 303—316.

27 Bucur Mitrea, *Un nou tezaur de denari romani din timpul republicii descoperit în Oltenia*, SCIV, 21, 1970, 3, p. 429—450.

28 J. Bleyer, *Archaeol. Ertesítő*, 26, 1906, p. 363. Cf. ED, X, 1945, p. 103, nota 13, cu toată bibliografia.

29 M. Dimitriu, *Cronica numismatică și arheologică*, XIV, 1939, p. 135.

30 I. Winkler, JNG, 17, 1967, p. 144, nr. 30.

31 Gh. Poenaru Bordea și Const. Condrea, *Date noi privind tezaurul monetar de la Adîncă, jud. Dimbovița*, Acta Valachica, 3, 1972, p. 109—131, unde arată pe baza analizei ponderii monedelor așa-zise barbare, că avem de a face de fapt cu monede originale.

32 Bucur Mitrea și Emilia Zaharia, *Descoperirea monetară de la Oboroceni...*, Arh. Moldovei, V, 1967, p. 87—88. Cf. Gh. Poenaru Bordea, V. Mihăilescu-Bîrliaba și A. Artimon, SCIV, 19, 1968, 4, p. 603—604, nota 15. Mai nou, V. Mihăilescu-Bîrliaba, *O problemă de statistică matematică*, Mem. Antiq., I, 1969, p. 121—148. G. Popilian, *Descoperirea monetară de la Gostavăț...*, Historica, II, 1971, p. 47 și urm.

3 B. Mitrea și Székely Z., *Materiale* II, 1956, 643—684.

1365 — 1965:
ŞASE VEACURI DE LA EMITEREA
CELEI DINTÂI MONEDE ROMÂNEŞTI*

de OCTAVIAN ILIESCU

Cercetările închinatc numismaticii medievale româneşti, începute acum mai bine de un secol, au stabilit, în linii mari, momentul apariţiei primelor emisiuni monetare ale statelor feudale Ţara Românească şi Moldova: domnia lui Vladislav I, cunoscut mai ales sub numele de Vlaicu Vodă (16 noiembrie 1364 — circa 1377), pentru Ţara Românească, şi a lui Petru I Muşat (circa 1373 — circa 1391), pentru Moldova. În ce priveşte Transilvania, datorită condiţiilor specifice în care s-a dezvoltat aici feudalismul, cele dintâi emisiuni monetare proprii au apărut abia în secolul al XVI-lea şi anume după constituirea principatului autonom sub suzeranitate turcească (1541), ca urmare a dezmembrării regatului Ungariei, sub loviturile date de puternicele forţe ale imperiului otoman, începînd cu bătălia de la Mohaci (1526).¹

Deoarece primele monede feudale muntene şi moldoveneşti nu poartă data de emisiune — fapt obişnuit în evul mediu, pînă la sfîrşitul veacului al XV-lea —, s-a ridicat în ultima vreme problema determinării ei, studiîndu-se împrejurările de ordin istoric şi economic în care au apărut aceste monede. Ca rezultat al cercetărilor noastre din ultima vreme, întreprinse în cadrul Cabinetului numismatic al Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România, s-a ajuns astfel să se fixeze cu multă probabilitate anul 1365, mai precis, a doua jumătate a acestui an, ca dată istorică a apariţiei celor mai vechi monede feudale româneşti, emise de către Vlaicu Vodă. Prin urmare, s-au împlinit în anul 1965 nu mai puţin de şase veacuri de la baterea primei monede româneşti, eveniment însemnat, marcînd o manifestare deplină a puterii economice şi a independenţei politice obţinute de Ţara Românească, la numai cîteva decenii de la formarea ei ca stat feudal de sine stătător.² Pînă la realizarea acestui act, a fost însă necesară parcurgerea unui lung proces de dezvoltare social-economică.

Încă din secolul al XIII-lea, se constată o creştere accentuată a forţelor de producţie, pe întreg teritoriul cuprins între Carpaţii Meridionali şi Dunăre, teritoriu care avea să fie unificat la începutul veacului următor sub denumirea

de Țara Românească. Diploma acordată în 1247 cavalerilor ioași de către regele Ungariei Bela al IV-lea atestă existența, dincoace de Carpați, a unor formațiuni politice de tip feudal — cnezate și voievodate —, cu o stratificare socială încheagată, incluzând clasa seniorială a proprietarilor domeniali (*maiores terrae*).³ Aceste formațiuni beneficiau de o situație economică înfloritoare, dispunând de întinse domenii, numeroase mori, pășuni, iazuri de pescuit naturale și artificiale. Din rîndul acestor formațiuni, se va desprinde ceva mai tîrziu voievodatul din stînga Oltului, care va reuni celelalte cnezate și voievodate de dincoace de Carpați, barînd astfel calea expansiunii regatului maghiar spre sud. Biruința lui Basarab asupra lui Carol Robert, obținută în noiembrie 1330 la Posada, va consfinți o stare de fapt preexistentă, dîndu-i temeiul juridic necesar. Astfel a luat naștere statul feudal de sine stătător al Țării Românești.⁴

Bazîndu-se pe activitatea creatoare a forțelor sale de producție, noul stat avea o economie bine consolidată, fapt care a permis voievozilor de la Argeș să acumuleze însemnate tezaure. Astfel, încă înainte de victoria de la Posada, Basarab voievod, încercînd să pună capăt în mod pașnic războiului declarat fără nici un temei de Carol Robert, în 1330, îi oferea, printre alte obligații, plata unei cantități de 7000 mărci de argint în lingouri, drept despăgubiri, pentru acoperirea cheltuielilor făcute cu strîngerea armatei regale. Am arătat într-un studiu anterior că aceste 7000 mărci de argint reprezentau nu mai puțin de 1400 kg de argint, ceea ce ar fi fost echivalent cu enorma sumă de peste 20000 ducăți venețieni de aur sau cu prețul a 1400 pînă la 1700 cai.⁵ Dezvoltarea economică a Țării Românești, în primele șase decenii ale secolului al XIV-lea, este vădită și în opera de ridicare a unor edificii impresionante: curtea și biserica domnească din orașul ce se cheamă și astăzi Curtea de Argeș, biserica voievodală din Cîmpulung-Muscel, ctitorii la Muntele Athos — operă începută în timpul domniei lui Basarab și continuată de urmașii săi.

În aceste condiții de independență politică și de prosperitate economică, statul feudal al Țării Românești putea trece la baterea unei monede proprii, destinată să înlesnească schimburile economice interne. Așa cum s-a arătat, aceasta se întîmplă sub domnia lui Vlaicu Vodă, fiul lui Nicolae Alexandru voievod și nepot, în linie directă, al lui Basarab I. Pînă atunci, circulația monetară locală se folosea în mod exclusiv de emisiuni străine, acordîndu-se preferință perperilor de aur bizantini și groșilor de argint bulgărești, aceștia din urmă fiind bătuți la Tîrnovo de țarul Alexandru (1331—1371) și la Vidin de către fiul său, Sracimir (1360—1365, 1369—1396). Atît perperii bizantini, cît și groșii bulgărești sus-menționați s-au găsit în mod frecvent pe tot întinsul Țării Românești, de la Turnu Severin și pînă la gurile Dunării.⁶

Împrejurările care l-au determinat pe Vlaicu Vodă să bată monedă proprie au fost generate de un nou conflict — reeditarea celui din 1330 — provocat de regatul Ungariei, care nu voia să renunțe la planurile de a-și întinde stăpînirea spre sud, în folosul nobilimii sale. La 5 ianuarie 1365, Ludovic de Anjou, fiul și urmașul lui Carol Robert, declară război lui Vlaicu, dar oștirile maghiare nu trec munții, cum era de așteptat, ci se îndreaptă împotriva Vidinului, unde stăpînea țarul Sracimir, cumnat al voievodului Țării Românești. După un asediu de cîteva luni, Ludovic ocupă Vidinul, luîndu-l prizonier pe Sracimir și ocupîndu-i țara. Stăpînirea ungurească la Vidin (organizat începînd din 1366 ca un banat unguresc al Bulgariei) avea să dureze pînă în anul 1369,

cînd orașul amintit va fi ocupat de către Vlaicu Vodă, timp de cîteva luni. Și de data aceasta izbucnise un nou conflict, provocat tot de Ludovic, dar soldat acum cu înfrîngerea categorică suferită de o armată ungurească pe apa Dîmboviței, în septembrie 1368; însuși comandantul acestei armate, voievodul Transilvaniei, a murit în bătălia ce s-a dat. Cealaltă parte a oștirii regale, condusă chiar de către Ludovic I, a încercat zadarnic să pătrundă în Țara Românească pe la Turnu Severin, dar în fața rezistenței opuse de forțele lui Vlaicu, a fost nevoită să se retragă prin Banat. Exploatînd victoria obținută, voievodul român trece Dunărea și cucerește Vidinul din mîinile garnizoanei ungurești. Ulterior, în august 1369, părțile beligerante ajung la o înțelegere, Vidinul fiind restituit de către Vlaicu cumnatului său, Sracimir, pe care ungurii au fost nevoiți să-l elibereze din captivitate.⁷ Domnia lui Sracimir va fi curmată în 1396, cînd Vidinul, împărțînd soarta celui alt țarat bulgar — de la Tîrnovo —, va fi integrat imperiului otoman.

Pe baza rezultatelor obținute de ultimele cercetări, se poate admite astăzi că încă din anul 1365 și anume, după cucerirea Vidinului de către Ludovic I și căderea în prizonierat a lui Sracimir, Vlaicu Vodă a luat hotărîrea de a desăvîrși organizarea economică a Țării Românești, bătînd monedă proprie și consolidînd astfel independența politică a acestui stat românesc. Deși nu avem posibilitatea de a stabili precis luna și ziua, din lipsă de izvoare, este astăzi în afară de orice îndoială, după părerea noastră, că momentul baterii primei monede feudale românești trebuie să fie pus în legătură cu acest eveniment politic, care a împiedicat desfășurarea normală a schimburilor economice transdunărene, între Țara Românească și țaratul Vidinului. Într-adevăr, aceste schimburi aduceau dincoace de Dunăre principala monedă de argint, utilizată la vremea aceea în circulația locală. De altfel, cele dintîi emisiuni monetare ale Țării Românești adoptă sistemul groșilor veneto-balcanici⁸, îndeosebi al celor bulgărești de Vidin, datorită tocmai legăturilor economice, politice și dinastice care apropiau cele două state vecine.

Noua monedă a Țării Românești a fost numită *ducat*, fapt atestat de documente mai tîrzii, emise începînd din vremea lui Mircea cel Bătrîn⁹. Ea era de argint, cu un diametru de 18—20 mm și cu o greutate medie de 1,05 g. Pe avers, ea purta un scut, iar pe revers, un coif avînd în vîrf o acvilă cu aripile închise și capul întors, ținînd în cioc o cruce (pl. I, 1). Ulterior, apar alte emisiuni, tot din argint, dar de tipuri și valori diferite. Alături de ducat, se bate curînd o monedă de greutate mai redusă — în medie, 0,70 g —, denumită *dinar* (pl. I, 2), în vreme ce valoarea cea mai mărunță de pe scara sistemului monetar muntean era *banul* (pl. I, 3), al cărui nume s-a păstrat pînă astăzi pentru a 100-a parte din unitatea noastră monetară. Prin baterea celor trei nominale: ducat, dinar și ban, circulația monetară a Țării Românești avea la dispoziție un întreg sistem monetar propriu, cu valori diferențiate. Alături de emisiunile locale, continuau să circule monede străine de aur sau de argint, fapt caracteristic unei economii de tip feudal. Ducații și dinarii munteni purtau o legendă în limba slavă sau în latină, uneori slavă pe o parte, latină pe cealaltă parte, legendă indicînd numele și titlul voievodului emitent; banii aveau numai inițialele lui Vlaicu.¹⁰

Monedele emise de Vlaicu Vodă au avut o circulație intensă. Ele s-au găsit, ca piese izolate sau împreună cu alte monede, formînd tezaure, la Cîm-

pulung-Muscel, Cetățenii din Vale (jud. Argeș), Snagov, Zimnicea, Balaciu (jud. Ialomița), Luncavița și Enisala (jud. Tulcea), Păcuiu lui Soare (jud. Constanța), Teiuș, com. Scornicești (jud. Olt), Verbicioara și Maglavit (jud. Dolj); în Moldova, la Siret.¹¹ În afara granițelor țării, monedele lui Vlăciu Vodă s-au găsit la Reșava, pe valea Moravei (R. S. F. Iugoslavia)¹² și la Negovanovți, lângă Vidin (R. P. Bulgaria).¹³ Aceste descoperiri, risipite pe o arie ce se întinde din valea Moravei sârbești până la Marea Neagră și până în nordul Moldovei, dovedesc buna primire de care s-au bucurat monedele munteșene, în cadrul schimburilor economice ale vremii.

Cele arătate mai sus au urmărit să pună în lumină un eveniment de mare însemnătate din istoria țării noastre: folosirea pentru prima dată de către un voievod român a dreptului regal de a bate monedă. Acest drept era reglementat în mod foarte riguros în perioada orînduirii feudale, deoarece reprezenta în același timp un izvor de venituri pentru titularul său și un atribuit al deplinei independențe politice, în cazul în care nu era obținut printr-un act de concesiune. Este ceea ce a înțeles Vlăciu Vodă, în acele zile ale anului 1365.

Notă adițională. După susținerea acestei comunicări, Societatea numismatică română a organizat o ședință festivă închinată jubileului monedei românești, la 19 decembrie 1965, ședință la care au participat și numeroși membri din provincie. Cu acest prilej, s-a distribuit colecționarilor medalia bătută din inițiativa Societății noastre, pentru a immortaliza împlinirea a „600 ANI DE LA EMITEREA CELEI DINTII MONETE ROMÂNEȘTI” (pl. I, 4); această medalie a fost descrisă de George Buzdugan în *Studii și cercetări de numismatică*, vol. 5 (1971), p. 235—236, fig. 62.

NOTE

* Comunicare prezentată în ședința Societății numismatice române din 31 octombrie 1965 (cu unele trimiteri bibliografice aduse la zi). O versiune prescurtată a acestui text a fost publicată în ziarul *Munca*, 21 (1965) nr. 5604 din 19 noiembrie, p. 4.

1 Inceputurile emisiunilor monetare în țările române au fost expuse, sumar, de autorul acestor rânduri, pentru Țara Românească și Moldova, și de Cséleny Béla, pentru Transilvania, în monografia: Const. C. Kirițescu, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*. Edit. Academiei. Vol. I, București, 1964, p. 83—85, 103 (citată mai departe prescurtat: *Sistemul bănesc*); v. și Octavian Iliescu, *Moneda în România 491—1864*. Edit. Meridiane, București, 1970, p. 14—15, 25—26, 41, 43.

2 Pentru împrejurările în care s-a format statul feudal al Țării Românești, v. B. Câmpina — Șt. Pascu, în *Istoria României*. Edit. Academiei, Vol. II, București, 1962, p. 141—159; v. și Ștefan Ștefănescu, *Țara Românească de la Basarab I „Întemeietorul” până la Mihai Viteazul*. Edit. Academiei R. S. România. București, 1970, p. 24—36.

3 *Istoria României*, vol. cit., p. 142—145; Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, p. 24—26. Diploma Ioanișilor e publicată în colecția *Documente privind istoria României. Veacul XIII, XIV și XV. B. Țara Românească (1247—1500)*. Edit. Academiei. București, 1953, p. 1—5 (trad. rom.) și 285—289 (text latin); v. și ediția recentă la P. P. Panaitescu și Damaschin Mioc, *Documenta Romaniae Historica. B. Țara Românească*. Edit. Academiei R. S. România. Vol. I (1247—1500). București, 1966, p. 3—7 (text latin) și 7—11 (trad. rom.).

4 *Istoria României*, vol. cit., p. 148—156; Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, p. 30—36.

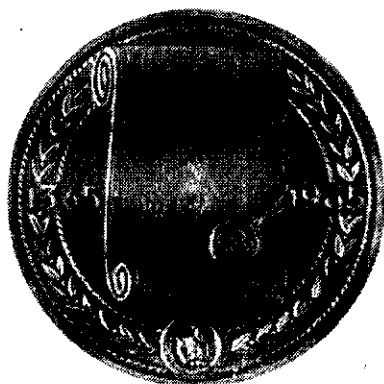
5. V. în acest sens Octavian Iliescu, *Despre natura juridică și importanța despăgubirilor oferite de Basarab voievod regelui Carol Robert (1330)*, în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. 5 (1962), p. 133—150.

1

2 CU Cluj / Central University Library 3uj

4

EXPLICAREA FIGURILOR

Plansa I. — 1—3, monede emise de Vlaicu Vodă: 1, ducat; 2, dinar; 3, ban. Argint (mărime 2×1).

4. medalie bătută de Societatea numismatică română, cu prilejul celei de-a 600-a aniversări a monedei românești (1965). Tombac.

6 V. lista descoperirilor monetare, dată de autorul acestor rînduri în *Sistemul bănesc*, p. 355—363; pentru circulația perperului bizantin și rolul lui la Dunărea de Jos, v. și Octavian Iliescu, *L'hyperpère byzantin au Bas-Danube du XIe au XVe siècle*, în *Revue des études sud-est européennes*, 7 (1969), p. 109—119, cu o hartă.

7 Cu privire la conflictul pentru stăpînirea Vidinului, v. expunerea detaliată la Maria Holban, *Contribuții la studiul raporturilor dintre Țara Românească și Ungaria angvină (rolul lui Benedict Himfy în legătura cu problema Vidinului)*, în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. 1 (1956), p. 7—49.

8 Cf. Octavian Iliescu, în *Sistemul bănesc*, p. 83—84 și 364; mai recent, același, *Moneda în România: 491—1864*, p. 14—15.

9 Privilegiul vamal acordat în 1413 de către Mircea cel Bătrîn negustorilor brașoveni, publ. de I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în sec. XV și XVI*, vol. I. 1413—1508, București, 1905, p. 3—4 (text slav), 4—6 (trad. rom.); cf. N. Docan, *Studii privitoare la numismatică Terii-Românești. I. Bibliografie și documente*, în *Analele Academiei Române Memoriile secți. istorice*, 32 (1909—1910), p. 518, 562—567.

10 O descriere mai amplă a acestor emisiuni am dat recent în *Moneda în România 491—1864*, p. 16—19 (v. și bibliografia de la p. 59—60).

11 V. lista descoperirilor în *Sistemul bănesc*, p. 355—363.

12 Cf. N. Docan, *op. cit.*, p. 491—503.

13 T. Gherasimov (Sofia), *Monede românești și bulgărești din secolul al XIV-lea din necropola de la Negovanovți (reg. Vidin, R. P. Bulgaria)*, în *Studii și cercetări de istorie veche*, 15 (1964), p. 149—152 (cu rezumate în rusă și franceză la p. 295—296); v. și nota bibliografică privitoare la această lucrare, publicată de Octavian Iliescu, în *Studii și cercetări de numismatică*, vol. 4 (1968), p. 497.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1365—1965 :

SIX SIECLES DEPUIS L'ÉMISSION DE LA PREMIÈRE MONNAIE ROUMAINE

RÉSUMÉ

Cet article représente le texte d'une communication donnée à la Société roumaine de numismatique, le 31 octobre 1965. On y examine les circonstances historiques qui ont marqué le règne du voïvode de Valachie, Vladislav (Ladislav) Ier (appelé également en roumain Vlaïcou Voda, 1364—1377), le premier prince roumain ayant usé du droit de battre monnaie, au moyen âge. Compte tenu de ces circonstances, l'auteur essaie d'établir la date exacte de la première émission monétaire du voïvode cité; à son avis, c'est dans la seconde moitié de l'année 1365 que cet événement aurait eu lieu, déterminé par l'occupation hongroise du tzarat de Vidin et l'interruption des liens économiques qui unissaient ce dernier à la Valachie. Cette occupation empêchait en effet l'afflux des gros bulgares en Valachie, gros dont on se servait dans les échanges économiques locaux. Ce fut justement le moment choisi par Vlaïcou Voda pour la frappe de sa première monnaie, appelée *ducat*.

Basé sur l'analyse des circonstances historiques esquissées dans sa communication, l'auteur était en mesure de proposer, en 1965, la célébration du 600e anniversaire de la monnaie roumaine.

Dans une note additionnelle, on cite les initiatives prises par la Société roumaine de numismatique, en vue de fêter cet événement, à savoir : l'organisation d'une session festive, le 19 décembre 1965, et la frappe d'une médaille, toutes les deux consacrées au même jubilé.

EXPLICATION DES FIGURES

Planche I. — 1—3, monnaies frappées par le voïvode de Valachie Vladislav Ier : 1, ducat ; 2, denier ; 3, ban. Argent (grandeur 2×1). 4. médaille frappée par la Société roumaine de numismatique, à l'occasion du 600e anniversaire de la monnaie roumaine (1965). Tombac.

UNELE CONSTATĂRI ÎN NUMISMATICA MODERNĂ ROMÂNEASCĂ

de GEORGE BUZDUGAN,
OCTAVIAN LUCHIAN,
CONST. C. OPRESCU

Publicațiile numismatice românești, din ultimele decenii, se referă, în mare majoritate, la domeniul monedei antice și medievale.

În afară de lucrarea apărută în ultimul deceniu „*Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*” de Costin C. Kirițescu¹, lucrare care se referă în principal la emisiunile monetare românești moderne (atît metal cît și hîrtie), precum și de lucrarea „*Moneda în România*” de Octavian Iliescu² în care se tratează, în final, încercările de emitere a unei monede naționale românești în secolul al XIX-lea, puține sînt studiile și știrile apărute privind numismatica modernă românească.

În dezvoltarea numismaticii pe plan internațional, față de interesul ce se manifestă tot mai accentuat între colecționarii și numismații de pretutindeni, pentru moneda modernă, se cuvine ca și mișcarea numismatică din țara noastră să acorde tot interesul studiului monedei românești, instaurată ca monedă națională acum un secol.

Nu putem aștepta să culegem date privind numismatica noastră din publicațiile de cataloage pe care le emite străinătatea : uneori cu scăpări, lipsuri sau necunoașterea situației de fapt.

Ceea ce este scuizabil pentru publicațiile venite din afară nu poate fi admisibil pentru publicațiile cu care sînt datori numismații și cercetătorii noștri.

Reapariția „*Buletinului Societății Numismatice Române*” deschide posibilități de publicare a materialului numismatic care prezintă, cu adevărat, interes.

Orice părere enunțată, precum și știrile asupra descoperirilor monetare, trebuie să constituie subiect de discuții obiective, urmînd eventuale completări, corectări sau chiar infirmări, pe baza argumentelor fondate.

Sub acest raport, sperăm că Buletinul Societății noastre va constitui o adevărată tribună și de aceea, în cele ce urmează, ne vom referi la unele constatări în domeniul emisiunilor de monede românești din epoca modernă, emisiuni care așteaptă clarificare.

Într-o „*TABELĂ*”, pe formular tipărit, întocmită probabil la Banca Națională a României prin 1901, cuprinzînd situația „*monetelor naționale puse*

în circulație, demonetizate și rebătute de la 1867 până la 1901“, cu indicarea valorii nominale, monetărilor, anului de batere, numărul de bucăți, sînt trecute în primele rubrici (fig. 1) o serie de date, dintre care spicuim :

FELUL MONETELOR ȘI VALOAREA	Monetările la care s'au bătut								
	BUCURESCI			BIRMINGHAM			BRUXELA		
	Anul	Bucăți	Valoare	Anul	Bucăți	Valoare	Anul	Bucăți	Valoare
Aur 20 Lei	1870	5.000	100.000						
	1883	150.000	3.000.000						
	1884	35.290	705.800						
	1890	196.000	3.920.000						
		386.290	7.725.800						
Argint 5 Lei	1880	1.800.000	9.000.000						
	1881	4.000.000	20.000.000						
	1882	1.100.000	5.500.000						
	1883	2.300.000	11.500.000						
	1884	300.000	1.500.000						
	1885	40.000	200.000						
		9.540.000	47.700.000						

1) AUR, 20 lei. Monede bătute în monetăria București

1870	5000 buc. valoare	100000 lei
1883	150000 „ „	3000000 „
1884	35290 „ „	705800 „
1890	196000 „ „	3920000 „
	<u>386290 „ „</u>	<u>7725000 „</u>

(toate rămase în circulație în 1901)

2) ARGINT, 5 lei, Monede bătute în monetăria București

1880	1800000 buc. valoare	9000000 lei
1881	4000000 „ „	20000000 „
1882	1100000 „ „	5500000 „
1883	2300000 „ „	11500000 „
1884	300000 „ „	1500000 „
1885	40000 „ „	200000 „
	<u>9540000 „ „</u>	<u>47700000 „</u>

La „Observații“, în dreptul anului 1880, este notat : „o parte din piesele bătute în 1880 s-a bătut cu milesimul 1879“

3) Demonetizate

1890	5000000	buc. valoare	25000000	lei
1900	68850	„ „	344250	„
	<u>5068850</u>	„ „	<u>25344250</u>	„

4) *Rămase în circulație* (piese de 5 lei) în 1901 = 4471150 buc. valoare 22355750 lei (fig. 2).

[illegible]

Datele și mențiunile arătate mai sus deschid o serie de probleme :

a) Din mențiunea trecută în rubrica monedelor de argint de 5 lei bătute în 1880 rezultă că : un număr de monede cu valoarea nominală 5 lei, din 1880, deci din acelea avînd titulatura : CAROL I DOMNUL ROMÂNIEI cu efigia în profil spre stînga (gravor KULLRICH) au fost bătute cu milesimul 1879.

Întrucît proba monetară (5 lei din 1879), care se cunoaște în cîteva exemplare, are efigia în profil spre dreapta și de altă factură (gravor Leopold Wiener)³, întocmitorul „TABELEI” nu se putea referi la exemplarele de probă.

În concluzie, din acest izvor de informare apare o variantă a monedei de 5 lei din 1880, purtând milesimul 1879, care variantă așteaptă confirmarea „definitivă” prin eventuala descoperire în viitor a unor exemplare din moneda respectivă.

b) Din datele cuprinse în „TABELA”, rezultă că întocmitorul ei *nota* la „observatii” — *cînd era cazul* — *mențiunile necesare privind milesimul.*

Revenind cu analiza noastră la rubrica monedelor de aur, observăm că : pentru anul 1884 sînt trecute „ca bătute“ 35290 buc. monede de 20 lei aur în valoare de 705800 lei, fără nici o notare la rubrica observații.

Const. Moisil scrie⁴: „Monetăria Statului a reușit să bată în 1883 un număr de 150000 monete de 20 lei, dar monete de 10 nu s-au bătut deloc. În schimb, în 1884, s-au mai bătut 35290 monete de cîte 20 lei....“

În ultimul studiu de amploare al lui Costin C. Kirițescu⁵ se atribuie anului 1883 emisiunea de 185350 buc. monede de aur de 20 lei, ceea ce ar reprezenta — cu o mică diferență — însumarea emisiunilor din 1883 și 1884 arătate separat în „TABELĂ“ și confirmate de Profesorul Const. Moisil, după cum s-a menționat mai sus.

Dacă emisiunea de 20 lei aur din 1884 ar fi purtat milesimul 1883, nu ar fi menționat acest fapt întocmitorul „TABELEI“, așa cum a făcut-o în cazul monedelor de 5 lei 1880, bătute cu milesimul 1879?

Rezultă că s-au bătut și monede de 20 lei aur cu milesimul 1884.

c) Din datele cuprinse în „TABELĂ“ rezultă că, în anul 1900 s-au „demonetizat“ 68850 buc. monede de 5 lei, adică au fost scoase din circulație și probabil topite.

În studiul lui Costin C. Kirițescu⁶ se arată că: în anul de emisiune 1900 au rezultat 68850 buc. monede de argint⁷ de 5 lei, pentru ca mai târziu⁸, să fie trecut „anul baterii“ 1901 — 68850 buc. valoarea 334000 lei (argint 90%, cupru 10%).

Este știut că, în anul 1900, *nu s-au emis monede de 5 lei*, ci numai în 1901 (cele realizate la monetăria din Hamburg).

A corespuns *exact* numărul celor demonetizate la București în 1900 cu numărul celor „bătute“ în 1901 la Hamburg?

Etapele de fabricare a unei monede: anul de batere și anul emisiunii (acesta din urmă caracterizat prin milesim) nu coincid întotdeauna. Spre exemplu avem cazul monedelor de 2 lei (691734 buc.) bătute în 1915 cu milesimul 1914, precum și monedele de aur (jubiliare) bătute în 1927, cu milesimul 1922.

Lămuririle ce vor urma la cele semnalate mai sus, vor avea meritul de a contribui la lămurirea situațiilor care ne apar neclare, în domeniul emisiunilor monetare din țara noastră, mai ales că e vorba de o epocă destul de recentă.

NOTE

I, 1964, în colaborare cu Cselényi Béla, Constantin Iacobovici și Octavian Iliescu.

II, 1967 în colaborare cu Egyed Acatiu și Kecskés Iosif.

III, 1971 în colaborare cu Dionis Patapievici.

2 Octavian Iliescu, *Moneda în România*, 491—1864, Edit. Meridiane, București, 1970.

3 Mulțumiri numismatului Octavian Iliescu de la Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România, pentru înlesnirea consultării documentației întocmită de D-sa.

4 Const. Moisil, *Vechile monetării din România. Istoric-organizare activitate monetară*, în vol. *Monetăria Națională. Zece ani de activitate 1935—1945*, București, 1945, p. 49.

5 Costin C. Kirițescu, *op. cit.*, I, 1964, p. 201.

6 Costin C. Kirițescu, *op. cit.* I, 1964, p. 400.

7 Ioan T. Saul, *Metale și aliaje monetare* în vol. citat mai sus, p. 57 arată că aveau titlul 900 Ag. și 100 Cu.

8 Costin C. Kirițescu, *op. cit.* II, p. 547, Anexa II.

MONEDELE STATULUI ROMÂN (1867—1972)

de MIHAIL IONIȚA

Conform Convenției încheiate la Paris la data de 19.VIII.1858 între Franța, Austria, Marea Britanie, Prusia, Rusia, Sardinia și Turcia se dădea dreptul Principatelor Unite ale Moldovei și ale Valahiei să-și bată moneda proprie. Prin legea adoptată de parlament la 29.III.1867 pentru înființarea unui nou sistem monetar și pentru fabricarea monedelor naționale se precizează unitatea monetară a României precum și felul monedelor care se vor emite. Începînd cu anul 1867 se bat primele monede ale statului român.

În cei 106 ani, 1867—1972, țara noastră a bătut 167 monede de bază, în medie 1,5 monede anual. Însă din cei 106 ani numai în 56 de ani s-a bătut monedă (în medie 3 monede anual), cu o perioadă de 23 ani, 1935—1957, cînd s-au emis monede anual, în restul timpului cu întreruperi de 1—6 ani. Există o diferențiere între anii cu emisiuni de monede. Astfel, ponderea intensității baterii monedelor revine la trei monede pe an, din cei 56 ani în 15 ani s-au bătut cîte trei monede, aceasta fiind de altfel și intensitatea medie a emisiunilor. În ordine urmează 13 ani cu cîte o monedă, 10 ani cu 2 monede, la fel cu 4 monede anual, 5 ani cu cîte 5 monede și numai cîte un an pentru 6,8 și 10 monede. Anii cu cele mai multe monede emise sînt 1900 și 1906 cînd s-au bătut 8 și respectiv 10 monede.

Nominalul înscris pe monede a variat între 1 ban și 100.000 lei, totalizînd 26 de valori nominale (1, 2, 3, 5, 10, 20, 25 și 50 bani, 1, 2, 3, 5, 10, 12,5, 20, 25, 50, 100, 200, 250, 500, 2.000, 10.000, 25.000 și 100.000 lei). După nominal locul de frunte îl ocupă unitatea monetară, LEUL, cu 28 monede bătute, urmat de cele de 2 lei (18 monede), de 5 și 50 bani (16 monede), de 5 lei (15 monede), de 20 lei (11 monede), de 10 bani (8 monede), de 1 și 25 bani (7 monede), de 2 bani și 100 lei (6 monede), de 250 și 500 lei (4 monede), de 3 bani, 20 bani și de 200 lei (3 monede), de 15 bani, de 3 și 50 lei (2 monede). Nominalurile cele mai puțin folosite, cîte o monedă, au fost cele de 10 lei, 12,5 lei, 25 lei, 2.000 lei, 10.000 lei, 25.000 lei și 100.000 lei.

Acum să facem o analiză a dinamicii și evoluției nominalului monedelor bătute în perioada de referință. Vom începe cu baza divizionară a unității monetare. Astfel, moneda de 1 ban se bate încă de la începutul sistemului monetar zecimal, adică în 1867, continuă cu întreruperi pînă în 1900, iar după 52 de ani

reapare, 1952—54. Nominalul de 2 bani a existat între 1867 și 1900, cel de 3 bani numai în perioada 1952—54, iar cel de 5 bani în intervalele 1867—1906 și 1952—66. Nominalul de 10 bani se folosește din 1867 pînă în 1906 și din 1952 în 1956, cel de 15 bani numai din 1960 la 1966 ca și cel de 20 bani 1900—1906. Nominalul de 25 bani se introduce în anul 1921 și reapare după 31 de ani, în 1952, existînd și astăzi. În 1873 se bate moneda cu nominalul de 50 bani și a durat pînă în 1921, după aceea mai apare în 1947 și 1955—56. Unitatea monetară, leul, își începe existența după trei ani de la introducerea sistemului monetar zecimal, în 1870, existență pe care și-o continuă și azi după cea mai bogată emiteră dintre monedele noastre. Nominalul de 2 lei apare în 1872, se continuă pînă în 1924, reapare în perioada războiului, în 1941, și apoi în 1947—51. Moneda de 3 lei este cea mai tinăra dintre toate, se naște în perioada 1963—66, cea de 10 și 12,5 lei au viața numai de un an, 1930 și respectiv 1906. Nominalul de 5 lei apare în 1880 și dispare în 1951, cel de 20 lei între 1868 și 1951 cu întreruperi, iar cel de 25 lei în anul 1906, singurul an de emiteră. Monedele de 50 lei se bat în 1906 și 1937—38, asemănătoare este situația celor de 100 lei care se mai bat și în 1932, 1943—44. Nominalul de 200 lei și celelalte pînă la o sută mii lei au avut în general o perioadă foarte scurtă de emiteră, de la unu la șapte ani, cuprinsă între 1935 și 1947.

Metalul sau aliajul folosit la baterea monedelor românești a fost destul de variat. Astfel, s-au bătut monede de aur, argint, nichel, cupru, aluminiu, zinc, bronz, fier placat cu nichel, cupru aurit. Pondereau au avut-o monedele de argint, 57 piese din 167, adică 34% din totalul monedelor bătute de statul român. Bronzul ocupă locul al II-lea cu 32 monede, nichelul — 25 monede, cuprul — 14 monede, fierul placat cu nichel — 12, aluminiul — 11, aurul — 9, zincul — 5, iar cuprul aurit — 2 monede.

Monedele din argint apar în anul 1870 și se prelungește baterea lor pînă în anul 1946, avînd maximum de emisiune în perioadele 1881—1885, 1901 și 1910—14. Monedele din aur se bat în perioada 1868—1906, maximum în anul 1906 cînd s-au bătut 5 monede din totalul de 9. Aluminiul are o perioadă mai scurtă de existență, 30 ani, 1921—1951, iar zincul numai în perioada celui de al II-lea război mondial, 1941—1944. Monedele din nichel se bat pentru prima dată în țara noastră în anul 1900 și se continuă și azi prin acelea fabricate din fier placat cu nichel. Cuprul și bronzul au avut perioada cea mai îndelungată de emisiune, din anul 1867 și pînă în 1957, iar cuprul aurit doar doi ani, 1883 și 1888.

Dacă analizăm metalul legat de nominal vom avea următoarea imagine. Monedele din aur au avut nominalul foarte ridicat la timpul său, cuprins între 12,5 și 100 lei, argintul între 50 bani și o sută mii lei, însă cu ponderea între 0,50 și 5 lei pînă la primul război mondial. Cuprul, sau mai bine zis bronzul cu conținut ridicat în cupru, a avut numai monede cu nominalul scăzut, cuprins între 1 și 10 bani. Monedele din nichel, la început, erau de 5—20 bani, mai târziu de 1—2 lei și chiar de 50—100 lei, ca în 1952 să revină la 10—50 bani, aproape la vechile valori. Aluminiul dacă inițial se folosește la monede mărunte de 25 și 50 bani, mai târziu acestea ajung la 5, 20 și chiar 500 lei. Zincul fiind, în general, folosit în timp de război, monedele sale au avut un nominal relativ scăzut de 2—20 lei. Bronzul, un aliaj de valoare mijlocie, a ocupat diferite poziții, ca nominal, în funcție de situația economică. Astfel, s-au bătut

monede de 1—20 lei înainte de războiul al II-lea mondial, ca imediat după aceea să ajungă la nominalul de 200, 500, 2000 și chiar 10.000 lei, iar după stabilizare să scadă nominalul între 1 ban și 2 lei.

Acum câteva cuvinte despre monetării. Primele monede din 1867 se bat în Marea Britanie, cele din aur din 1868 în Germania, însă din 1870 întră în funcție monetăria din București care bate monedele de 1 leu din argint și cele de 20 lei din aur. În perioada 1872—76 se bat numai monede din argint la Bruxelles—Belgia, iar în 1879—1888 se bat toate monedele la monetăria din București, cu excepția celor din 1881 de 0,5, 1 și 2 lei care se emit la Viena—Austria și au notat jos-stînga pe revers indicativul „V”. Monedele din anul 1894 se bat din nou la Bruxelles ca și cele din nichel din anul 1900. În București se mai bat și monedele de cupru de 1 și 2 bani din 1900. Monedele din argint din anii 1900 și 1901 se bat la o nouă monetărie, cea din Hamburg—Germania, de asemenea și cele din nichel din 1906, și care au indicativul „J”. Monedele din nichel din 1905—06 și cele din argint din 1906 precum și parțial din 1910—14 la Bruxelles, iar altele la Hamburg. În anul 1921 se bat primele noastre monede din aluminiu de 25 și 50 bani la o nouă monetărie, în Elveția. Monedele din nichel de 1 și 2 lei din 1924 au fost bătute atît la Bruxelles cît și la Paris, iar cele din 1930 de bronz de 5, 10, 20 lei și de 100 lei din 1932, de argint, la Londra și Paris. Începînd cu anul 1935 și pînă azi monedele au fost bătute la monetăria din București, cu excepția celor de 5 lei din zinc, din 1942, la Berlin—Germania, iar cele din perioada 1952—53, din nichel sau bronz, parțial în Cehoslovacia și Uniunea Sovietică.

Monedele statului român, după scopul emiterii, se pot împărți în două mari categorii : uzuale — pentru largă circulație, restrînsă (jubiliare, binefacere). Din prima categorie fac parte marea majoritate a monedelor, 156 piese din totalul de 167 emise. Din cea de a doua categorie s-au bătut numai 11 piese din care două din cupru aurit emise în scop de binefacere, iar celelalte 9 piese sînt jubiliare, din care 5 din aur și 4 din argint. Se pot aminti aici și monedele jubiliare, în număr de șapte, bătute în anii 1922, 1939 și 1940 dar care nu au circulat.

Greutatea monedelor este foarte variată, de la moneda din aluminiu de 1 leu, bătută în 1951, care cîntărește 0,6 g pînă la 25,250 g la moneda din argint de 100.000 lei din 1946. Monedele din argint emise în perioada 1870—1914 au avut greutatea cuprinsă între 2,5 g la cea de 50 bani pînă la 25 g la cea de 5 lei. Cuprul respectă aproape aceeași regularitate ca la argint pentru monedele emise între 1867 și 1900, de la 1 g, moneda de 1 ban, la 10 g pentru cea de 10 bani. Monedele din nichel sau fier placat cu nichel sînt cuprinse între 1,65 g și 8,5 g, monedele de 100 lei din 1943—44. Monedele din zinc au avut greutatea de 3,25—6 g, iar bronzul de la 1 g, 1 ban din 1952—54, la 10 g pentru moneda de 500 lei din 1945. Aluminiul, prin greutatea sa specifică mică, are monedele cu gramajul cel mai scăzut, de la 0,6 g la 2,1 g.

Diametrul monedelor. În general ele au fost bătute cu un diametru de circa 23 mm, care reprezintă totodată diferența extremelor, minimum 15 și maximum 38 mm. Moneda cea mai mică este cea de 1 ban, în diferent de perioada de batere, iar cea mai mare este moneda jubiliară de 5 lei, din 1906.

Muchea monedelor se poate spune că este de două tipuri : netedă sau zimțată ; însă se poate face și o subdivizare, și anume : netedă simplă, netedă

inscripționată, netedă cu linii sinusoidale și zimțate simplu, zimțate cu linii sinusoidale. Proportia dintre cele două tipuri este aproximativ egală, puțin înclină către cele zimțate. Un loc care nu trebuie neglijat îl ocupă monedele netede inscripționate.

În privința gravorului care a participat la executarea monedelor s-ar putea aminti un singur aspect, și anume, dacă pînă în anul 1930 inclusiv aceștia au fost străini, în același an se gravează monedele de 20 lei, reprezentînd pe revers cele patru țărânci, de către Ioana Basarab, iar în continuare de cunoscuții maeștri I. Jalea și în special de Haralambie Ionescu.

În ceea ce privește imaginea de pe monedă dăm mai jos o mică situație statistică : stema țării pe 103 monede, nominalul înconjurat de frunze de stejar sau alți arbori — 78 monede, capul regilor care s-au perindat la cîrmuirea țării — 74, coroana regală — 34, iar diverse imagini (porumb, țărânci, sonde, muncitori, tractor în lucru, uzine) pe 32 de monede.

Tirajul monedelor este foarte diferit fiind în funcție, în general, de scopul emiterii. În 1868, moneda de 20 lei din aur a fost bătută numai în 100 exemplare, iar următoarea din 1870 în 5.000. Monedele jubiliare din 1906, din aur, au avut o emisiune de la 3000 la 32.000 piese. Primele monede, din 1867, au avut un tiraj cuprins între 2,5 milioane și 12,5 milioane bucăți, iar altele s-au bătut în număr destul de redus cu toate că au fost uzuale. De exemplu, piesa de 5 lei din argint, din 1885—40 000 bucăți, 50 bani din 1885—200.000 bucăți. Au fost însă unele monede cu tiraje foarte mari, chiar de 200 milioane (1 leu de nichel din 1924).

După cum am amintit la început în cei 106 ani s-au emis 167 monede de bază. O colecție a monedelor statului român, din perioada de referință, sistematică și completă va trebui să includă, în afara pieselor de bază, varietățile acestora. Voi aminti în acest referat numai faptul că aceste varietăți, cunoscute pînă în prezent, sînt în număr de 45. Ele au apărut în general, ca urmare a baterii aceleiași monede de bază de către mai multe monetării, iar altele au apărut prin schimbarea matriței. Tot în acest capitol vor trebui să fie amintite și monedele care s-au bătut de probă. Varietățile și probele vor constitui obiectele unui viitor referat, deja finalizat.

Normal, ar fi trebuit ca în continuare să se facă trecerea în revistă a celor 167 de piese de bază. Catalogarea lor s-a făcut după următoarea schemă :

- anul baterii apărut pe monedă
- nominalul
- categoria monedei (uzuală, jubiliară, binefacere)
- metalul sau aliajul ; — tirajul
- imaginile de pe avers și revers
- monetăria
- gravorul
- muchia și inscripția cînd este cazul
- greutatea, în grame
- diametrul, în milimetri
- are sau nu are varietăți.

MEDALII ROMÂNEȘTI RECENTE

de *GEORGE BUZDUGAN*

MEDALIA PROF. ȘTEFAN NICOLAU

În amintirea savantului român de renume mondial, Profesor Dr. Ștefan Nicolau, s-a bătut, în anul 1967, o medalie omagială, care reprezintă, pe avers, capul savantului în profil spre stînga și inscripția circulară ȘTEFAN S. NICOLAU 1896—1967.

Pe revers, în centrul medaliei este reprezentată fațada Institutului de inframicrobiologie din București, înființat de acest mare savant, deasupra, în partea de sus a medaliei, inscripția pe patru rînduri: INSTITUTUL DE INFRAMICROBIOLOGIE „ȘTEFAN S. NICOLAU”, iar în partea de jos, în exergă, două ramuri de lauri.

Medalia este confecționată din tombac patinat, avînd un diametru de 60 mm.

Modelatorul medaliei este sculptorul I. Jalea.

Fig. 1 Medalia Prof. Ștefan S. Nicolau (1967)

MEDALIA JUBILIARĂ A MUNICIPIULUI BRĂILA

În anul 1968, municipiul Brăila împlinind 600 ani de existență, conducerea municipalității a hotărât sărbătorirea acestui important eveniment, precum și baterea unei medalii comemorative, pe care o descriem mai jos :

Pe avers stema orașului Brăila : Scut cu o corabie, în cartuş stilizat. Deasupra coroană murală.

Pe revers, în centrul medaliei, zidul cetății și anii 1368—1968, înconjurat de două ramuri de lauri. În partea de sus, inscripția BRĂILA iar jos în exergă — 600 (ani).

Medalia este confecționată din tombac patinat, avînd un diametru de 60 mm. Modelatorul ei este sculptorul H. Ionescu.

Fig. 2 Medalia jubiliară a municipiului Brăila (1968).

PLACHETA COMEMORATIVĂ A PRIMULUI FURNAL INDUSTRIAL DIN ROMÂNIA

În anul 1968, împlinindu-se 250 de ani de la pornirea primului furnal industrial din România, Institutul de cercetări metalurgice a bătut o plachetă comemorativă (unifață), care reprezintă, în partea stângă, primul furnal care a pornit la Oravița în anul 1718, iar în dreapta, furnalul din Galați, inaugurat în 1968.

Deasupra primului furnal se află inscripția : ORAVIȚA 1718, iar la baza celui de al doilea furnal, inscripția : GALATI 1968.

În partea de sus a plachetei, pe trei rânduri, este trecută legenda : 250 DE ANI DE LA PORNIREA PRIMULUI FURNAL INDUSTRIAL DIN ROMANIA, iar în partea de jos a plachetei, inscripția INSTITUTUL DE CERCETARI METALURGICE.

Placheta este confecționată din tombac și are laturile de 85×60 mm.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

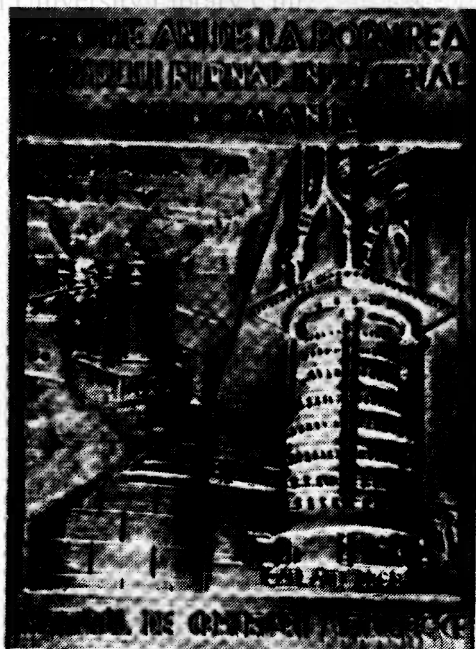

Fig. 3 Placheta comemorativă a primului furnal industrial din România (1968).

MEDALIA PATRIARHULUI JUSTINIAN

Cu ocazia împlinirii a 20 de ani de la înscăunarea patriarhului Justinian Marina în fruntea bisericii ortodoxe române, s-a bătut o medalie care să imortalizeze acest eveniment.

Medalia care este din argint și bronz, cu un diametru de 60 mm., opera sculptorului Haralambie Ionescu, se poate descrie astfel :

Av. : Bustul Patriarhului în profil spre stînga, avînd de jur împrejur legenda circulară : **PREA FERICITUL JUSTINIAN PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMANE.**

Rv. : În centrul medaliei, stema Patriarhiei Române și legenda circulară : **LA A XX-A ANIVERSARE DELA ÎNTRONIZARE — 6 IUNIE 1948—1968.**

Fig. 4. Medalia jubiliară a patriarhului Justinian Marina (1968).

MEDALIA JUBILIARĂ A UZINEI CHIMICO-METALURGICE „1 MAI” DIN BAIJA MARE

În anul 1969, îndeplinindu-se 125 de ani de la înființarea Uzinei chimico-metalurgice „1 Mai” din orașul Baia Mare, s-a bătut o medalie comemorativă.

Medalia bătută cu această ocazie este confecționată din aluminiu, are un diametru de 50 mm și reprezintă pe avers construcțiile uzinei într-un medalion rotund încadrat cu ramuri de lauri.

În partea de jos, în exergă, un lingou dintr-un metal produs de uzină.

Pe reversul medaliei un tub de metal tăiat de un lingou pe care se reazemă UCM (Uzina chimico-metalurgică); în partea de jos a tubului cuvintele : BAIJA MARE, iar pe lingou emblema „1 Mai”. În câmpul de jos al medaliei, pe două rânduri, este trecută legenda : LA 125 ANI 1844—1969.

Fig. 5. Medalia jubiliară a Uzinei Chimico-Metalurgice „1 Mai” Baia Mare (1969).

MEDALIA MUNICIPIULUI DEVA

În anul 1970, conducerea municipiului Deva a luat inițiativa baterii unei medalii a acestei istorice așezări, care ființează documentar încă din 1297.

Această medalie, care este confectionată din tombac patinat, are diametrul de 70 mm și reprezintă pe avers, un scut ornamental cu arabescuri în centrul căruia figurează cetatea Devei, ale cărei ruine se păstrează și astăzi pe una din înălțimile care domină orașul. De jur împrejurul scutului este imprimată inscripția circulară : REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMANIA. DEVA. Pe revers, în primul cartier, statuia lui Decebal pe soclul căruia se află scrisă inscripția DECEBAL și reprezentarea lupoaiței cu Romulus și Remus. În spatele statuii se profilează dealul cu cetatea, furnale de fabrici, un viaduct, clădiri vechi și blocuri noi. În exergă, un ornament.

Modelatorul acestei medalii este sculptorul Haralambie Ionescu.

Fig. 6. Medalia Municipiului Deva (1970).

MEDALIA PREMIULUI ALEXANDRU SAHIA PENTRU REPORTAJ

În anul 1970, Uniunea ziariștilor din Republica Socialistă România, pentru a cinsti memoria scriitorului și publicistului român Alexandru Sahia (pseudonimul lui Alexandru Gh. Stănescu), fost redactor și colaborator la diferite ziare și reviste („Dimineața“, „Adevărul“, „Facla“, „Cuvîntul“ ș.a.), a luat inițiativa de a bate o medalie care să fie distribuită ca premiu pentru cele mai bune reportaje.

Această medalie confecționată din tombac patinat, cu un diametru de 60 mm, opera sculptorului Haralambie Ionescu, o descriem în felul următor :

Av. : Bustul scriitorului Alexandru Sahia din față, avînd în părți inscripția circulară : ALEXANDRU SAHIA 1908—1937.

Rv. : Pe marginea medaliei, inscripția circulară UNIUNEA ZIARIȘTILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMANIA, iar în centrul medaliei, între două ramuri de lauri ce formează o coroană, se află legenda pe 3 rînduri : PREMIUL „ALEXANDRU SAHIA“ PENTRU REPORTAJ.

Fig. 7. Medalia premiului „Alexandru Sahia“ pentru reportaj (1970).

MEDALIA JUBILIARĂ A INSTITUTULUI DE CERCETĂRI METALURGICE

În anul 1970, împlinindu-se 20 de ani de la înființarea Institutului de cercetări metalurgice, s-a bătut o medalie comemorativă, pe care o descriem astfel : medalie unifață, executată din tombac, cu un diametru de 60 mm.

Pe ea figurează cifra romană XX amplasată în centru, iar de jur împrejur, legenda circulară : INSTITUTUL DE CERCETĂRI METALURGICE 1950—1970.

Fig. 8. Medalia jubiliară a Institutului de cercetări metalurgice (1970).

PLACHETA ACADEMIEI MILITARE

Placheta bătută în anul 1970 de Academia militară din București reprezintă pe avers fațada imobilului Academiei, cu statuia din fața ei (Monumentul Eroilor Patriei); iar pe revers inscripția pe patru rînduri: REPUBLICA SOCIALISTA ROMANIA MINISTERUL FORTELOR ARMATE ACADEMIA MILITARA BUCURESTI.

Placheta este executată din tombac patinat și are dimensiunile 115×48 mm. Modelatorul ei este sculptorul Haralambie Ionescu.

Fig. 9. Placheta Academiei Militare (1970).

MEDALIA JUBILEULUI DE 1850 ANI AL MUNICIPIULUI DROBETA-TURNU SEVERIN

Cu ocazia împlinirii a 1850 ani de la întemeierea municipiului Turnu Severin, în antichitate Drobeta, s-a bătut o medalie comemorativă pe care o descriem astfel :

Pe avers, vederea barajului sistemului hidro-energetic și de navigație „Porțile de Fier“, iar în cartierul de sus, planul de sistematizare a municipiului Drobeta-Turnu Severin. În partea de jos a medaliei, între două ramuri de lauri, legenda pe patru rînduri 121—1971 MUNICIPIUL TURNU • SEVERIN 1850 ANI.

Reversul medaliei reprezintă vechiul pod construit de împăratul Traian și planul edilitar al vechiului municipiu Drobeta. În partea stîngă, pe două rînduri, legenda semicirculară : MVUNICIPIVM • AELIVM • HADRIANVM DROBETENSIVM • CXXI.

Medalia este din bronz patinat și are diametrul de 60 mm.

Fig. 10. Medalia jubileului de 1850 ani al municipiului Turnu Severin (1971).

GALERIA NUMISMAȚILOR ROMÂNI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PAGINI DIN ISTORIA VECHĂ A ARHEOLOGIEI ȘI NUMISMATICII ROMÂNEȘTI: CESAR BOLLIAC ÎN OLTENIA

de ION PATRAȘCU

Cesar Bolliac se înscrie printre cei mai de seamă luptători pentru realizarea năzuințelor revoluționare ale poporului nostru. Întreaga sa activitate de gazetar, poet, critic literar, traducător sau dramaturg și animator cultural dovedește generozitatea ideilor sale de libertate, independență, unire și dreptate socială.

Vom stăruii însă, în acest scurt articol de semnalare documentară, numai asupra muncii sale de serios și pasionat arheolog și numismat, desfășurată în Oltenia. În acest domeniu, Bolliac a demonstrat foarte multă bunăvoință, chiar dacă nu avea pregătirea necesară de specialitate, polemizând, adesea, cu cruditul Alexandru Odobescu,¹ în vremuri foarte neprielnice pentru astfel de cercetări.

Lăudabila lui înflăcărare de amator și colecționar, ca și unele rosturi oficiale, l-au purtat, în repetate rânduri, și pe meleagurile Olteniei.

Astfel, la Vădastra, el — cel dintîi — a descoperit manifestări de adevărată artă neolitică și „a pus, în chip documentar, problema existenței celor trei vârste preistorice, demult stabilite aiurea“².

Spre deosebire de condițiile create astăzi în țara noastră pentru cercetarea științifică, Cesar Bolliac — cercetătorul de acum o sută de ani — a întâmpinat greutăți de nedescris în strădaniile lui, închinată începuturilor arheologiei și numismaticii românești. O dovadă în acest sens este și comunicarea către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, *Excursiune arheologică din anul 1869*,³ în care autorul arată „Atîta slăbiciune și nepăsare din partea administrațiunii, tocmai acolo unde trebuie să așez un centru de lucrări mai serioase, m-a îngrijorat... Am căutat în tot satul să găsesc o cărucioară cu doi cai... dară a fost cu neputință să izbutesc, pentru că primarul dase ordin să nu meargă nimene“. Și trebuie să notăm faptul că, la acea dată, Bolliac avea calitatea de președinte al Comitetului de Arheologie din București și inspector al muzeelor din România !

Aceleași triste constatări se pot desprinde și din articolul *Ceramica preistorică a Daciei — Vodastra*, publicat în revista sa *Trompeta Carpaților*.⁴

Deosebit de interesant, în această privință, este și conținutul unei scrisori a lui Cesar Bolliac către prietenul său craiovean, cărturarul Petre Cîncea.⁵ „România președinte Comitetului Arheologic din București, augt.25. 1872— Domnul meu, În urma vizitei ce am avut onoare să vă fac la moșia dvs., așteptam cu plăcere să vă văz în București, conform promisiunii d-voastre.

Cred d-ul meu, că n-ați venit d-atunci în-coa în București și d-aceea nu ne-am văzut. Permiteți-mi d-ul meu, să vă aduc aminte și promisiunea de un toporaș de piatră ce mi-ați spus că posedati și mi-l veți oferi mie.

După publicarea celei din urmă planșă de obiecte piatră puteți vedea d-ul meu, cât de mult mă interesează aceste lucruri, *care nu interesează pe nimeni altul la noi.*⁶

Vă rog d-ul meu, bine voiți a-mi trimite acel toporaș cât mai în grabă pentru că tocmai lucrez la o planșă, în care și-ar avea locul, însemnând tot d-uă dată, dacă se poate, și locul în care s-a găsit.

Primiți d-ul meu, mulțumirile melle din nainte și asigurarea ossebitei melle stime și considerațiuni.

Bolliac.“

Din articolul *Ceramica preistorică... Vodastra* — la care se referă scrisoarea — rezultă însă că toporașul promis de către Petre Cîncea nu a fost trimis, așa încît descrierea lui nu a apărut. Scrisoarea reprodusă își păstrează încă valoarea sa documentară în ceea ce privește dovedirea condițiilor grele în care a lucrat Cesar Bolliac în Oltenia, fără sprijinul oficial și bazîndu-se mai mult pe concursul întîmplător al persoanelor particulare. Activitatea sa, în acest domeniu, mi se pare, deci, cu atît mai prețioasă.

Indicații despre rezultatul obținut în cercetările de numismatică întreprinse în Oltenia sînt date în același articol *Ceramica preistorică...* și în comunicarea, mai veche, de atemenea citată, *Excursiune arheologică...* Din această ultimă lucrare rezultă că Cesar Bolliac a găsit monede romane, în afară de Vădastra, și la Calafat sau la Romula. Un depozit de peste 6000 piese, de la împăratul Constantin pînă la Grațian, a fost identificat la Celei. În aceeași localitate, într-un sarcofag, au fost găsite monede de la Commodus, iar la Reșca — monede de la Septimiu pînă la Aurelian și de la Caracalla pînă la Constantin cel Mare.

Alte monede romane, de la Filip Arabul și Gordian, au fost descoperite de către Cesar Bolliac la Drobeta-Turnu Severin, iar la Răcărelu și Răcari au ieșit la iveală monede dace și romane. În lucrarea amintită mai sus se menționează și cumpărarea unor medalii de bronz de la Craiova și cîteva săpături, urmate de identificarea unor monede romane, la Bucovăț, lîngă Craiova.

Pentru problema care ne interesează, vom menționa, în treacăt — și lucrările *Tablou arheologic al vechilor costume și monete daco-romane*, ca și *Memoriu topografic asupra României*, cu o hartă a Daciei, prezentat de către Cesar Bolliac lui Napoleon al III-lea.⁷

Studiile lui Bolliac, de arheologie și numismatică, întreprinse în Oltenia nu sînt îndeajuns de științifice. Ele însă au meritul de a fi fost primele de acest fel și de a fi fost efectuate în condiții neprielnice pentru o cercetare științifică riguroasă. Astfel de cercetări ar putea fi considerate drept un îmbold pentru intensificarea studiilor de istorie a numismatiei românești. S-ar aduce — în acest mod — și un omagiu meritat lui Cesar Bolliac însuși.

NOTE:

- 1) Ca, de exemplu, în *Voiaj arheologic în România*.
- 2) I. Andrieşescu, *Din preistoria Olteniei*, în : *Lui Nicolae Iorga Omagiu*, Ramuri, Craiova, 1921, p. 15—33 ;
- 3) Bolliac, *Opere*, vol. II, 1956, pag. 230 ;
- 4) *Trompeta Carpaţilor*, nr. 1255, 27 iunie 1876 ;
- 5) Scrisoarea se află, în prezent, în colecţia mea ;
- 6) Sublinierea îmi aparţine ;
- 7) Informaţii suplimentare despre activitatea de numismatică a lui Cesar Bolliac, se pot găsi şi în : Ovidiu Papadima, *Cesar Bolliac. Reluarea activităţii arheologice şi numismatice*, Bucureşti, E.A., 1966, p. 314—348.

PROFESORUL CONSTANTIN MOISIL, ÎNDRUMĂTORUL

de OCTAVIAN LUCHIAN

Cînd vorbim despre numismatica românească din prima jumătate a secolului nostru, înseamnă să ne gîndim, în primul rînd, la Profesorul Constantin Moisil (8 dec. 1876—20 oct. 1958).

Viața și opera sa și le-a dăruit unei prodigioase activități culturale în multiple domenii : istorie, arheologie, numismatică, sigilografie, heraldică...

Însă — cel mai pregnant — acțiunile sale s-au identificat cu năzuințele de dezvoltare pe temei cît mai științific a numismaticii în țara noastră.

Începînd de la catedra liceelor pe unde a profesat, apoi la cabinetul numismatic al Academiei, la Arhivele Statului cu Școala superioară de arhivistă și paleografie etc., Profesorul Constantin Moisil s-a dovedit adevărat Profesor și excelent îndrumător.

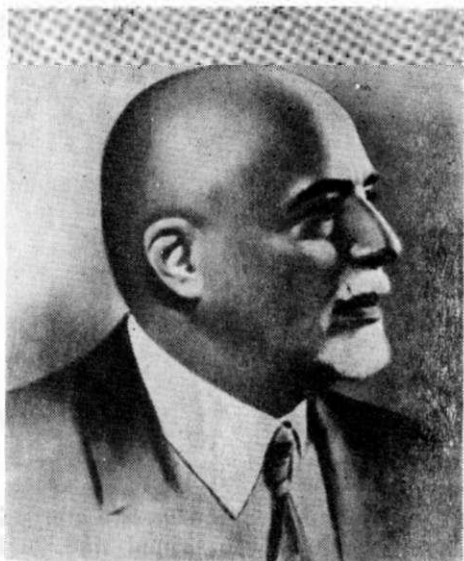
Dar nu numai atît : Profesorul Constantin Moisil, ca Președinte al Societății numismatice române, a avut o contribuție primordială, reușind să înmă-nuncheze elemente dornice de cultură și de studiul numismaticii și al științelor înrudite.

Atît Buletinul Societății numismatice române, cît și Cronica numismatică și arheologică, au fost, timp de cîteva decenii, sub girul științific al ilustrului Profesor care, pe lîngă numeroase articole publicate, și-a asumat cu multă bună-voință, grija redactării.

Nouă, celor care am avut privilegiul de a-l cunoaște încă de acum 40 ani și de a fi deseori în preajma sa, ne apare — pe parcursul timpului — tot mai prețios... Căci ansamblul calităților sale îl situează între oamenii aleși ai poporului român.

De un patriotism luminat, cu o temeinică cultură, înțelept, delicat în gesturi, era oricînd accesibil. Cu impresionantă modestie, el nu considera știința și capacitatea sa drept un monopol, încuraja pe colecționarii și numismații în devenire, îi iniția, le da posibilități să cerceteze și să publice.

De aceea, este binevenit ca primul număr al Buletinului Societății numismatice române reapărut, să fie împodobit cu chipul Profesorului Constantin Moisil, drept omagiu al recunoștinței tuturor¹.

Viața și opera Profesorului Constantin Moisil a fost prinsă în merituosă lucrare a numismatului Ilie Țabrea², lucrare terminată de acesta, pe patul multor suferințe, printr-un efort suprem, dus pînă în ultimele zile ale vieții sale.

Prodigioasă activitate științifică a Profesorului Constantin Moisil se reflectă în cele peste 260 lucrări și articole publicate (arheologie, istorie, numismatică, medalistică, sigilografie, heraldică, metrologie), precum și sute de conferințe, comunicări științifice, recenzii etc.

Această activitate — desfășurată mai bine de jumătate de secol și care a implicat multă competență, perseverență, muncă și patriotism — rămîne frumos aureolată de meritele sale în problema monedelor dacice, precum și în aceea a vechilor monede românești, la care a contribuit cu clarificări și rezolvări.

Pentru cinstirea memoriei Profesorului Constantin Moisil, se cuvine a mai menționa un eveniment, de mare importanță în viața sa, eveniment care a avut și mare răsunet în lumea cercetătorilor istoriei poporului român.

Intr-adevăr, Profesorului Constantin Moisil, încă de pe vremea cînd era student (1897), i se datorează descoperirea pietrei mormîntale a Oltei, mama lui Ștefan cel Mare, a cărei inscripție conține și data morții. Prin această descoperire s-a elucidat o mare „enigmă” din istoria Moldovei.

Iată conținutul scrisorii lui N. Iorga, publicată în *Convorbiri literare*, 1904, XXXVIII, 748 :

«Primesc dela Dl C. Moisil, director al Liceului din Tulcea următoarea notiță cu privire la mama lui Ștefan cel Mare :

„Citind istoria lui Ștefan cel Mare și dînd de numele mamei sale Oltea, mi-am adus aminte că am văzut undeva o piatră de mormînt ce purta acest nume.

Căutînd prin notițele mele, am găsit că acea piatră este la mănăstirea Probota (Pobrata), pe care o vizitasem în 1897 și că inscripția sună astfel :

[Acesta este mormîntul roabei lui Dumnezeu Oltea mama lui Io Stef(an) în anul 6873 (1465 noembrie 4)].

Piatra e foarte stricată, totuși părțile importante ale inscripției se pot citi bine.

La pomenita mănăstire se mai află multe inscripțiuni și pietre mormîntale, dar care fiind călcate în continuu de picioarele „credincioșilor“ cred că sînt astăzi cu totul deteriorate. Am ținut să vă comunic aceasta și cu gîndul că veți interveni să se ia cel puțin acuma măsuri pentru conservarea frumoaselor și prețioaselor pietre cu inscripțiuni care la mai toate mănăstirile sînt lăsate în părăsire».

Rîndurile tînărului profesor de atunci reflectă o promițătoare capacitate de cercetător științific în ramura epigrafiei, grija de păstrare a vestigiilor trecutului și accente de mustrare la adresa nepăsătorilor...

Drept urmare, abia la 31 aug. 1908, în cadrul unei mărețe sărbătoriri la care a luat parte și Spiru C. Haret, prețioasa relicvă a fost pusă la loc de cinste în biserica mănăstirii Probota, împreună cu o placă comemorativă.

Profesorul Constantin Moisil îmi povestea adeseori cum a decurs călătoria sa împreună cu colegul său I. Ursu (viitorul profesor universitar), la Probota în 1897...

Către apusul vieții sale, era dornic să mai revadă măcar o dată Probota ; dar totul a rămas un vis...

Nu cumva articolele de medalistică publicate în Buletinul Societății numismatice române sub semnătura I. Probota îi aparțin, oglindind afecțiunea ce o nutrea pentru locurile primelor succese științifice din viață ?

★

Imaginea Profesorului îndrumător, Academicianul Constantin Moisil — cu pilda vieții și operei sale — răzvine perpetuă pentru membrii Societății numismatice române, reprezintă o figură centrală în galeria marilor numismați români. Ea constituie un frumos exemplu și ne impune obligații.

NOTE :

¹ Fotografia originală face parte din colecția George Buzdugan, secretar general al Societății numismatice române.

² Ilie Țabrea, *Constantin Moisil pionier al numismaticii românești*. Ed. Științifică Buc. 1970.

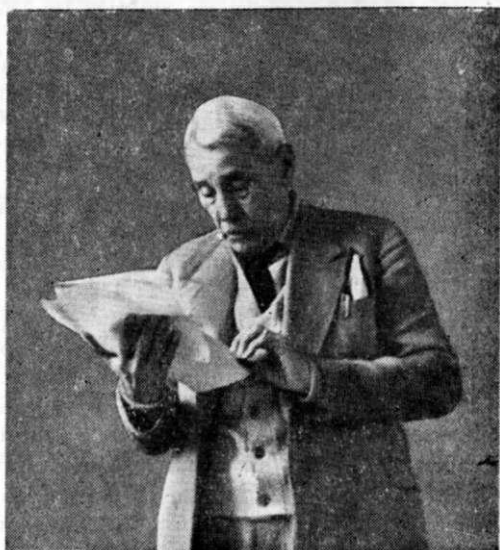

CORNELIU SECĂȘANU: 1894—1970

de AUREL GOLIMAȘ

Un erudit și prestigios numismat român, care a slujit cu pasiune și totală dăruire această disciplină, adevărată sinteză de istorie, a fost și C. Secășanu, născut în București la 1894, fiu al unui bănățean și al unei brașovence.

Domeniul numismaticii autohtone îl revendică printre cei ce au contribuit într-un mod remarcabil și științific la studiul monedei, în care el a văzut un izvor monumental, de o valoare excepțională pentru înțelegerea multor aspecte ale vieții economice și culturale, ale relațiilor comerciale dintre țările noastre și cele străine. Și-a desfășurat activitatea, muncind impresionant și înaripat pînă la moarte, atît în cadrul Societății numismatice, care l-a ales secretar în 1936 și apoi vicepreședinte între 1956—1970, cît și în preocupările sale oficiale și obștești.

Truda lui se reflectă nu numai în paginile Buletinului Societății numismatice române (al cărui suflet și îndrumător științific din 1913, a fost savantul Const. Moisil), în „Cronica numismatică și arheologică” (1920—1945) sau în „Studii și cercetări de numismatică” (1957), în prezent avînd ca președinte pe academicianul Em. Condurachi, ci competența și zelul său nepuizabil s-au materializat din plin și prin publicarea diverselor lucrări de numismatică, unele rămase unicate pînă astăzi, cît și prin numeroasele articole din cotidienele vremii și mai ales, prin comunicările frecvente, făcute la ședințele societății noastre.

Pentru a ilustra această „sfîntă nelinște”, am dat la finele acestui articol, un fișier bibliografic, evident incomplet, care probează elocvent realizările științifice ale lui C. Secășanu. Este mai grăitor decît rîndurile ce i le închinăm. Înainte de orice, a fost un om de exegeză și mai puțin un colecționar. Avea instrumentele necesare de lucru. Făcuse liceul și Academia Comercială, cunoștea cîteva limbi clasice și moderne și avea o frumoasă cultură generală. Ca funcționar al B.N.R. (1926—1953), a pus bazele muzeului monetar al acestei instituții. O afirmăm răspicat aici, că hărnicia lui Corneliu Secășanu a constituit un aport prețios și la organizarea Galeriiilor Naționale și a Cabinetului Numismatic al R.P.R. (Suum cuique tribuere).

A întreprins cercetări asupra monedei antice, medievale, moderne și l-au atras clasificările medaliilor. A dat mare importanță metrologiei, tesseractelor, sigiliilor, plumburilor sigilare bizantine, diagramelor privitoare la fluctuațiile valorilor monetare. A atras atenția asupra barelor monetare, asupra armurilor de pe monedele ateniene, cît și asupra reprezentărilor satirice, propagandistice, festive și asupra jocurilor romanilor. Lucrarea sa despre „Bancnote și alte mijloace fiduciare de plată, care au circulat pe teritoriul țării noastre de la 1853—1956”, apreciată de C. Moisil, ca „un catalog complet de bilete de bancă, util numismaților și bibliotecarilor”, trebuie să vadă lumina zilei, după prealabile remanieri științifice. O impune etica și echitatea.

C. Secășanu s-a avîntat și în lucrări de sinteză. În 1929, a colaborat cu I. C. Băicoianu, la volumul „Politica monetară a B.N.”. A întocmit singur istoricul monedei universale, de la apariție și pînă în secolul al XIX-lea, cuprinzînd și moneda din Țara Românească, Moldova, Transilvania. Studiile apărute mai tîrziu, ale altor specialiști, au făcut trimiteri la lucrările lui C. S. Alteori a lipsit această onestitate științifică, care l-a îndurerat profund. A luptat și cu indiferenței din infernul lui Dante.

L-a frămîntat ideea unui „Corpus nummorum Romaniae” și a unui Dicționar numismatic. A scris despre marile muzee numismatice din lume, în special despre ale vecinilor, pe care le-a vizitat în călătoriile sale europene. Corneliu Secășanu a iubit oamenii și mai ales tineretul studios. Mulți își amintesc că, în muzeul de la B.N.R., unde era conservator, a creat o „școală” de numismați destoinici. Blajin, de o cinste morală și materială exemplară și de o urbanitate sui generis, își ținea cursurile de informare numismatică, insistînd asupra cunoașterii falsurilor monetare, curățirii monedelor și asupra modului cum se efectuează gravarea pietrelor valoroase. Evoca figuri de sculptori (Hedlinger) și gravori celebri, ca Evainetos. Acesta din urmă a constituit și obiectul ultimei sale scrieri, apărută în „Magazinul Istoric” în 1970. Se poate număra printre ctitorii numismatiei românești. L-au apreciat toți învățații români, în frunte cu universalul Nicolae Iorga, iar dintre străini, J. Babelon — director la „Cabinet

des Médailles“ — Paris și A. Suhle — directorul Cabinetului de monede de la Berlin. În 1947, a fost numit membru corespondent al lui „The Museum of The American Numismatic Society“. Corneliu Secășanu a lăsat o bogată corespondență cu numismați notorii din lume.

Pentru strădaniile sale, i s-a acordat, în 1957, pensie personală, iar Societatea numismatică română l-a sărbătorit în 1964, la inițiativa Acad. Em. Condurachi, cu ocazia împlinirii vârstei de șaptezeci de ani. Brazda trasă de Corneliu Secășanu pe cgorul încă nedestelenit al numismaticii trebuie adâncită. Recunoștința este unica floare neveștejită de pe proaspătul său mormânt. Ținuta și fapta acestui intelectual patriot român un mare exemplu, pe care trebuie să-l păstrăm ca pe un sacru patrimoniu.

ABREVIERI

APR	= <i>Antologia publiciștilor români</i>
BSNR	= <i>Buletinul Societății numismatice române</i>
CNA	= <i>Cronica numismatică și arheologică</i>
RV	= <i>România viitoare</i>
ZȘC	= <i>Ziarul științelor și al călătoriilor</i>

I. CĂRȚI ȘI BROȘURI

1. *Cum s-ar putea reorganiza contabilitatea publică la noi. Aplicarea contabilității duble în administrațiunile publice.* [București,] 1931, 13 (—15) p. (Note publicate în *Universul* din 20, 29 iunie și 11 august 1929).
2. *Colecțiunile numismatice. Note publicate în „Viitorul“* din 7, 19, 22 iulie 1933. Edit. Universul. București, 1933, 11 p.
3. *Numismatica. Noțiuni de numismatică greacă, dacă, romană, bizantină și românească...* Editura Marvan. București, 1934, 61 p. + 1 hartă + 1 pl.
4. *Cercetări numismatice. Două medalioane comemorative din timpul imperiului roman...* Edit. Universul. București, [1936], 12 p. (Note publicate în *Universul* din 16 iulie și 26 noiembrie 1936).
5. *Istoria monetei românești de la întemeiere...* Note publicate în revista „Răsăritul“ No. 5—6 din 1938. Edit. Cartea Românească. București, [1938], 8 p.
6. *Sigilii și tessere bizantine găsite în Dobrogea.* Edit. Cartea Românească. București, [1938], 8 p. (Note publicate în revista *Răsăritul* No. 7—8 din 1938).
7. *Numismatica antică. Monete grecești...* Cu o prefață de N. Iorga. Edit. Universul. București, 1939, 110 p. ilus. + 1 hartă.
8. *Numismatica antică. Monete romane...* Cu o prefață de N. Iorga. Edit. Universul. București, 1940, XIII + 131 pl. ilus. + 1 hartă.
9. *Numismatica antică și medievală. Monete bizantine și monetele principilor barbari...* Edit. Universul. București, 1941, IV + 87 p. ilus. + 1 hartă.

10. *Numismatica medievală și modernă...* Edit. Cartea Românească. București, 1942, 1942, 96 p. ilus.
11. *Vechile monete moldovenești.* Edit. Cartea Românească. București, 1942, 32 p. ilus. (Cunoștințe folositoare. Știința pentru toți. Seria A 85).
12. *Vechile monete și ponduri...* București, 1942, 7 p. ilus.
13. *Vechile monete grecești și bizantine din U.R.S.S.* București, 1946 (1947), 13 p. ilus.
14. *Mihail C. Sutz. Scrisori și documente cu un studiu introductiv.* Edit. Cartea Românească. București, [1947], 125 (—128) p.

II. STUDII ȘI NOTE

15. *Descoperiri monetare — legiferarea lor.* ZȘC. 51 (1937) nr. 37 și 44.
16. *Descoperiri monetare la vecinii noștri.* ZȘC, 51 (1937), nr. din 31 aug. 1937.
17. *Note istorice asupra monedei. Evoluția monetară de la apariția ei pînă în sec. al XIX-lea.* APR, 1 (1938), p. 90—96.
18. *Noi descoperiri monetare.* CNA, 13 (1938), p. 13—17; *Universul*, nr. 89, 1838.
- 18 A. *Medaliile regelui George al VI-lea. Răsăritul*, nr. 11—12 din 1938; *Universul*, nr. 323, 1938.
19. *Despre gema augustea de la Kunsthistorisches Museum din Viena.* RV, nr. 12 din 1941.
20. *Monetele împăratului Traian.* RV, nr. din 14 sept. 1941.
- 20 A. *Monetele principilor ardeleni.* RV, nr. 32 și 35 din 1941.
21. *Victoria de la Samotrake pe o monetă a lui Demetrios Poliorcetes.* RV, nr. din 3 aug. 1941 și *Răsăritul*, 1941.
22. *Ponduri antice din Olbia.* CNA, 16 (1942), p. 20—21.
23. *Trei medalioane greco-romane.* CNA, 16 (1942), p. 50—60.
24. *Monete antice din Dobrogea — Kallatis.* *Buletinul Muzeului Militar Național*, 5 (1941—1942), p. 125.
25. *Femeile și fecioarele pe monete și medalii.* *Gospodina*, 1942.
26. *Comemorarea diferitelor evenimente pe monete de către romani.* *Gospodina*, 1942.
27. *Tezaurul de la Crovu (Dîmbovița).* BSNR, 29—36 (1935—1942), p. 153—155.
28. *Cum putem distinge falsurile monetelor antice.* CNA, 17 (1943), p. 121—114, ZȘC, 57 (1943).
29. *Monete și camee.* CNA, 17 (1943), p. 165—167.
30. *Cum s-a înjelat Alexandru cel Mare cu două mii km.* *Răsăritul*, nr. 1—3 din 1943.
31. *Viața economică, măsurile și greutățile, precum și sistemul monetar al Greciei antice.* *Răsăritul*, nr. 7—8 din 1943.
32. *Începuturile comerțului și industriei, precum și primele monete ale Romei antice.* *Răsăritul*, nr. 4—6 din 1943.
33. *Despre geme și camee.* APR, 11 (1943), p. 92—94; *Viitorul*, nr. 7907 din 1943.
34. *Descoperiri monetare recente. Trei bronzuri imperiale grecești.* CNA, 18 (1944), p. 249—251.
35. *Monede din tezaurul de la Tămădău Mare, reg. București.* SCN, 1 (1957), p. 31—39 ilus.
36. *Medaliile lui Constantin Brîncoveanu și gravorul lor (în colaborare cu Maier A. Halley).* SCN, 1 (1957), p. 389—402 ilus.

37. *Istoricul Cabinetului numismatic al Academiei R.P.R. Prima sesiune științifică de documentare și bibliologie București 15—16 dec. 1955.* București, 1957, p. 352—354.
38. *Despre metrologia numismatică.* *Revista Muzeelor*, 4 (1967), p. 367—368.
39. *De cînd circulă „leul monedă” în țara noastră.* *SCN*, 4 (1968), p. 423—428.
40. *Un ilustru medalist al antichității: Evainetos.* *Magazin istoric*, 4 (1970), nr. 4/37, aprilie p. 88 (apărut postum).

III. ARTICOLE PUBLICATE ÎN ZIARE

41. *Tezaurul de la Crovu, jud. Dimbovița.* *Vîitorul*, nr. 7626 din 1933 ; *Universul* nr. 182 din 1933 ; v. și nr. 27 de mai sus.
42. *Monetele și medaliile expoziției universale din Bruxelles.* *Universul*, nr. 206, 1935.
43. *C. F. Nuber.* *Universul*, nr. 326, 1953.
44. *Monetele din epoca biblică.* *Adevărul*, nr. 16045, 1936.
45. *Noi descoperiri numismatice la Mangalia.* *Universul*, nr. 237, 1936.
46. *O raritate în arta glyptică — gema-camee a lui Marc Aurel.* *Universul*, nr. 288, 1936.
47. *Medaliile expoziției internaționale de la Paris și o monedă a orașului Hyrcanis — Lydia, găsită lângă Babadag.* *Universul*, nr. 276, 1937.
48. *O gemă antică, descoperită la Deva. Episod din războiul troian.* *Universul*, nr. 205, 1937.
49. *Expoziția augustee a romanității de la Roma.* *Universul*, 5 febr. 1938.
50. *O tesseră inedită, găsită la Roma.* *Universul*, 26 sept. 1938.
51. *Noile monete englezești de metal.* *Universul*, 28 dec. 1938.
52. *Monetele și medaliile Vaticanului din timpul papei Pius al XI-lea.* *Universul*, 17 febr. 1939.
53. *Chipul lui Atila pe o monedă de bronz, găsită în țara noastră.* *Curentul*, nr. 5600 din 19 sept. 1943.
54. *George Severeanu.* *Curentul*, 21 sept. 1943.
55. *Muzeul monetar al Băncii Naționale a României.* *Curentul*, 29 dec. 1943.
56. *Comemorarea prieteniei româno-sovietice.* *Universul*, nr. 234, 1946. V. și nr. 1, 2, 4, 18, 18 A, 33.

IV. COMUNICĂRI ÎN ȘEDINȚELE SOCIETĂȚII

1. 3 dec. 1933. Depozitul de dinari de Friesach, găsit lângă Craiova.
2. 28 sept. 1934, Craiova. Un tezaur de monete medievale, găsit lângă Craiova.
3. 10 martie 1935. Monetele iudaice și evoluția lor.
4. 8 iunie 1935. Un depozit de dinari imperiali găsit la Adjud-Putna.
5. 30 sept. 1935, Cernăuți. Monetele lui Cuza Vodă.
6. 3 noiembr. 1935. Geme antice din colecția G. Georgescu-Corabia, găsite la Reșca.
7. 21 noiembr. 1937. Alte geme antice.
8. 26 martie 1936. Pietre gravate din colecția Corneliu Secășanu.
9. 25 oct. 1936, Cluj. O monedă din Amorium găsită la Mangalia.
10. 27 oct. 1936, Cluj. Un medalion de bronz de la Septimiu Sever găsit la Mangalia.
11. 14 oct. 1937, Iași. Monetele lui Sigismund Bathori cu titlul de principe al Moldovei și al Valahiei.

12. 15 oct. 1937, Iași. Monetele lui Ștefan Tomșa.
13. 19 dec. 1937. Monete rare din Tomis și Callatis.
14. 6 febr. 1938. Pietre gravate antice cu reprezentări satirice.
15. 28 mai 1938. Plumburi sigilare bizantine.
16. 29 ian. 1939, Monete romane de bronz, achiziționate în Italia.
17. 26 martie 1939. Pietre gravate din colecția proprie.
18. 21 noiembrie. 1939. Clasificarea monetelor romane republicane după evenimentele istorice.
19. 4 mai 1941. Imitații de dinari romani din Dacia.
- 19 A 25 mai 1941. O copie fotografică a gamei augustea.
20. 7 dec. 1941. Corespondența lui M. C. Sutz cu numismați străini.
21. 15 iunie 1941. Identificarea unor monete moldovenești nesigure.
22. 8 febr. 1942. Diagrame ale fluctuațiilor monetare în imperiul roman.
23. 9 mai 1943. Două monete grecești de aur: Cyrenaica și Arsinoë, regina Egiptului.
24. 13 iunie 1943. O drahmă barbară dacă.
25. 27 iunie 1943. Teoriile metrologice și monetare ale lui M. C. Sutz.
26. 31 oct. 1943. Citeva monete dace divizionare găsite la Suhatu-Ilfov.
27. 28 noiembr. 1944. Un medalion de la Otacilla și o piatră gravată găsite la Silistra.
28. 20 febr. 1944. Medalioane romane din Tarsus, Stratoniceia și Antiohia.
29. 26 martie 1944. Barele monetare antice de la Crasna (Trei Scaune) și Abukir (Egipt).
30. 11 martie 1945. Metrologia ponderală antică.
31. 8 aprilie 1945. Monetele de aur de la Callatis în epoca lui Alexandru cel Mare și Lysimah.
32. 18 ian. 1953. Un tezaur monetar din epoca imperială romană de la Maximian Hercule.
33. 1 martie 1953. Proiect de dicționar numismatic.
34. 21 noiembr. 1954. Contribuții privitoare la numismatica transilvăneană. Tezaurul de la Mogoșoaia.
35. 10 aprilie 1955. Cum s-a făcut propagandă pe monedele romane.
36. 27 iulie 1955. Tezaur monetare din colecția fostului Muzeu al Băncii de Stat a R.P.R.
37. 22 ian. 1956. Bancnota și alte mijloace de schimb fiduciare, de hîrtie (continuată la 6 aug. 1956).
38. 7 iulie 1957. Stateri de aur găsiți la Dăieni (Hîrșova).
39. 31 aug. 1959. Armurile pe monedele ateniene.
40. 29 aug. 1960. Despre monedele coloniale romane.
41. 29 noiembrie. 1965. O lacrimă pentru N. Iorga.
42. 29 mai 1966. Săpăturile de la Abrittus (Razgrad, Bulgaria).
43. 26 iunie 1966. Descoperirile monetare de la Nicopolis ad Istrum.
44. 25 sept. 1966. Impresii din Bulgaria.
45. 29 oct. 1967. Metrologia și numismatica (v. și II nr. 38).
46. 28 ian. 1968. Curățirea și conservarea monedelor.
47. 28 ian. 1968. Jocurile la romani (reprezentări pe monede).
48. 29 oct. 1968. Amintiri despre profesorul Const. Moisil.
49. 25 mai 1969. Demareteion, opera lui Evainetos.

ÎNSEMĂRI BIBLIOGRAFICE

EUGEN CHIRILĂ, NICOLAE GUDEA, GHEORGHE MOLDOVAN, *Tezaure și descoperiri monetare din Muzeul Municipal Sighișoara*. Muzeul Municipal Sighișoara, 1972, 85 p + 19 planșe și o hartă.

În volumul de față, autorii prezintă descoperiri monetare (piese izolate și tezaure) aflate în Muzeul Municipal Sighișoara, precum și piese antice, medievale și moderne din colecția aceluiași muzeu.

Materialul este așezat cronologic. În primul capitol, se relatează despre o monedă de bronz de la Filip al II-lea, regele Macedoniei, găsită în cimitirul de pe Dealul Turcului (Wietenberg) și despre o monedă dacică de tip Hunedoara, descoperită în împrejurimile satului Sîngeorzu Nou, jud. Bistrița-Năsăud. În capitolele următoare, sînt arătate descoperirile de denari republicani și de monede imperiale romane, în Transilvania, precum și descoperirile recente de monede imperiale romane provenind numai din zona orașului Sighișoara, din necropola de la Piriul Hotarului; de asemenea, se publică tezaurul monetar roman imperial de la Laslea, jud. Sibiu.

În continuare, autorii prezintă tezaurele monetare medievale de la: Lechința de Mureș, jud. Mureș, din secolul al XVI-lea, format din 440 denari de ar-

gint, dintre care 5 emiși de principatul Transilvaniei, iar restul ungurești; Șeica Mică, jud. Sibiu, din secolele XVI—XVII, din cuprinsul căruia 114 piese de argint (denari, groși, 1/2 groși, pfennigi și kreuzeri) se află la Muzeul Sighișoara și sînt emise în Transilvania, Polonia, Lituania, Danzig, Ungaria și diverse state din imperiul romano-german; Malîncrav, jud. Sibiu, secolul XVII-lea, tezaur din care 142 piese de argint (groși mari, piese de 1,5 groși și groși) au intrat în posesia Muzeului din Sighișoara și sînt emise în Transilvania, Polonia, Ungaria, Prusia, Elbing.

Articolele referitoare la ultimele două tezaure constituie un studiu amănunțit și valoros asupra monedelor mărunte de argint, care au circulat în Transilvania în secolele XVI—XVII, aducînd reale contribuții în acest sens. Ele reprezintă, așa cum arată și autorii acestui volum în „Cuvînt înainte“, încercări de sinteză, la care s-a ajuns în urma studierii a numeroase tezaure din această vreme, găsite în Transilvania.

Colaborînd cu o seamă de muzee locale, cercetătorul Eugen Chirilă a dat la iveală o serie de contribuții valoroase cu privire la circulația monetară în Transilvania, îndeosebi pentru perioada secole-

lor XV—XVIII, pe linia căroră se înscrie și prezentul volum, care este publicat separat și în versiune germană.

Elena Isăcescu

ELVIRA ELIZA CLAIN-STEFANELLI, *Numismatics — an Ancient Science. A Survey of its History* (Contributions from the Museum of History and Technology: Paper 32). Washington D.C., 1965, 101 (102) pp., cu 47 fig. în text; *Italian Coin Engravers Since 1800* (Contributions from the Museum...: Paper 33). Washington D.C., 1965, 67 (68) pp., cu 138 fig. în text.

D-na Elvira Eliza Clain-Stefanelli, conservator al secției numismatice a Muzeului de Istorie și de Tehnologie — care funcționează în cadrul celebrei Smithsonian Institution din Washington —, a publicat în anii din urmă câteva remarcabile studii de numismatică și de medalistică. Este originară din România, ca de altfel și soțul său, dr. Vladimir Clain-Stefanelli, șeful aceleiași secții numismatice.

În prima contribuție, autoarea trasează istoricul numismaticei, ca disciplină distinctă, precum și raporturile ei cu alte științe: istoria, economia politică sau istoria artei. În continuare, ea prezintă începuturile colecționării de monede, preocupări care apar încă din antichitate. Paralel cu dezvoltarea acestor preocupări, se ivesc și încercările de a studia monedele păstrate în colecții, studii care vor căpăta un caracter științific începînd din secolul al XVIII-lea, cînd savanții de mare renume își îndreaptă atenția asu-

pra acestui domeniu de cercetare. Un capitol întreg este consacrat activității numismatice, desfășurate în Statele Unite ale Americii. Lucrarea se încheie cu bibliografia operelor folosite și cu un indice general.

În cea de-a doua contribuție, autoarea se ocupă de artiștii italieni, gravori de monede și de medalii, emise de la 1800 pînă în zilele noastre. Sînt reliefate tendințele actuale ale artei medalistice italiene, pe cale de a părăsi repetarea vechilor teme greco-romane, devenită un „manierism obsesiv“, și de a se întoarce la valorile Renașterii, tratate într-o concepție modernă. La sfîrșit, bibliografia de referință și un indice al artiștilor citați completează acest valoros studiu dedicat istoriei artei medalistice din ultimii 160 de ani, în țara care a dat culturii universale un artist ca Pisanello.

Octavian Iliescu

MUHAMMAD ABU-L-FARAJ AL-'USH, *Trésor de monnaies d'argent trouvé à Umm-Hajarah*, Damas, Publication de la Direction Générale des Antiquités et des Musées, 1972, 113 p. + 18 pl. + 23 p. rezumat francez.

Autorul prezintă, succint în franceză (p. 1—23) și detaliat în arabă, un tezaur de 409 dirhemi de argint găsiți în mod întîmplător în anul 1970, în partea

de nord-est a Siriei, în apropierea micii localități Umm-Hajarah.

În urma studierii și clasificării, monedele descoperite se prezintă astfel:

I Sassanide	155
II Arabo-sassanide	54
II Umayyade	17
IV Umayyade revoluționare	2
V Umayyade Andalou	1
VI Abbasside	179
VII Selgiucide	1
	<hr/> 403

Ultima pare a fi spurie.

Monedele sînt descrise în cadrul cronologic, precizîndu-se pentru fiecare monedă în parte, anul Hegirei, diam. și greutatea. Se începe cu cele sassanide de pe la mijlocul sec. al V-lea și se încheie cu cele ale Abassizilor 193—198 H = A. D. 809—813. Cele 18 planșe executate în bune condiții tehnice, ajută pe cercetători să poată urmări amănuntele care-i interesează.

Bucur Mîtreă

CRONICĂ

VARIA

I. Manifestări internaționale în domeniul numismaticii și al medalisticii.

Cercetătorii din țara noastră au avut prilejul de a participa recent la câteva manifestări internaționale de un larg ecou, în domeniul principalelor discipline cultivate de publicația noastră: numismatica și medalistica. Le consemnăm aici, pentru informarea tuturor celor interesați de progresul acestor discipline.

Simposiunul de Numismatică Medievală de la Praga-Liblice, 1970. Între 14 și 20 sept. 1970, a avut loc la Praga și la Liblice, un Simposiun Internațional de Numismatică Medievală, organizat de Comisia Numismatică a Institutului de Istorie cehoslovacă și mondială de pe lângă Academia de Științe Cehoslovace, Cabinetul de Medalii al Muzeului Național din Praga și Comisia Internațională de Numismatică. Tema dezbătută: Inceputurile monedei mari de argint și ale monedei de aur în Europa Centrală (1250—1350). Lucrările propriu-zise ale acestei întâlniri internaționale s-au desfășurat între 15—17 sept. la Liblice — orașel situat în apropiere de Praga. Ele au constat din prezentarea unor referate, pe marginea cărora s-au purtat discuții foarte interesante. Iată numele raportorilor și titlul rapoartelor prezentate:

— Dr. Josef Janáček (Praga): *L'État tchèque et l'Europe Centrale vers l'année 1300*;

— Prof. Philip Grierson (Cambridge): *Le gros en Italie et les commencements de la monnaie d'or*;

— Jean Lafaurie (Paris): *Le gros tournois en France* (acest raport a fost prezentat, în lipsa autorului, de către Mme Françoise Dumas de la Cabinetul de Medalii al Bibliotecii Naționale din Paris);

— Ing. Ivo Pánek (Praga): *Das Münzvermächtnis der 13. Jahrhunderts in Böhmen*;

— Dr. Jiří Sejbal (Brno): *Das Erbgut des Münzwesens des 13. Jahrhunderts in Mähren und Schlesien*;

- Prof. dr. Emanuela Nohejlová-Pratová (Praga) : *Grossi Pragenses* ;
- Dr. Lubomír Nemeškal (Praga) : *Die Veränkehrung des Prager Groschens und des böhmischen Florens in gleichzeitiger Währung* ;
- Prof. dr. Jaroslav Pošváf (Brno) : *Die Ankehrung des Prager Groschens und des böhmischen Florens in gleichzeitiger Währung in Mähren und Schlesien* ; (autorul referatului a fost absent) ;
- Dr. Karel Castelin (Praga) : *Die Kurse böhmische Groschen und Goldgulden in den Jahren 1300—1350* ;
- Ing. František Cach (Praga) : *Beitrag zur Münztechnik der Groschenzeit* (autorul referatului a fost absent) ;
- Dr. Stefan Kazimír (Bratislava) : *Münzmetallproduktion und Münzprägung in der Slowakei im 13. Jahrhunderte und zu Beginn des 14. Jahrhunderts* ;
- Dr. Lajos Huszár (Budapesta) : *Der Beginn der Goldgulden- und Groschenprägung in Ungarn* ;
- Prof. dr. Ryszard Kiersnowski (Varșovia) : *Le gros et le ducat de Cracovie* ;
- Dr. Peter Berghaus (Münster) : *Die Ausbreitung der Goldmünze und des Groschen in den deutschen Ländern zu Beginn des 14. Jahrhunderts* (referat prezentat, în lipsa autorului, de către dr. Wolfgang Hess, Marburg) ;
- Dr. Bernhard Koch (Viena) : *Die Anfänge der Gold- und Groschenmünzen in den österreichischen Alpenländern 1250—1350* ;
- Raymond Weiller (Luxemburg) : *La frappe en Luxembourg vers 1300* ;

Au participat la lucrările acestui simposion cercetători din următoarele țări : Anglia (3), Austria (1), Belgia (1), Danemarca (2), Elveția (3), Finlanda (1), Franța (2), R. D. Germană (2), R. F. Germania (4), Italia (1), Luxemburg (1), Norvegia (1), Olanda (1), Polonia (7), România (1), Suedia (1) și Cehoslovacia, țara gazdă (31).

Sesiunile de lucru au fost prezidate succesiv de către următorii delegați : Me Colin Martin (Lausanne, reprezentant al Comisiei Internaționale de Numismatică), dr. Helena Johnová (Praga), Octavian Iliescu (București), dr. Brita Malmer (Stockholm), prof. dr. Dietrich Schwartz (Zürich), dr. Gert Hatz (Hamburg), prof. dr. Zbigniew Żabiński (Cracovia), prof. dr. Jiříšek Šebánek (Brno), dr. Ivan Hlavaček (Praga), dipl. phil. Lore Börner (Berlin, reprezentînd pe prof. dr. Arthur Suhle), dr. Lúdmila Kraskovská (Bratislava) și Pierre-Paul Cokshaw (Bruxelles).

Lucrările simposionului au beneficiat de conducerea amabilă și neobosită a d-nei prof. dr. Emanuela Nohejlová-Pratová, președinta Comisiei de numismatică a Academiei de Științe Cehoslovace, ale cărei opere sînt bine cunoscute cercetătorilor români.

După închiderea lucrărilor, s-a ținut la Liblice, în ziua de 17 septembrie, o ședință a Comisiei Internaționale de Numismatică, prezidată de reprezentantul biroului acestei Comisii, d-l Colin Martin, avocat din Lausanne. D-sa a adus la cunoștința delegaților instituțiilor reprezentate în această Comisie cele discutate în ședința plenară, întrunită la 22 aug. 1970 la Moscova, cu prilejul celui de-al XIII-lea Congres internațional de științe istorice — ședință la care marea majoritate a acestor delegați nu au putut participa. La ședința din 17 sept. de la Liblice, a luat parte și semnatarul acestor rînduri, ca reprezentant al Academiei Republicii Socialiste România, afiliată la Comisia Internațională de Numismatică prin Cabinetul numismatic al Bibliotecii.

În timpul lucrărilor simposionului, s-a vizitat, la 15 septembrie, castelul de la Melnik, sediu al unui atelier monetar din sec. al X-lea, iar după închidere, s-au făcut excursii la Kutná Hora, localitate în care au fost emise numeroase serii de groși boemi ;

au mai fost vizitate de asemenea principalele monumente și așezăminte de cultură ale orașului Praga.

Delegații la simpozion au luat parte la două recepții : una oferită de viceministrul Culturii al R. S. Cehoslovace, dr. Svagera, cealaltă de către dr. Helena Johnová, directorul Muzeului Național de istorie din Praga ; cu acest prilej, s-a inaugurat și expoziția Istoria monedei pe teritoriul Cehoslovaciei, organizată de Cabinetul de medalii al acestui Muzeu.

Lucrările simpozionului de la Praga-Liblice s-au bucurat de un frumos succes. S-a făcut o dată mai mult dovada interesului major pe care îl prezintă manifestările științifice avînd o tematică mai restrînsă, dar care, întrunind specialiști în materie, le oferă acestora posibilitatea unor schimburi de vederi mult mai largi.

Al XIV-lea Congres Internațional de Studii Bizantine, București, 1971. Pentru a doua oară în mai puțin de cincizeci de ani, capitala țării noastre a fost locul de întîlnire a cercetătorilor în domeniul bizantinologiei, dîndu-le prilejul de a-și împărtăși roadele activității lor științifice. Se știe, într-adevăr, că primul congres internațional de studii bizantine s-a ținut la București, în 1924, ca urmare a unei profetice inițiative a savantului român Nicolae Iorga. A urmat un lung șir de asemenea manifestări științifice internaționale, pînă la cel de-al XIII-lea, ținut la Oxford, în 1966, cînd s-a luat hotărîrea ca următorul să aibă loc din nou la București.

În aceste împrejurări, cel de-al XIV-lea Congres Internațional de Studii Bizantine s-a întrunit în capitala țării noastre, între 6 și 12 sept. 1971, sub înaltul patronaj al tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, al cărui mesaj a fost citit în ședința inaugurală. Lucrările Congresului s-au desfășurat atît în ședințe plenare, care au dezbătut rapoartele privitoare la principalele teme, cît și în ședințe de secții (șapte la număr).

Numismatica și sigilografia au constituit obiectul secției a III-a, care s-a întrunit în după amiaza zilei de 10 septembrie. Au prezidat succesiv lucrările acestei secții următorii delegați : Octavian Iliescu și Mando Caramessini-Oeconomides.

După păstrarea unui moment de reculegere în memoria ilustrului cercetător al numismaticii bizantine care a fost Dott. Tommaso Bertelè (Verona), s-a trecut — în lipsa raportului introductiv ce urma să fie prezentat de către Dr. D. M. Metcalf (Oxford) — la susținerea următoarelor comunicări :

— Mando Caramessini — Oeconomides (Atena) : *Contributions à l'étude du monnayage de Michel II d'Épire* ;

— Todor Gerassimov (Sofia) : *Monnaies byzantines en or portant des graffiti* ;

— Jiří Sejbal (Brno) : *Zur Problematik des Einflusses der byzantinischen Münz- und Geldwährung im Grossmährischen Reiche* ;

— Bucur Mitrea (București) : *Un trésor byzantin du VIIe siècle découvert à Pri-seaca en Valachie* ;

— Octavian Iliescu (București) : *Les monnaies byzantines coupées, découvertes en Roumanie* ;

— Gheorghe Poenaru Bordea (București) : *Monnaies byzantines des VIe—VIIe siècles en Dobroudja* ;

— Valentina S. Sandrovskaja (Leningrad) : *Несколько византийских печатей коллекции Эрмитажа* ;

— Irina V. Sokolova (Leningrad) : *Печати Херсонской Фемы* ;

— Vera Zaleskaja (Leningrad) : *Византийские амулеты и их связь с апокрифической литературой* ;

— Jordanka Jurukova (Sofia) : *Sceaux de Constantin Humberto* ;

— Stelian Brezeanu (București) : *L'apparition de la monnaie des républiques italiennes et la situation de l'hyperpère nicéen* (această comunicare nu a mai fost susținută, din lipsă de timp ; ea va fi însă inclusă în actele congresului).

Cei prezenți au regretat lipsa unor colegi din Occident, înscriși la Congres, dar care au fost împiedecați să participe efectiv la lucrări ; în această situație, s-au găsit : D. M. Metcalf (Oxford), autorul raportului introductiv (raport prezentat după închiderea congresului) ; Giovanni Gorini (Padova), înscris cu comunicarea : *Le monete bizantine del Museo Bottacin di Padova* și Cécile Morrisson (Sèvres), avînd anunțată comunicarea : *Sur la dévaluation de la monnaie byzantine au XIe siècle ; essai d'interprétation*. Rezumatele acestor două comunicări au fost imprimate în volumul *Résumés — Communications*, distribuit participanților la deschiderea congresului.

Au mai luat parte la lucrări următorii cercetători în domeniul numismaticii : George C. Miles (New York), care a prezentat comunicarea *Painted Pseudo Kufic Ornamentation in Byzantine Churches in Greece* (secția a IV-a Arheologie, 8 sept.), I. G. Spasski (Leningrad) și Nadia Soboleva (Moscova).

Lucrările secției de numismatică și vizitele făcute de către delegații străini la principalele colecții numismatice ale capitalei noastre au prilejuit un interesant schimb de impresii, în spiritul colaborării internaționale pe tărîm științific și cultural.

Al XIV-lea Congres al Federației Internaționale a Medaliei — FIDEM, Köln, 1971. Ultimul congres organizat sub auspiciile Federației Internaționale a Medaliei a avut darul să reunească din nou prieteni ai medaliei din lumea întreagă, de data aceasta la Köln, pe malul Rinului, în Republica Federală Germania. Au participat numeroși delegați — creatori și editori de medalii, reprezentanți ai unor colecții publice — din diverse țări. România a fost reprezentată de către semnatarii acestor rînduri, ca membru delegat al FIDEM pentru țara noastră.

Lucrările congresului s-au ținut între 14—18 septembrie, cu încă două zile de program suplimentar, acesta constînd din vizitarea unor muzee și școli de arte și meserii din Köln.

În timpul congresului, s-au prezentat următoarele comunicări :

— Elvira Eliza Clain-Stefanelli (Washington) : *L'influence des artistes médailleurs d'origine allemande sur la médaille américaine* ;

— Harry Elstrom (Louvain) : *La technique de la glyptique* ;

— Joachim Datow (Ludwigshafen) : *La médaille allemande entre le modern style et l'expressionnisme* ;

— Joseph Jacquot (Paris) : *La médaille française au XXe siècle* ;

— Václav Procházka (Praga) : *La médaille modern style en Bohême* ;

— Hans Boltshauser (Bâle) : *Goethe et les musiciens* ;

— Vladimir Clain-Stefanelli (Washington) : *L'influence des immigrants allemands sur la technique de la médaille aux Etats Unis d'Amérique*.

În cadrul congresului, a fost organizată, ca de obicei, o expoziție internațională a medaliei contemporane, la care au fost prezentate opere realizate de artiști din următoarele țări : Anglia, Australia, Austria, Belgia, Canada, Cehoslovacia, Danemarca, Elveția, Finlanda, Franța, R. F. Germania, Israel, Italia, Iugoslavia, Japonia, Norvegia, Olanda, Polonia, Portugalia, Spania, Statele Unite ale Americii, Suedia și Ungaria. Spre regretul nostru, au lipsit cu totul operele artiștilor din România, deși țara noastră are o frumoasă tradiție a artei medalistice.

Expoziția internațională a medaliei contemporane a fost organizată în localul Camerei meseriilor din Köln, acolo unde s-au ținut și lucrările congresului.

Pe lângă aceasta, pasionații amatori de medalii au mai organizat încă trei expoziții de proporții mai reduse și anume :

Medalii privitoare la orașul Köln și Poeți și ginditori, în localul Muzeului orașului Köln „Zeughaus“ ;

Medicina in nummis, la Banca orașului Köln ;

Cercetători și descoperitori în științele naturale și în tehnică, la Casa de Economii a orașului Köln.

În cursul congresului, participanții au putut vizita principalele monumente ale orașului Köln ; de asemenea, organizatorii le-au oferit o frumoasă excursie la Brühl, Bonn, Altenburg și Düsseldorf.

În ședința de închidere, biroul FIDEM a hotărât ca viitorul congres să aibă loc în 1973 la Helsinki.

II. PREZENȚE NUMISMATICE ÎN EXPOZIȚII BUCUREȘTENE

În cursul anului 1971, au fost organizate la București, în localul Muzeului de artă al Republicii Socialiste România, două expoziții la care a revenit un loc însemnat numismaticii și altor discipline care fac obiectul preocupărilor acestei publicații.

Cea dintâi, *Cultura bizantină în România*, a fost inaugurată la 6 sept., în cadrul manifestărilor prilejuite de cel de-al XIV-lea Congres internațional de studii bizantine de la București, și a rămas deschisă pînă la 7 noiembrie. Era normal ca dintre prezențele bizantine pe teritoriul României, să nu lipsească monedele și sigiliile. De la fundarea de către Constantin cel Mare a orașului care i-a purtat numele și pînă la mijlocul secolului al XIV-lea, moneda romană tirzie și apoi cea bizantină s-au răspîndit aproape fără întrerupere pe întinsul țării noastre. Exemple mai reprezentative au fost expuse publicului, în cadrul tematicii generale a acestei expoziții ; de asemenea, au mai fost prezentate și sigilii bizantine din secolele VI—XII.

Un catalog, mult mai bogat decît ar fi cerut expoziția însăși — restrînsă, simțitor, în raport cu prevederile organizatorilor —, a fost editat cu același prilej (Ion Barnea, Octavian Iliescu, Corina Nicolescu, *Cultura bizantină în România*, București, 1971, 263 (— 264) p., cu ilustrații în text și numeroase planșe, dintre care unele în culori). Menționăm că autorii catalogului au fost și organizatorii expoziției.

A doua expoziție, *Artă iraniană în colecțiile din Republica Socialistă România*, a fost prilejuită de a 2500-a aniversare a creării statului iranian. Organizată tot la Muzeul de artă al Republicii Socialiste România, a fost deschisă de la 8 octombrie la 7 noiembrie. Alături de alte exponate — manuscrise și cărți rare, miniaturi, ceramică, textile și obiecte de metal —, au fost prezentate și cîteva monede, începînd cu daricii de aur și siclii de argint ai dinastiei achemenide și sfîrșind cu emisiunile persane din ultimii ani a secolului al XIX-lea. Monedele expuse proveneau din colecțiile Cabinetului numismatic al Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România și ale Institutului de arheologie al Academiei de Științe Socialiste România.

Catalogul expoziției *Artă iraniană în colecțiile din Republica Socialistă România*, București, 1971 (142 p.), a fost editat în splendide condiții grafice, cu ilustrații în alb-negru și în culori. Dintr-o eroare a redacției, fig. nr. 55 se referă nu la nr. 173

din catalog (siclu emis de Artaxerxes I Longomanus), cum greșit se arată în text, ci la nr. 175 b, daric emis de Artaxerxes III Ochus.

Organizarea secției numismatice a expoziției și redactarea textului respectiv al catalogului au revenit cercetătorilor Octavian Iliescu și Gheorghe Poenaru Bordea.

III. ISTORIA MONEDEI ÎN ROMÂNIA ÎN CADRUL MUZEULUI DE ISTORIE A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Muzeul de istorie a Republicii Socialiste România, inaugurat la 8 mai 1972, în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, prezintă publicului larg istoria dezvoltării societății omenești de pe teritoriul României, din paleolitic și până în etapa actuală, de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate. Crearea acestui muzeu este un act de cultură de mare însemnătate, contribuind la educarea maselor largi și la răspândirea cunoștințelor privitoare la istoria patriei, fundamentate riguros științific.

În cadrul acestui muzeu, o sală întreagă este consacrată istoriei monedei pe teritoriul României, începînd cu folosirea obiectelor de schimb premonetar, în epoca bronzului, și continuînd pînă la monedele și bancnotele emise de Republica Socialistă România. Momentele cele mai însemnate din această evoluție a mijloacelor de schimb, într-un răstimp de trei milenii și jumătate, au fost scoase în evidență, alăturîndu-se pieselor expuse machete și reproduceri fotografice mult mărite, spre a da posibilitatea vizitatorilor să rețină impresii durabile.

Sarcina organizării secției de numismatică, de la stabilirea tematicii și pînă la definitivarea expoziției, a fost încredințată de către conducerea Muzeului autorului acestor rînduri.

IV. ÎNFIINȚAREA UNUI ORGANISM ȘTIINȚIFIC DESTINAT STUDIERII HERALDICII ȘI SIGILOGRAFIEI

Două din disciplinele cultivate în coloanele acestei publicații fac obiectul preocupărilor unui organism științific de curînd creat în țara noastră. La 12 mai 1971, a luat ființă *Comisia de heraldică, genealogie și sigilografie* de pe lîngă Institutul de istorie „N. Iorga” al Academiei de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România. În cadrul acestei Comisii, au fost prezentate numeroase comunicări din domeniul disciplinelor amintite. Înființarea acestei Comisii este bine venită; de pe acum, ea a creat condițiile necesare dezvoltării cercetărilor de heraldică, genealogie și sigilografie din țara noastră, ale căror rezultate sînt așteptate cu un viu interes. Vom aminti că la cel de-al XI-lea Congres internațional de științe genealogice și heraldice, care a avut loc la Liège între 29 mai și 2 iunie 1972, membrii Comisiei mai sus menționate au prezentat un număr de 9 comunicări, cu o tematică foarte variată.

V. NOI MEMBRI DE ONOARE AI SOCIETĂȚII NUMISMATICE ROMÂNE

Înființată la 28 decembrie 1903, Societatea numismatică română a avut de la început preocuparea de a urmări activitatea numismatică desfășurată pe plan internațional.

Pe această linie, ca o dovadă a prețuirii operei create de savanți numismați străini, Societatea numismatică română a proclamat cu consecvență, din rîndul lor, membri de onoare. Ca exemple, am putea aminti aici nume ilustre : Ernest Babelon, Adrien Blanchet, Harold Mattingly, Edward T. Newell, Kurt Regling, E. A. Sydenham și alții.

Continuînd această tradiție, adunarea generală a Societății numismatice române, întrunită în ședința din 28 februarie 1971, a proclamat doi membri de onoare și anume : Miss Margaret Thompson, membră a Societății numismatice americane (New York), și M. Georges Le Rider, conservator-șef al Cabinetului de medalii de la Biblioteca Națională (Paris). Lucrări recente ale celor doi savanți au fost prezentate și în paginile publicației, Studii și cercetări de numismatică, IV, 1968, p. 512, 514. Consemnînd cele de mai sus, ne exprimăm convingerea că hotărîrea adunării generale a Societății numismatice române din 28 februarie 1971 va contribui la o mai strînsă colaborare internațională în domeniul numismaticii.

Notă adițională. În timp ce această cronică era sub tipar, au mai fost proclamați membri de onoare ai Societății numismatice române următorii savanți străini : Michael H. Crawford (Cambridge) și Heinz Frengler (Berlin) (25.III.1973) ; Attilio Stazio (Bari) (30.IX.1973).

Octavian Iliescu

DIN VIAȚA SOCIETĂȚII NUMISMATICE ROMÂNE

MEMBRI DE ONOARE

Babelon, Jean, *Paris*
Bott, Ioan, *Timișoara*
Cesano, Secondina Lorenzina, *Roma*

Ciurea, Vasile, *Fălticeni*

Crawford, Michael H., *Cambridge*

Daicoviciu, Constantin, *Cluj*

Diaconescu, Emil, *Iai*

Doncea, Constantin, *București*

Dumitrescu, Dumitru, *București*

Frengler, Heinz, *Berlin*

Flășeriu, Remus, *București*

Georgescu, Florian, *București*

Georgescu, Horațiu, *București*

Gerassimov, Todor, *Sofia*
Giurescu, Constantin C., *București*
Gumowski, Marian, *Cracovia*
Le Rider, Georges, *Paris*
Livi, Alexandru, *București*
Naum, Theodor, *Cluj*
Negrea, Octavian, *București*
Nohejlová-Pratová, Emanuela, *Praga*
Petrescu-Dîmbovița, Mircea, *Iai*
Pîrvulescu, Ioan D., *București*
Polanski, Ștefan, *București*
Stazio, Attilio, *Bari*
Suhle, Arthur, *Berlin*
Sumănar, Ioan, *București*
Thompson, Margaret, *New York*
Vulpe, Radu, *București*

MEMBRI ACTIVI

Adam, Iosif — *Timișoara*
Agotha, Andrei — *Timișoara*
Almassy, Ludovic — *Oradea*
Apostol, Odysseus — *București*
Badea, Ion R. — *Petroșani*
Badea, Pompiliu — *Drobeta-Turnu Severin*

Balif, Andrei — *Iai*
Băcanu, Valeriu — *Brașov*
Bălăcescu, Corneliu — *București*
Bălășanu, Paul — *Bacău*
Bălțatu, Adam — *București*
Băru, Constantin — *Oradea*
Becker, Adolf — *Reșița*

- Bethlen, Aniko — *Tg. Mureș*
 Biro, Ioan — *Tg. Mureș*
 Bița, Traian — *Pașcani*
 Birzănescu, George — *Mangalia*
 Bogdan, Victor — *București*
 Boiangiu, Nicolae P. — *Călimănești*
 Bolchi, Friderich — *București*
 Bordei, Zaharia — *Piatra Neamț*
 Bran, Gheorghe — *Cluj*
 Braun, Bruno — *Timișoara*
 Brîndușescu, Viorica — *Petroșani*
 Burlacov, Andrei — *Țirgoviste*
 Buzdugan, George — *București*
 Buzdugan, George G. — *București*
 Catone, Ștefan — *București*
 Cazacu, Matei — *București*
 Călin, Doru I. — *Craiova*
 Călin, Ion D. — *Craiova*
 Căpățină, Gheorghe — *București*
 Cărpineanu, Constantin — *Arad*
 Cicirean, Gh. — *Timișoara*
 Cincă, Vasile — *Craiova*
 Cibotea, Dincă — *Cernele* — *Craiova*
 Ciofu, Valerian — *București*
 Cismaru, Gheorghe — *Craiova*
 Ciudin, Nicolae — *Piatra Neamț*
 Cojocărescu, Maria — *București*
 Coman, Alexandru — *Sibiu*
 Coman, Vasile — *Sibiu*
 Comșa, Carol — *Sibiu*
 Condurachi, Em. — *București*
 Constantinescu, Iulia — *București*
 Constantinescu, Pincu — *București*
 Corduleanu, Valeriu — *Slănic-Prahova*
 Costăchescu Daniel — *Brăila*
 Costinescu, Ion D. — *București*
 Crăciun, Georgeta — *Iai*
 Cristea, Jacques — *Rădăuți*
 Cristescu, Ion — *București*
 Cruceru, Nicolae — *București*
 Csernich, Francisc — *Timișoara*
 Cuarente, Emil — *Călărași*
 Culcer, Dan — *Tg. Mureș*
 Culică, Vasile — *Călărași*
 Cumpătescu, Andone — *Iai*
 Cuteanu, Laurențiu Virgil — *Brașov*
 Deculescu, Constantin — *București*
 Demeter, Dan — *Lugoj*
 Diaconescu, Alexandru I. — *București*
 Diaconescu, George — *Iai*
 Diaconescu, Tudor V. — *Fălticeni*
 Dinu, Alexandru F. — *Craiova*
 Dinu, Ștefan — *București*
 Dimian, Irîmia E. — *București*
 Ditroi, Erwin — *Cluj*
 Dogariu, Octavian — *Timișoara*
 Dogaru, Ion — *București*
 Donoiu, Ion — *București*
 Dorelly, Alexandru — *Timișoara*
 Drăgan, Paul-George — *Petroșani*
 Dumitrescu, Mihai G. — *București*
 Dumitrescu, Ștefan — *București*
 Enăștescu, Nicolae — *București*
 Enescu, Nicolae Z. — *București*
 Epure, Bencea — *Petroșani*
 Farcaș, Ioan — *București*
 Feldioreanu, Traian — *Cluj*
 Feldman, Teodor — *Timișoara*
 Felea, Romulus — *Cluj*
 Fetea, Alexandru — *Arad*
 Fetea, Alexandru A. — *Arad*
 Florea, Flavius Antonius — *București*
 Florea, Liviu — *București*
 Frankel, Maer — *București*
 Frunză, Gheorghe — *Pitești*
 Furdui, Titus — *Cluj*
 Gașpar, Petru — *Reșița*
 Georgevici, Ioan — *Reșița*
 Gherghina, Virgiliu C. — *Craiova*
 Ghiorghiu, Constantin — *București*
 Giureanu, Costel — *Birlad*
 Golimaș, Aurel — *Craiova*
 Golubțov, Vsevolod — *București*
 Gombar, Alexandru — *Satu Mare*
 Gorovei, Ștefan — *București*
 Groza, Liviu — *Caransebeș*
 Hlinca, Gustav — *Reșița*
 Ianculescu, Mitru — *Timișoara*
 Ievreinov, Alexandru — *București*
 Ilea, Ioan — *Cluj*
 Ilescu, Nicolae C. — *București*
 Ilescu, Octavian — *București*
 Ionescu, Haralambie — *București*
 Ionescu, Mihai — *Craiova*
 Ioniță, Mihail P. — *București*

- Iordache, Nicolae P. — *București*
 Irinei, Gheorghe C. — *Miroslăvești-Iași*
 Isăcescu, Elena — *București*
 Istrate, Aureliu — *Timișoara*
 Istrate, Mircea — *Craiova*
 Jifcovici, Ion — *Oravița*
 Justwan, Anton — *București*
 Kalinka, Rudolf — *Iași*
 Kalman, Filep — *Tg. Mureș*
 Kapecz, Ludovic — *Tg. Mureș*
 Karoly, Francisc Iosif — *București*
 Kerekgyártó, Emerich — *Oradea*
 Keresztes, Gyula — *Tg. Mureș*
 Kiss, Mihai — *Timișoara*
 Kiss, Otto — *Arad*
 Klein, Erwin — *Brașov*
 Klement, Carol — *Baia Mare*
 Konschitzky, Walter — *Timișoara*
 Kurta, Filip — *Bocșa*
 Larionescu, Mircea — *Sibiu*
 László, Francisc — *Tg. Mureș*
 László, Iosze Petru — *Tg. Mureș*
 Laszloffy, Aladar — *Cluj*
 Leescu, Petru — *Constanța*
 Leșcu, Octavian — *Timișoara*
 Liculescu, Mihail — *Medgidia*
 Lipceanu, Oleg — *Iași*
 Luchian, Octavian — *București*
 Lungescu, Paul — *București*
 Lungoci, Filip — *Suceava*
 Lupescu, Constantin I. — *Craiova*
 Macarie, Victor — *Iași*
 Manu, Nicolae — *Băicoi*
 Marc, Horațiu — *București*
 Marcef, Ștefan — *București*
 Marinescu, Anghel M. — *Craiova*
 Marinescu, Jan — *Pucioasa*
 Martin, Virgil — *Petroșani*
 Matei, Alexandru — *Cluj*
 Mănescu, Constantin — *București*
 Măzureanu, Victor — *Craiova*
 Melha, Petru — *Petroșani*
 Metzulescu, Ștefan — *București*
 Miculescu, Constantin — *București*
 Mihai, Constantin T. — *București*
 Mihăileanu, Ioan — *București*
 Mihăilescu-Bârliba, Virgiliu — *Piatra Neamț*
 Mikle, Ludovic — *Bistrița*
 Milint, Emil — *Sibiu*
 Miloi, Gheorghe — *Arad*
 Mindl, Rudolf — *Lipova*
 Minea, Manole — *Craiova*
 Mioc, Ion — *Reșița*
 Mitrea, Bucur — *București*
 Molnár, Iosif — *Tg. Mureș*
 Munteanu, Aurel — *București*
 Nagy, Bela — *Baia Mare*
 Neagoe, Vladimir — *Ploiești*
 Neuman, Geza — *Cluj*
 Nichi, Virgil — *Oradea*
 Nosievici, Emanoil — *București*
 Onofrei, N. — *București*
 Oprea, Marin — *Cluj*
 Oprescu, Constantin C. — *București*
 Oprescu, Dan C. — *București*
 Oprișiu, Traian I. — *Sibiu*
 Oteteleșanu, Radu Constantin — *București*
 Pană, George S. — *Constanța*
 Pană, Traian C. — *Craiova*
 Pascu, Mircea — *Petroșani*
 Papadopol, Șerban — *București*
 Patakfalvi, Alexandru S. — *Tg. Mureș*
 Pătrașcu, Ion — *Craiova*
 Petolescu, Carmen, Maria — *București*
 Petrescu, Silviu — *București*
 Petrescu-Vrancea, Vintilă — *București*
 Petrică, Nicolae — *Lugoj*
 Piescu, Petre — *Timișoara*
 Pilz, Iosif — *Timișoara*
 Plack, Matei-Mașloc — *Timiș*
 Poenaru Bordea, Gheorghe — *București*
 Polgar, Fabian M. — *Arad*
 Pompas, Mihail G. — *București*
 Popescu, Anton A. — *Drăcșănei-Teleorman*
 Popescu, Ion A. — *Constanța*
 Popescu, Ion O. — *București*
 Popescu, Moise — *București*
 Popescu, Traian — *Oșelul Roșu*
 Popovici, Micipsa — *București*
 Poszlev, Mihai — *Timișoara*
 Poporogu, Ioan Gh. — *Petroșani*

- Potcoavă, Vasile — *Cluj*
 Preda, Constantin D. — *București*
 Proca, Eugen — *București*
 Reohler, Rudy — *Constanța*
 Resch, Friderich — *Timișoara*
 Rezmeriță, Eugen — *București*
 Rezmeriță, Stela — *București*
 Roth, Valentin — *București*
 Rughinov, Grigore — *București*
 Rusu, Remus A. — *Constanța*
 Saboloviots, Josif — *Sînnicolaul Mare*
 Saja, Atila Alexandru — *Satu Mare*
 Samoilă, Spiru — *București*
 Sava, Victor — *București*
 Savaniu, Petre — *Cluj*
 Scarlat, Aurel M. — *Hirlău*
 Scheanu, Mihai — *Craiova*
 Schmidt, Iosif — *Reșița*
 Schmidt, Toma — *Tomnatic-Timiș*
 Schneider, Peter H. — *Tâlmăciu-Sibiu*
 Schulz, Carol — *Cisnădie*
 Schulze, Paul — *București*
 Schwager, Otto — *Reșița*
 Simionescu, Constantin C. — *București*
 Sîrbulescu, Dan — *Drobeta-Turnu Severin*
 Smaranda, Aurel — *București*
 Son, Constantin — *Oravița*
 Spartali Mavrus, Maria — *București*
 Spiru, Ioan — *Alexandria*
 Stan, Dimitrie — *Reșița*
 Stancu, Tudorică — *București*
 Statnic, Gleb N. — *București*
 Stavarache, Alexandru V. I. — *București*
 Stănoiu, Dan — *București*
 Stoianovici-Donat, Elena — *București*
 Stoica, Onoriu — *Craiova*
 Székely, Artur — *București*
 Schiopu, Alexandru P. — *Bocșa*
 Șerbănescu, Nicolae I. — *București*
 Știrbu, Constanța — *București*
 Tănăsescu, Ecaterina — *București*
 Tănăsescu, Ștefan — *București*
 Teleguț, Mircea — *Timișoara*
 Teodoreanu, Eugen F. — *București*
 Teodorescu, Gheorghe — *București*
 Teodorescu, Petre — *București*
 Teodorescu, Virgil — *București*
 Tocaciu, Dan — *București*
 Tomescu, Mihai — *Ploiești*
 Tomescu, Mihai Fl. — *Tg. Mureș*
 Tomulescu, Emilian — *Petroșani*
 Torac, Nicolae I. — *Rădăuți*
 Triess, Ioan — *Fintinele-Arad*
 Triest, Anton — *Arad*
 Trohani, Gh. N. — *București*
 Tudor, Gheorghe V. — *Craiova*
 Turcu, Călin — *Vălenii de Munte — Prahova*
 Tonea, Tudor D. — *Craiova*
 Vătămanu, Nicolae — *București*
 Velescu, Șerban — *București*
 Vlad, Tiberiu Leonard — *Iasi*
 Voiculescu, Paul — *București*
 Voinea, Ioan — *București*
 Voinea, Stelian — *Timișoara*
 Vulcu, Adrian Grigore — *Tg. Mureș*
 Weiss, Sigismund — *Brașov*
 Werner, Ioan Mario — *Timișoara*
 Winkler, Iudita — *Cluj*
 Zaporojan, Grigore — *Timișoara*

DE LA REDACȚIE

PUBLICAȚII SOSITE LA REDACȚIE

DAVENPORT, JOHN S. European crowns 1700—1800

Spink & Son Ltd, London, 1964

DAVENPORT, JOHN S. German Talers 1700—1800

Spink & Son Ltd, London 1965

RATTO, R. Monnaies, byzantines, Réimpression : J. Schulman, Amsterdam, 1959.

SEAR, DAVID R. Roman coins and their values. B. A. Seaby Ltd, London, 1964.

SEABY, H. A. Greek coins and their values. B. A. Seaby Ltd. London, 1966.

POLIVKA, EDUARD. Mince Františka Iosefa I (1848—1916), Praha, 1966

CLAIN-STEANELLI, VLADIMIR. History of the national numismatic collections.

Smithsonian. Bul. 229 : Contributions from The Museum of History and Technology :
Paper 31. Washington.

CLAIN-STEFANELLI, ELVIRA ELIZA. Italian coin engravers since 1800 Bul. 229
Contributions from The Museum of History and Technology : Paper 33.
Washington.

Numismatische Beiträge, 1971/I. Arbeitsmaterial für die Fachgruppen Numismatik des
Deutschen Kulturbundes, Berlin, 1970.

Idem 1971/II.

HUSZAR, L. Der Karlsburger Medailleur Karl Wurschbauer.

Separatum : Acta historiae artium Academiae Scientiarum Hungaricae
Tom XII, Fasc. 3—4, Budapest, 1966.

Glasnik numizmatičnega društva Slovenije. Leto 4, Stev. 7 Ljubljana, marec 1972.

GEDAI, I. Fremde Münzen im Karpatenbecken aus den 11—13 Jahrhunderten.

Separatum : Acta archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae, 21, Bu-
dapest 1969.

POHL, ARTUR, Hunyadi Iános pénzverése. Separatum : Numizmatikai Közlöny LXVIII—
LXIX (1969—1970), Budapest.

DIETZEL, HEINZ. Die Münzen Europas 1900—1945, 1. Auflage 1971 Erich Pröh. abt Verlag, Berlin.

BUZDUGAN, G., NICULIȚĂ, GH. Medalii și plachete românești, București 1971.

GADOURY, VICTOR. World Coins, nr. 19, 20, 21—1971. Baden-Baden.

Zentrale Münz-Ausstellung der DDR. Katalog Deutscher Kulturbund, Dresden, 1971.

Wochenendausgabe „Tribüne“. Organ des Bundesvorstandes des F.D.G.B. nr. 19—26 Ian. 1973.

ANUNȚ

— Societatea numismatică română ține ședințe de comunicări la ora 11 în ultima duminică a lunilor ianuarie—iunie, septembrie—decembrie. Ședințele au loc în sala de conferințe a Muzeului de istorie a Municipiului București, B-dul 1848 nr. 2.

— În anul 1973, Societatea numismatică română are în program bătărea următoarelor medalii :

300 de ani de la nașterea lui Dimitrie Cantemir ;

70 de ani de la înființarea Societății numismatice române.

Inscrierile în vederea obținerii acestor medalii se fac la secretariatul Societății.